

2016.

Helyi Fejlesztési Stratégia

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Hortobágyi LEADER
Egyesület

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke	- 2 -
Vezetői összefoglaló	- 3 -
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU 2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	- 4 -
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	- 5 -
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	- 10 -
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	- 13 -
4.1. Helyzetfeltárás.....	- 13 -
4.2. A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése	- 27 -
4.3. A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	- 30 -
4.4. SWOT.....	- 35 -
4.5. Fejlesztési szükségletek azonosítása	- 38 -
5. Horizontális célok	- 39 -
5.1 Esélyegyenlőség	- 39 -
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	- 41 -
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása	- 42 -
7. A stratégia beavatkozási logikája	- 43 -
7.1. A stratégia jövőképe.....	- 43 -
7.2. A stratégia célhierarchiája	- 43 -
8. Cselekvési terv	- 45 -
8.1. Az intézkedések leírása	- 45 -
8.2. Együttműködések	- 58 -
8.3. A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei	- 59 -
8.4. Kommunikációs terv	- 6 -
8.5. Monitoring és értékelési terv	- 63 -
9. Indikatív pénzügyi terv	- 64 -
Diagramok	- 66 -
Mellékletek	- 69 -

Rövidítések jegyzéke

CLLD	Közösségvezérelt Helyi Fejlesztés
DT	Döntéshozó Testület
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ESB Alapok	Európai Strukturális Alapok
EU	Európai Unió
FB	Felügyelő Bizottság
FTE	Full Time Equivalent (Teljes Idő Egyenérték)
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
HACS	Helyi Akciócsoport
HBB	Helyi Bíráló Bizottság
HBMFÜ Kft.	Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.
HEP	Helyi Esélyegyenlőségi Program
HFS	Helyi Fejlesztési Stratégia
HOI	Herman Ottó Intézet
HVS	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia
IH	Irányító Hatóság
IKSZT	Integrált Községi és Szolgáltató Tér
ITS	Integrált Településfejlesztési Stratégia
IVS	Integrált Városfejlesztési Stratégia
KEHOP	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
KSK rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete
KÜ	Kifizető Ügynökség
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidéki gazdaság fejlesztése érdekében
PM	Partnerségi Megállapodás
RSZTOP	Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program
SWOT	Erősség, gyengeség, lehetőség, veszély
SzMSz	Szervezeti és Működési Szabályzat
TKCS	Tervezést Koordináló Csoport
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
VP	Vidékfejlesztési Program
ZÖME	Zöldutak Módszertani Egyesület

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Vezetői összefoglaló

A Hortobágy térségi együttműködés gondolata 2007 szeptemberében fogalmazódott meg. Ekkor vette kezdetét a térség Vidékfejlesztési Stratégiájának kidolgozása, amelynek eredményeként 2008 tavaszára elkészült a **Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS)**. A stratégia megvalósításához a kormányzati előírásoknak megfelelően meg kellett alakítani a működtető szervezetet, nonprofit társaság vagy egyesület formájában, így jött létre a **Hortobágyi LEADER Nonprofit Kft.**

2008. július 31.-én Helyi Akciócsoportunk egyike lett, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében megalakult, háromezernél is több települést magukba foglaló, 96 helyi közösségnek.

A Debreceni Törvényszék 2012.04.16-án jegyezte be a **Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesületet**, amely tevékenységét tekintve a Hortobágyi LEADER Nonprofit Kft. „jogutódjaként” működik. 2018.09.26-án kelt bírósági végzés alapján az Egyesület neve módosításra került, Hortobágyi LEADER Egyesület megnevezésre.

A létrejött **Közösség** alapvető célja, hogy az uniós és hazai erőforrásokat egyaránt jól használni tudó, együttműködésekre képes és nyitott vidéki közösségként működjön, amelynek létrehozása az együttes gondolkodáson és cselekvésen alapul. Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a „kényszertársulás” helyett kölcsönös érdekeken alapuló partnerség jöjjön létre, hiszen csak így születhetnek jól működő programok.

Az alapítók által létrehozott hortobágyi LEADER illetékességi területének egy olyan területnek kell lennie, amelynek lakói a helyi identitást közösen élik meg, közös múltta, hagyományokra építenek.

A fenti célok kísérték végig a **2007-2013-as programozási időszakot**, és bár a térségben 161 db projekt valósult meg ez idő alatt, a **2014-2020-as programozási időszakra** is bőven jutott még tennivaló a cél megvalósítása érdekében. Ennek okán készíti a munkaszervezet a **Helyi Fejlesztési Stratégiát**.

A Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesület HFS tervezési területének előzetes elismerése iránti kérelmét a **Miniszterelnökség IHF/1186/52/2015 iktatószám**on az **5/2014. (II. 6.) IH közlemény** alapján 2015. szeptember 25-én jóváhagyta, így a tervezés jogszabályi háttere biztosított.

Jelen stratégia megalkotása során különböző kommunikációs eszköz igénybevételével, valamint a korábbi évek tapasztalataira alapozva a munkaszervezet felmérte a térség erősségeit, gyengeségeit, veszélyeit, lehetőségeit, valamint valamennyi szféra számára platformot biztosított véleményük megosztására a HFS tervezés valamennyi szakaszában. A stratégia készítése során figyelemmel voltunk a **1303/2013/EU** számú közös stratégiai keret rendelet **33. cikk 1) pontjára**, amely a tartalomra vonatkozó minimális feltételeket szabta meg.

A HFS-ben az alábbi célok, intézkedések kerültek megfogalmazásra:

I. A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés

1. Induló és működő mikrovállalkozások támogatása
2. Természeti- és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés
3. Helyi vállalkozások beruházás ösztönzése
4. Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése

II. Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében

1. Ifjúság-, lakosságmegegyező programok támogatása
2. Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése
3. Helyi fejlesztések támogatása

III. A térség integrációja az együttműködések hálózatában

1. Térségek közötti együttműködések generálása

A célok és intézkedések kijelölése a felvetett problémák alapján történt. A térség legnagyobb szüksége a tőke bevonása, a versenyképesség növelése, vagyis a gazdaságfejlesztés, amely közvetett módon több területre is pozitívan kihat. Éppen ezért a Hortobágyi LEADER HACS **470.061.549 Ft-os** fejlesztési forrás közel **ötven százalékát gazdaságfejlesztésre**, ezen belül induló és működő vállalkozások

támogatására, turizmusfejlesztésre, valamint a helyi termékek megismertetésére fordítja. A fejlesztési forrás további **ötven százalék**a a helyi identitás, kötődés erősítését szolgálja különböző programok támogatása, valamint a közfunkciót ellátó épületek, területek fejlesztése által.

A HACs munkaszervezetének jelenlegi legfőbb feladata a HFS megvalósítása.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU 2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A Helyi Fejlesztési Stratégiának a helyi fejlesztési igényekre kell választ adnia úgy, hogy a közösség maga fogalmazza meg őket. Az így meghatározott célok, intézkedések hatékony és fenntartható megvalósítása miatt a tervezésnél figyelemmel kell lenni a magasabb szintű fejlesztési programokra, megállapodásokra.

Ennek megfelelően a HFS tervezésénél külön figyelmet fordítottunk **az EU2020, a Partnerségi Megállapodás, a Vidékfejlesztési Program dokumentumaiban** írt alapelvekre és célokra. Ezzel kívánunk megfelelni azoknak az elvárásoknak, hogy a nem helyi szinten megfogalmazott fejlesztési irányelvek párhuzamban álljanak a helyi szinten megfogalmazottakkal, egymást erősítve és segítve a fejlesztések során.

A Helyi Fejlesztési Stratégiában az alábbi **célok** és hozzárendelt **intézkedések** kerültek meghatározásra:

1. A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés
 - Mikrovállalkozások és induló vállalkozások támogatása
 - Természeti és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés
 - Helyi vállalkozások beruházás ösztönzése
 - Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése
2. Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében
 - Ifjúság-, lakosságmegtartó programok támogatása
 - Közösségi funkciót betöltő és ellátó épületek és területek kisléptékű fejlesztése
 - Helyi fejlesztések támogatása
3. A térség integrációja az együttműködések hálózatába
 - Térségek közötti együttműködések generálása

A **KSK rendelet** alapján az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre vonatkozó uniós stratégiához (EU2020) való kapcsolódás miatt az Európai Strukturális és Beruházási alapok (ESB alapok) támogatásait korlátozott számú közös tematikus célkitűzésre kell összpontosítani. A KSK rendeletben meghatározott **11 tematikus célkitűzést** kell szolgálnia valamennyi uniós forrásnak, amelybe beletartozik a LEADER forrás is. Ebből következően a Helyi Fejlesztési Stratégiában megfogalmazott céloknak, intézkedéseknek az említett 11 tematikus célkitűzés közül valamelyiket támogatnia kell.

Ez alapján a Helyi Fejlesztési Stratégia akkor kapcsolódik az EU2020 stratégiai céljaihoz, ha kapcsolódik a KSK rendelet 11 tematikus célkitűzéséhez.

Kapcsolódási pontok a KSK rendelet tematikus céljaihoz a Helyi Fejlesztési Stratégia specifikus céljai és intézkedései alapján:

- A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása (1. specifikus cél, 1. és 2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés),
- A környezet megóvása és védelme és a források hatékony felhasználásának elősegítése (, 1. specifikus cél, 3. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés),
- A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás ösztönzése (1. specifikus cél, 1-2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés), A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a megkülönböztetés minden formája elleni fellépés (1. specifikus cél, 1. és 2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés; 2. specifikus cél, 1. intézkedés).

Helyi Fejlesztési Stratégiában foglaltak a Partnerségi Megállapodás prioritásaihoz is kapcsolódási pontot jelentenek a következők szerint:

- A gazdasági szereplők versenyképességének javítása és nemzetközi szerepvállalásuk fokozása (1. specifikus cél, 1. és 2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés),
- A foglalkoztatás növelés (a gazdaságfejlesztési, a foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkóztatási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre (1. specifikus cél, 1-2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés),
- A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése (2. specifikus cél, 1. intézkedés),
- A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása (1. specifikus cél, 1-2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés; 2. specifikus cél, 1-2. intézkedés, 3. specifikus cél, 1. intézkedés).

Az EMVA rendeletben taglalt prioritások, fókuszterületek a következők szerint jelentenek kapcsolódási pontot a Helyi Fejlesztési Stratégiához:

- 6. prioritás: a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:
 - o 6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése (1. specifikus cél, 1. és 2. intézkedés, 5. és 6. intézkedés),
 - o 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben (A HACs minden célja, intézkedése erre irányul).

A Helyi Fejlesztési Stratégia céljait, intézkedéseit, továbbá a projektek fejlesztését és kiválasztását meghatározó keretszabályokat olyan módon kell meghatározni, hogy a stratégia megvalósulása hozzájáruljon a Vidékfejlesztési Program LEADER intézkedésében megfogalmazott célok legalább egyikéhez.

A Vidékfejlesztési Programban meghatározottak az alábbiak szerint jelentenek kapcsolódási pontot:

- a vidéki térségekben a gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartása (helyi termékek és szolgáltatások) (1. specifikus cél minden intézkedése),
- a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképességének erősítése (1. specifikus cél minden intézkedése, 2. specifikus cél, 2-3. intézkedés),
- a helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítése (1. specifikus cél, 2-6. intézkedés, 2. specifikus cél, 1. intézkedés, 3. specifikus cél, 1. intézkedés).

A HACs által a Helyi Fejlesztési Stratégiában megfogalmazott célok és intézkedés a 7. és 8. fejezetben kerülnek részletes kifejtésre.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

Az Egyesület helyi eseményei a HFS megírásához, bemutatásához és népszerűsítéséhez kapcsolódóan illetve a HFS megírását szolgáló konferenciákon, értekezleteken és szakmai fórumokon való részvétel:

DÁTUM	MEGNEVEZÉS	HELYSZÍN	RÉSZT-VEVŐK SZÁMA	EREDMÉNY
2015.10.20-10.26	Projektgyűjtő adatlapok gyűjtése		146 db	A beküldött projektötletek segítséget nyújtottak a fejlesztési irányok meghatározásában.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

2015.11.09	Hajdú-Bihar megyei HACS-ok értekezlete	Debrecen	7 fő	Kölcsönös segítségnyújtás, egyeztetés a tervezésben, minden hónap 1. hetében találkozó
2015.11.11	Fórum	Polgár	11 fő	Műhelymunka, jövőképalakítás, közösségi tervezés
2015.11.12	Fórum	Balmazújváros	14 fő	Műhelymunka, jövőképalakítás, közösségi tervezés
2015.11.13	Fórum	Tiszacsege	13 fő	Műhelymunka, jövőképalakítás, közösségi tervezés
2015.11.24	HFS tervezést segítő műhelymunkára és szakmai konzultáció	Ibrány	30 fő	HFS draft verzió elkészítésének megbeszélése, kérdések-válaszok
2015.12.07	Hajdú-Bihar megyei HACS-ok értekezlete	Debrecen	6 fő	HFS írással kapcsolatban felmerült kérdések egyeztetése
2015.12.14	Tervezést Koordináló Csoport	Balmazújváros	13 fő	Fejlesztési irányok, célok egyeztetése
2015.12.17	Helyi Fejlesztési Stratégia Támogatási Kérelem benyújtása			
2015.12.18-2016.03.10	A HFS I. mérőföldkő szerinti bővítése			
2016.01.11	Hajdú-Bihar megyei HACS-ok értekezlete	Debrecen	7 fő	A HFS kapcsolódása országos, megyei és helyi dokumentumokhoz
2016.01.21	TKCS	Balmazújváros	12 fő	A HFS helyzetfeltárás, SWOT megvitatása, helyi értékek bemutatása, Mintaprogram szerepeltetése a HFS-ben, támogatási mértékek megvitatása
2016.01.25	Fórum	Újszentmargita	7 fő	Lakossági SWOT, célok meghatározása
2016.01.26	Fórum	Nádudvar	9 fő	Lakossági SWOT, célok meghatározása
2016.01.27	Fórum	Görbeháza	11 fő	Lakossági SWOT, célok meghatározása
2016.02.03	Hajdú-Bihar megyei HACS-ok értekezlete	Debrecen	10 fő	NAK tájékoztató, VP felhívások ismertetése
2016.02.04	Rendkívüli elnökségi ülés	Balmazújváros	10 fő + 1 fő meghatalmazott	HFS draft megvitatása, Közgyűlés elé bocsájtása, Alapszabály változtatás előkészítése
2016.02.05	TOP-GINOP egyeztetés	Nyíregyháza	17 fő	A Bejárható Magyarország Program – Lapátos védjegy ismertetése, bemutatása
2016.02.09	Szakmai konferencia	Budapest	156 fő	Együttműködési és hálózatosodási lehetőségek ismertetése, bemutatása

A vidéki térségekbe beruházó Európa

2016.02.23	Elnökségi ülés	Balmazújváros	8 fő + 1 fő meghatal- mazott	Alapszabály változtatás elfogadás
2016.02.24	Tisza-tavi térség 2014-2020-as fejlesztéséhez kapcsolódó záró rendezvény	Hortobágy	8 fő	HFS draft bemutatása, települési fejlesztési elképzelések megismertetése
2016.02.25	Vidékfejlesztési Műhelykonferencia	Ibrány	92 fő	Tájékoztató a VP-vel kapcsolatban, illetve az EFOP-pal kapcsolatban
2016.03.10	Közgyűlés	Balmazújváros	9 fő + 8 fő meghatal- mazott	Alapszabály módosítás, és HFS draft elfogadás
2016.03.10	Hajdúsági Operatív Programok Konferencia	Hajdúböször- mény	101 fő	Az illetékességi területet is érintő OP-k bemutatása, ismertetése
2016.03.10	Partnertalálkozó	Debrecen	10 fő	Német és lengyel fejlesztési ügynökségekkel tárgyalás a nemzetközi együttműködésekről
2016.04.12	Vidékfejlesztési Műhelykonferencia	Ibrány	81 fő	TOP pályázati lehetőségek, civil kezdeményezések ismertetése
2016.04.12	Régiós értekezlet	Ibrány	29 fő	HFS aktualitások egyeztetése az IH képviselőivel
2016.04.13	HFS első mérőföldkövének benyújtása			
2016.04.14	Hajdú-Bihar megyei HACS-ok értekezlete	Debrecen	6 fő	HFS végleges formájának egyeztetése
2016.04.22	Telihold túra	Balmazújváros	26 fő	Helyi tájértékek bemutatása, ismertetése
2016.05.02	TKCS	Balmazújváros	10 fő	HFS draft értékelési szempontjainak megvitatása
2016.05.04	Miniszterelnökségi konzultáció	Budapest		HFS draft értékelési szempontjainak egyeztetése
2016.05.24	Országos szakmai fórum	Kecskemét		IH-val egyeztetés a HFS benyújtása utáni időszakról
2016.05.24	LESZ közgyűlés	Kecskemét		LESZ éves tevékenységének az elfogadása
2016.06.09	HFS elfogadása Közgyűléssel	Balmazújváros	27 fő	HFS végleges elfogadása

A HFS készítésével kapcsolatos **hirdetmények** a munkaszervezet **saját honlapján** a www.hortobagyileader.hu oldalon folyamatosan kihelyezésre kerültek, mely segítségével a lakosság tájékoztatást kap a Fejlesztési Stratégia ütemezéséről és a tervezés előrehaladásáról. Továbbá a Helyi Akciócsoport a tervezés időszaka alatt folyamatos **konzultációs lehetőséget** biztosít az **irodában, telefonon illetve e-mailen** keresztül. A HFS elkészítése alatt a lakosság tájékoztatása az előbb

felsorolt lehetőségeken túl **fórumok**on keresztül biztosított. Emellett a munkaszervezet kezdeményezte a **Tervezést Koordináló Csoport** folyamatos üléseit, melynek tagjai a települések polgármesterei, térségi vállalkozók és aktív civil szervezetek képviselői. A Tervezést Koordináló Csoport összetétele ugyanaz maradt, mint a korábbi években, mivel a HACS munkaszervezete megfelelőnek látta működését.

Azokról a programokról, amelyeken a LEADER-rel kevésbé kapcsolatban lévő helyi lakosság bevonása történt az alábbiakban ismertetjük az eredményeket:

A HFS tervezési időszakára készülve az Akciócsoport **projektgyűjtő adatlapok** kiküldését kezdeményezte. Az adatlap a <http://www.hortobagyileader.hu/> weblapon is megjelent illetve az Egyesület tagjai, ügyfelei részére e-mailben is kiküldésre kerültek. A beérkezett projektötletek száma 146 db, melyek közül civil szervezetek által benyújtott 14 db, az önkormányzatok által benyújtott 95 db, vállalkozások által benyújtott 22 db és egyéb közsférából (iskola, városgazdálkodás, tűzoltóság) benyújtott 15 db.

A projektötletek között az alábbi **céletterületek** jelentek meg százalékos felbontásban:

- Községi célú fejlesztés: 40 %
- Helyi-térségi rendezvény: 10 %
- Képzés: 2%
- Vállalkozási alapú fejlesztés: 13 %
- Energetikai fejlesztés: 4 %
- Eszközbeszerzés: 6%
- Játszóter: 6 %
- Turisztika: 12 %
- Kiadvány: 3 %
- Helyi termék piacra jutása: 4 %

Eredményként elmondható tehát, hogy a közösség jelenlegi legfőbb igénye a korábbi években IV. tengelyes fejlesztésekben is kiemelkedő közösségi célú fejlesztés. Emellett nagy igény jelentkezik vállalkozási alapú fejlesztésekre is.

A fenti projektjavaslatok összesítését követően került sor **fórumok** szervezésére, melyek helyszínül három települést választottunk. A települések kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy olyan helyszínek kerüljenek kiválasztásra, amelyek földrajzilag minden településről megközelíthetők. Emellett figyelembe vettük a 105/2015 (IV.23.) Kormány Rendelet által kedvezményezett települések listáját is, így mindhárom település valamilyen szempontból kedvezményezett. Ezért **Polgárra** (2015.11.11.), **Balmazújvárosra** (2015.11.12.) és **Tiszacsegére** (2015.11.13.) esett a választás. Minden fórum meghívója kiküldésre került az Egyesület tagjainak, korábbi és jelenlegi ügyfeleinek illetve a településeken lévő iskoláknak. A **meghívók** kiaplakátolásra kerültek a HACS honlapján, a rendezvények helyszínein illetve azok honlapján és a települések honlapján is. Emellett minden önkormányzatot kértünk arra, hogy a náluk megtalálható nyilvántartásból küldjék meg részünkre a vállalkozások és a civil szervezetek email elérhetőségét. A kapott címekre a meghívók szintén kiküldésre kerültek. Természetesen a fórumok nyilvánosak voltak és bárki részt vehetett rajtuk. A helyi kisebbségek képviselőinek meghívására különös hangsúlyt fektettünk. A településektől információt kértünk hol működnek **nemzetiségi önkormányzatok**. A HACS területén belül **6 településen** (Tiszacsege, Újszentmargita, Balmazújváros, Polgár, Egyek, Nádudvar) van **Roma Nemzetiségi Önkormányzat** és egy településen (Balmazújváros) **Német Nemzetiségi Önkormányzat**. Ezen helyi szereplők képviselői telefonon is megkeresésre kerültek és ezt követően külön meghívót kaptak a rendezvényre. Mindhárom fórum rövid **tájékoztatóját** követően **műhelymunkákra** került sor, melynek **végeredményeként** közösen megfogalmazásra kerültek a **jövőképek**. A műhelymunka keretében a <http://gis.lechnerkozpont.hu/leader/> oldalon található **„Mini segédlet a közösségi tervezéshez” kézikönyv** tanácsait használtuk fel, melyre alapozva a megjelentektől négy kérdésre kerestük a választ. Ezek a következők voltak:

1. Mit szeret, mire büszke a saját településén? Mit mutatna meg egy idegennek?
2. Milyenek szeretné látni a települést 10 év múlva?
3. Melyek a rövidtávú, legfontosabb céljai és ebből mit szeretne elsősorban megvalósítani?

4. Gondolkodik-e a jövőben együttműködések létrehozásában? Ha igen, milyen területen, mivel kapcsolatban?

A **feltett kérdésekre a választ** minden résztvevő, írásban adta meg, majd közös beszélgetés indult a kérdésekre adott válaszok alapján. Ennek **eredményeképp** a következő jövőképek kerültek megfogalmazásra:

- **Tiszacsegén 10 év múlva** több munkalehetőség legyen, lendüljön fel a városban lévő turizmus, melynek fontos lépései a kikötő és új vendéglátóhelyek létrehozása, a fejlett úthálózat megteremtése, strand- és kempingfejlesztés és a szolgáltatások fejlesztése.
- **Balmazújvároson 10 év múlva** több munkalehetőség legyen, a helyi értékek kerüljenek megfelelően bemutatásra, javuljon a városi összkép, a közösen tevékenykedő civil szervezetek eredményesen fejlődjenek, és több forráshoz jussanak.
- **Hortobágyon 10 év múlva** a hagyományos pásztorkodó állattartást folytató emberek termékei helyben és máshol is kerüljenek értékesítésre, legyen megfelelő számú, megfelelő tudással rendelkező pásztor és elegendő számú legelő.
- **Polgáron 10 év múlva** több fiatal maradjon helyben, növekedjen a munkahelyek száma és térségi együttműködések jöjjenek létre.

A megjelentek képviseltek önkormányzatokat, nemzetiségi önkormányzatokat, egyházakat, alapítványokat, egyesületeket, vállalkozásokat, nemzeti parkot, iskolákat és könyvtárat.

Az első mérföldkő teljesítése előtt újabb fórumok lettek megtartva. Ezek helyszíné **Újszentmargita** (2016.01.25.), **Nádudvar** (2016.01.26.) és **Görbeháza** (2016.01.27.) volt. Újszentmargitán a helyi IKSZT-ben, míg a másik két településen a művelődési házban valósult meg a program. Az első fórumokhoz hasonlóan itt is **széles kapcsolattfelvétel** történt a helyi szereplőkkel a lakossági fórum sikeres lebonyolítása érdekében. A fórum célja az volt, hogy **a helyben élők is kihangsúlyozzák a SWOT analízis** szellemében, hogy mik a külső- belső jellegzetességek lakhelyükön, **mi az erősség, gyengeség, lehetőség és veszély**. A tervezett aktuális intézkedések kerültek ismertetésre, amelynek tervezésébe is **bevonásra kerültek a fórum résztvevői**. Elmondhatták a meglátásaikat, mi válna az intézkedések előnyére és mit kellene pontosítani a célhierarchiában.

Ennek megkönnyítése érdekében vetítésre került sor, amely **tájékoztatást** adott a jelenlévőknek **a HFS aktuális állapotáról, és az elfogadás menetéről**. Bemutatta a **SWOT analízis lényegét**, felépítését. A tervezett intézkedések bemutatását és szerkezetét. Az előadás és az információszerzés kapcsán, minden résztvevő kapott egy **kérdőívet**, amelyen feltüntethette az általa erősségnek (S), gyengeségnek (W), lehetőségnek (O) és a veszélynek (T) tartott jelenségeket a térségből. Az intézkedések kapcsán pedig közölhették **a hiányzó paramétereket**, mit látna még szívesen a HFS-ben, milyen **kedvezményezeti köröket**, milyen **kiválasztási kritériumokat**, milyen **támogatásokat**.

A feltett kérdésekre a választ minden résztvevő, írásban adta meg, majd **közös beszélgetés** indult a kérdésekre adott válaszok alapján.

Ennek **eredménye** a következő pontokban olvasható:

- **erősség (S):** kreativitás, egység, pozitív gondolkodás, kis települések összefogása, egymás ismerete, megfelelő épületek, hagyományörzés, táji és természeti értékek magas szintű őrzése, sok népművész
- **gyengeség (W):** gazdaságilag elmaradott térség, rossz minőségű infrastruktúra, szakképzettség hiánya, civil szervezetek „elfáradása”, hiányzó szakértelem a pályázatok benyújtásához, hiányos vendéglátás, szálláshiány, tőkehiány, programhiány, rossz megközelíthetőség, esélyegyenlőség hiánya, települések közötti együttműködés hiánya, kevés pályázati lehetőség, a városok nem ajánlják a turistáknak más városok, tömegközlekedés néha problémás
- **lehetőség (O):** „kiszolgáló” vállalkozások fejlesztése, internet jobb kihasználása a marketing tevékenységek terén, vándorkiállítások, figyelemfelkeltő megmozdulások (bemutatók), ifjúsági csoportoknak különböző városok látogatása, ökoturizmus és horgászturizmus fejlesztése
- **veszély (T):** civil szervezetek megszűnése, forráshiány állandósulása.

Az alábbi **célokat, intézkedéseket** emelték ki:

- helyi értékek támogatása
- civil szervezetek támogatása
- városok összefogása

A vidéki térségekbe beruházó Európa

- több kerékpárút

A megjelentek képviseltek önkormányzatokat, alapítványokat, egyesületeket, vállalkozásokat és könyvtárat.

Összegzés: A HACS a területén elhelyezkedő **összes településre** igyekezett eljutni a tervezés során, a fórumokon **minden szféra** képviselte magát. Az igények felmérésének fázisában **a beérkezett, elhangzott véleményeket beépítettük a HFS releváns szakaszába.** Így került meghatározásra a **településeken funkcióját vesztett területek, épületek fejlesztése; a turizmusfejlesztés és a rendezvények támogatása.** A különböző intézkedések **a helyi lakosság meglátásainak** köszönhetően egészültek ki, különböző támogatható területtel, kritériummal. A **lakossági SWOT alapelemei adták a HACS SWOT elemzésének** a kiindulási pontját. A **HFS tervezéshez kapcsolódó rendezvényeken** megtudott információk nagyban segítettek az **intézkedések lehatárolásában.**

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

Településszerkezeti koherencia, közös jellemzők

A Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesület területe **11 települést foglal magába**, amelyből a teljes területtel jogosult települések száma 10, míg a külterülettel jogosult települések száma 1. A jogosult települések **Balmazújváros** (külterülettel), **Egyek, Folyás, Görbeháza, Hortobágy, Nádudvar, Polgár, Tiszacsege, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtikos.** Az Egyesület területe 1340,56 km², mely nagysága köszönhető a települések egymástól való távolságának, valamint a világörökség részét képező Hortobágyi Nemzeti Park óriási területének (3. melléklet – HACS illetékességi terület térkép). A települések három járáshoz tartoznak, melyek a balmazújvárosi, a hajdúnánási és a hajdúszoboszlói járások.

Földrajzi koherencia, közös jellemzők

A természeti értékek – **a Tisza folyó, a Tisza-tó közelsége és a Hortobágy** – alapvetően meghatározzák a térség hangulatát. A települések közötti kapcsolatot a Hortobágy tájegység jelenti. Itt alakult meg – hazánkban elsőként – 1973-ban **a Hortobágyi Nemzeti Park** és kapta meg az UNESCO Világöröksége címet. A Nemzeti Park célja, hogy az egyedülálló természeti, néprajzi és épített értékeket megóvja, átörökítse és megismertesse az itt élőkkel, illetve a szélesebb közönséggel. A táji elemek közé egységesen sorolandók a **lőszpusztagyeppek, szikes puszták, kopár szikések, szikes mocsarak, sziki tölgyesek és árterek.** Emellett a térség egységesen magas természeti értékekkel rendelkezik mind a **növényvilág**, mind pedig az **állatvilág** területén. Természetföldrajzi szempontból a másik integráló tényező a Tisza, melynek bal partján helyezkednek el a közösség települései.

A tájegység **hévizekben** bővelkedő területen helyezkedik el. A mélyről feltörő, 70 °C feletti vizeket nagy ásványi sótartalmuk és hőfokuk alkalmassá teszi gyógyfürdőben való alkalmazásra Balmazújvároson, Tiszacsegén, Polgáron, Egyeken és Nádudvaron.

A térségben **a mezőgazdaság** – azon belül a szántóföldi termelés – **dominál**, alkalmazkodva a helyi talaj- és éghajlati adottságokhoz. A térség fenntartható, hagyományos földhasználati módokat alkalmaz. Az alacsony termőképességű szikes területek adják a térség 80 %-át, amelyek legeltetésre és takarmány előállítására használhatók. Ezek mellett kisebb kiterjedésben csernozjom (feketeföld) és ártéri talajok találhatóak, mely területeken folytatott termelés magas minőségű termést ad. Ezek feldolgozásával kiváló helyi termékekhez jutunk. A térségre **a tiszta levegő, a zaj és fényszennyezés hiánya** jellemző, ezért kiválóan alkalmas ökoturisztikai szolgáltatások fejlesztésére.

A táji és épített elemek, múzeumok, galériák, tájházak, közösségi- és művelődési házak állapota a 2007-2013-as programozási időszak óta nagyban javulást mutat, de még mindig vannak rossz állapotban lévő közösségi terek. Ezek felújításával, a természeti kincsek népszerűsítésével és a turisztikai fogadókészség javításával csökkenthető a munkanélküliség, emelhető a helyi életszínvonal, melyek összességében hozzájárulnak a fiatalok helyben maradásához.

Demográfiai koherencia, közös jellemzők

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Az Akciócsoport területén élő **állandó lakosság** száma 2015-ben **34.799 fő** (forrás: KSH). A teljes területtel jogosult települések közül 3 város, melyek állandó lakosság száma 21.784 fő, 1 nagyközség 5.457 fő és 6 község 7.558 fő (forrás: KSH). A fentiekben is említésre került, hogy a települések a balmazújvárosi, a hajdúnánási és a hajdúszoboszlói járások területén találhatóak. **Mindhárom kedvezményezett járásnak** minősül, tehát a HACS területén fejlesztendő járás nincs. A 105/2015 (IV. 23) Kormány rendelet értelmében társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések közé tartozik Egyek, Folyás és Tiszacsege. Jelentős munkanélküliséggel sújtott településnek Tiszacsege és Polgár minősül. Átmenetileg kedvezményezett településnek minősül Balmazújváros, Hortobágy, Görbeháza, Nádudvar, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtikos.

Gazdasági koherencia, közös jellemzők

Az **ipar és a mezőgazdaság az uralkodó gazdasági ágazat**, a szolgáltató szektor térhódítása nem jellemző. Kiemelkedik a **kézműipar**, melyet sokszínűség jellemez és amely szorosan kötődik a népművészeti hagyományokhoz. Egyedi termékeket előállító mesterek (ostorkészítés, kalapkészítés, kézi szövés) és nagyobb mennyiségben termelő kisvállalkozások is megtalálhatóak a térség településein (fazekasság, mézeskalács-, kovácsoltvas készítés). Ezen mesterségek és termékek megismertetésére, népszerűsítésre nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen ezek azok a hagyományos mesterségeink, amikre büszkék lehetünk és megkülönböztetnek minket más tájegységektől. A kézművesipar a déli és keleti területeken jelentős.

A terület **ipari beruházásokban nem bővelkedik**, iparfejlesztésre a térség északi és keleti területén Polgár környezetében, valamint Balmazújvárosban lehet tervezni, a délebbi területeken a Hortobágyi Nemzeti Park közelsége miatt iparfejlesztés nem valószínűsíthető.

A **mezőgazdaságra** a markáns termelési profil hiánya, a gazdasági szereplők alacsony versenyképessége jellemző. A mezőgazdasági vállalkozások eszközhányosak, gazdálkodásuk egyensúlya törékeny. A térségben az ágazat visszaesésének külső okai az exportlehetőségek beszűkülése, a szervezetlen termékkereskedelem és felvásárlás, térségen belüli oka pedig a szakképzett munkaerő hiánya, a hiányzó beszerzési és értékesítési önszerveződések, az átalakult mezőgazdasági üzemek foglalkoztató-képességének alacsony szintje, valamint a földhasználók megfelelő szakmai ismereteinek hiánya miatt fellépő hozamcsökkenés, minőségromlás. A térségre továbbra is elsősorban a nagytömegű alapanyag-termelés a jellemző. A **feldolgozó kapacitások** elégtelenek, az **értékesítési lehetőségek** szűkösek, a **helyi kereslet** szintje pedig alacsony.

A beruházás- és befektetésvonzó képességét jelentősen növeli az **M3 autópálya** a térségnek.

Hortobágyi Mintaprogram

Az akkor még **Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesület** 2015-ben a **Zöldutak Módszertani Egyesület** (Program Koordinátor), a **Hermann Ottó Intézet** (korábban: NAKVI) és a **Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság** közreműködésével valósította meg a Hortobágyi Mintaprogramot. A program által a HACS területén lévő 11 település érintett. A **célok** az alábbiak voltak:

- a vizsgálati terület települési értéktárainak és egyedi tájérték-katasztereinek elkészítése, harmonizálása, felülvizsgálata közösségi tájérték-gyűjtés keretében;
- új módszerek kidolgozása a tájértékek helyi közösségek részvételével történő felmérésére, különös tekintettel a fiatal korosztályok bevonására;
- zöldút-hálózat tervezése és kialakítása a tájértékek fenntartható módon, a helyi közösségek részvételével történő hasznosítására, valamint a tájértékek helyi identitásban betöltött szerepének növelésére, s ezzel a tájértékek megőrzésének elősegítése;
- a tájértékek és a zöldút-hálózat bemutatása a táji örökség helyi identitásban betöltött szerepének, a helyi lakosság tájhoz való kötődésének növelése érdekében;
- a helyi közösségek szemléletformálása fenntartható életmód, értékörzés és tájhasználat témában.

A program során a következő **programelemek** valósultak meg:

- Az érintett települések települési értéktárainak és egyedi tájérték-katasztereinek elkészítése vagy felülvizsgálata közösségi tájérték-gyűjtés keretében

A vidéki térségekbe beruházó Európa

- Hortobágyi Ifjú Értékkör Program – helyi fiatalok hálózatos, környezettudatos közösségfejlesztése és bevonása a tájértékek felmérésébe és megőrzésébe, valamint a zöldút-hálózat kialakításába
- Térségi zöldút-hálózat tervezése és kialakítása a tájértékek összekapcsolásával
- Állítsunk helyre egy tájértéket! – közösségépítő akciók rossz állapotú tájértékek helyreállítására
- A tájértékek helyi közösség számára történő bemutatására tájséták, vándorkiállítás és kiadvány formájában
- Közösségépítés az internetes közösségimédia-felületek segítségével

A HACS településein a Mintaprogramon kívül több térségi és nemzetközi együttműködés valósult meg a 2007-2013-as programozási időszakban.

Térségek közötti együttműködések:

1. Három önkormányzat (**Egyek, Tiszacsege, Tiszadorogma**) összefogásával megvalósuló beruházásnak köszönhetően Egyeken létre hoztak egy gyepmesteri telepet, amely a kor elvárásainak megfelelően került kialakításra. A pályázat részeként az első ütem valósult meg, amelynek köszönhetően kialakításra került a főépület és a 15 darab állatszámára kialakított kennelsor. A másik két önkormányzat és a Hortobágyi LEADER HACS, mint koordináló szervezet egy-egy eszközbeszerzéssel vettek részt a pályázatban.

2. A **Hajdú Gondoskodó Nonprofit Kft.** és a Hortobágyi LEADER HACS, mint koordináló szervezet közös pályázatában a keleti régióban amúgy is jellemző munkanélküliség csökkentése érdekében szerveztek képzéssorozatot. A képzések megvalósítása majdnem egy éven keresztül zajlottak, amelyre a helyi települések vezetői és szakemberei is meghívást kaptak.

3. A **demecseri Római Katolikus Egyház, a balmazújvárosi Római Katolikus Egyház** és a Hortobágyi LEADER HACS, mint koordináló szervezet által megvalósított „Együtt a jövőéért” című projekttel egy közösségteremtő, rendezvények megvalósítását magába foglaló, de ugyanakkor építési beruházást is tartalmazó projekt valósult meg. A rendezvények 2014.12.13-án indultak Demecserben, majd Balmazújvároson 2014.12.15-én került sor az első mentálhigiénés előadás megtartására. A rendezvények párhuzamosan valósultak meg a helyszíneket változtatva. Az építési beruházás Balmazújvároson a plébánia köré épített kerítéssel valósult meg, míg Demecseren a templom felújítása során megtörtént a templom tetőcseréje, a külső és belső vakolat, az ereszcsonna és a nyílászárók cseréje. A meglazult vakolatrészek eltávolítása, javítása a felületek tisztítása, nedvességének kezelése, alapozása és glettelése, festése valósult meg. Kavicsszivárgót hoztak létre az épület körül.

4. A **Hajdú-Bihar Megyei Vöröskereszt, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Vöröskereszt** és a Hortobágyi LEADER HACS, mint koordináló szerv együttműködésben valósították meg az egészségnapok rendezvényeit. Több településen volt tartva előadás és képzés mindkét megyében. A pályázat célja volt mindkét térség esetén az egészséges életmódra és szokásokra való figyelemfelhívás.

Nemzetközi együttműködések:

1. Balmazújváros Város Önkormányzata valósította meg a „**A pásztorok földjén**” projektet, amely keretén belül valósult meg Balmazújvároson a Pötyi diákszálló területén bungaló jellegű vendégszobák építése kemencével, pavilonnal; a Mihalkó kalapos ház felújítása, a Hortobágy örökös pásztorairól filmkészítés, a Pásztorinasztiák Balmazújvároson könyv kiadása; marketing és reprezentációs költségek elszámolása.

2. Balmazújváros Város Önkormányzata „**A történelem országútján**” projekt által konferencia központ beruházást, **Oxenweg** nemzetközi konferencia életre hívását, német partnerhez kiutazást - Biofach - Nürnberg Messe, daruvonulás turisztikai programot, Múltunk kútja megépítését a városi parkban, Hajtótutak, kurgánok térképi kihelyezését, Mihalkó kalapos ház felújítását valósította meg. E program keretein belül érvényesült igazán a nemzetközi jelző, amely sok kíváncsi külföldi vendéget

vonzott a térségbe és a hazai szervezetek képviselői is tiszteletüket teheték a külföldi vendéglátogatás során.

A Hortobágyi LEADER HACS 2013 novemberében a **Zapiecek** LEADER Helyi Akciócsoporttal, 2015 májusában egy másik lengyel HACS-csal, a **Krasnik** Földje LEADER Helyi Tevékenységi Csoporttal kötött együttműködési megállapodást.

Mindkét esetben az **együttműködés célja** széles körű lehetőségek megteremtésére, valamint a 2014-2020 fejlesztési időszakra vonatkozó stratégiák tervezésére, további együttműködésre irányultak. Az együttműködő LEADER Helyi Akciócsoportoknak lehetősége adódott betekinteni más tagállam Helyi Akciócsoportjának tevékenységének gyakorlati aspektusaiba, ezáltal érvényesülhetett a tudástranszfer, a legjobb gyakorlatok átadása. Az együttműködés keretében lehetőség nyílt egymás kultúrájának megismerésére. Az együttműködő HACS-ok képviselői ellátogattak a másik hazájába is e célból. A térségben élők részére lehetőség adódott **partneri kapcsolatok** létrehozására, amelyeknek célja a további **együttműködés és csereprogramok megvalósítása** a kultúra és a gazdaság terén.

Helyi karakter, kapcsolattartás

A **Hortobágyi LEADER HACS** a korábbi **hortobágyi irodából** 2015. 07.01.-jén költözött át Balmazújvárosra, a Dózsa György utca 1. szám alá. A város központjában az önkormányzati hivatal mögötti épületegyüttesben rendezkedett be a szervezet és ügyfélszolgálati időben itt várja ügyfeleit. (Nyitvatartási idő: Hétfő: 07:30-18:00, Kedd: 07:30-16:00, Szerda: 07:30-16:00, Csütörtök: 07:30-16:00, Péntek: 07:30-14:00). Az irodában két mobiltelefonszám él (06-30/523-9810, 06-30/523-9855) és egy vezetékes telefon (06-52/821-050). A honlap pedig a www.hortobagyileader.hu linken érhető el. E-mail címünk: hortobagyileader2@gmail.com.

A HACS napi kapcsolatban van a **11 település önkormányzatával, a helyi vállalkozókkal, egyházi szereplőkkel és civil szervezetekkel.**

A **HACS feladatának** tartja a helyi emberek érdekeinek képviseletét és ügyük intézését. A rendezvények szervezésében történő segítségnyújtást, a térség arculatát meghatározó prospektusok, kiadványok elkészítését, kiadását, a pályázati rendszerben tájékozódni nem tudó ügyfelek segítését, az együttműködések létrejöttének támogatását és a helyi értékek - legyen az természeti vagy kulturális - megőrzését, bemutatását és továbbélésének biztosítását.

Szükséges erőforrások

A fejlesztési célokhoz kapcsolódó erőforrások jelen vannak a térségben. A LEADER forrás hivatott támogatni a mikrovállalkozásokat, amik a térségben - a feltáró részben közölt adatokkal alátámasztva is bizonyítjuk, hogy - nagy számban jelen vannak. A nemzeti park területek és a világörökségi helyszíneként számon tartott Hortobágy garantálja a természeti és az épített értékek széles tárházát, amely a turizmus élénkítését szintén valóban szolgálja. A térségben több országos rendezvény is van, amelyeket településre lebontva is megjelenítünk a következő fejezetben és indokoltá teszi a rendezvények támogatását. Az épített értékek felsorolása pedig nem minden esetben egyenes arányos a megfelelő állapottal, amelyek javításra szorulnak a célok elérése érdekében.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1. Helyzetfeltárás

A Helyi Akciócsoport területe **Hajdú-Bihar megye** nyugati, észak-nyugati részén található. A nyugati határát Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli része határozza meg, míg a másik három égtáj felől Hajdú-Bihar megye meghatározó városai veszik körül: **Hajdúnánás, Hajdúböszörmény, Debrecen és Hajdúszoboszló**. A **11 település három járás** területéhez tartozik: a balmazújvárosihoz 5, a hajdúnánásihoz 5 és a hajdúszoboszlóihoz 1 darab. A települések területe 1341 km², amely Hajdú-Bihar

A vidéki térségekbe beruházó Európa

megyének több mint az 1/5-ét teszi ki. A települések közötti távolság átlagban igen nagy, egyik településről a másikba más település érintése nélkül közúton átlagosan 20 km-t kell megtenni. Vasútvonal csak az Egyek, Hortobágy, Balmazújváros vonalon működik. Közelben fekvő nagyobb városok közül kiemelendő **Debrecen**, mint megyeszékhely. Kulturális és gazdasági szempontból, valamint lakosság száma alapján is központi funkciót tölt be. Debrecen mellett megemlíthető a HACS csak **bizonyos településeire gyakorolt hatásával Püspökladány, Tiszaújváros és Tiszafüred**. Az alföldi tájtörténethez hozzátartozik a **tanyás területek** kialakulása, amelyek a korábbi évszázadokban jobb kihasználtságnak örvendtek. Manapság döntő többségében a mélyszegénységben élők, és a kirekesztett társadalmi rétegek szorultak ki ezekre a területekre. A települések közül a **legnagyobb tanyás területtel Hortobágy község rendelkezik**, ahol a lakosság 1/3-a (kb. 500 fő) él külterületen, de a többi településre is jellemző. Javult az elérhetősége az illetékességi területnek az **M3-as autópályából leváló M35-ös elkerülő út** megépítésével, de a **33-as főút** és a területet kettévágó **vasútvonal** is hozzájárul a könnyebb megközelíthetőséghez.

Természetes és épített környezet értékei

A **természeti értékek** kialakulása befolyásolja a településszerkezet kialakulását. A településeket a Hortobágy tájegység foglalja keretbe. Ezt az egységet erősíti a **Hortobágyi Nemzeti Park** megalapítása. A Hortobágyi Nemzeti Park Közép-Európa **legnagyobb szikes pusztája, területe 82 ezer hektár**. A Hortobágyon lévő nemzeti park **4 tájvédelmi körzetből és 19 önálló természetvédelmi területből** áll. Hazánk 8 világörökségi helyszíne közül egy, a Hortobágy, mint Puszták itt található. Az erre az alkalomra állított emlékmű besorolásra került a Hortobágyi Mintaprogram épített tájértékei közé. A területen szép számban találhatóak **gyógynövények**, amelyek megismerése céljából gyógynövény túrákat és hétvégi rendezvényeket szoktak szervezni. Gyűjtésük a Hortobágyi Nemzeti Park területén engedélyhez kötött. A gyógynövény feldolgozó üzemek nagyobb kapacitással is tudnának dolgozni, és termékeiket értékesíteni, ha lehetőségük lenne nagyobb mennyiségű gyógynövény alapanyaggyűjtésére. Vidéken a mai napig fennmaradtak a **külterjes állattartás** gazdag hagyományai. A nemzeti parkban található **szikes mocsarak**, valamint az ötezer hektárnyi kiterjedésű **halastórendszer növény- és állatvilága fokozott védettséget élvez, egész területe bioszféra rezervátum**. A Nemzeti Parknak köszönhetően a turisták a természetről hiteles és aktuális tudást kapnak, szakvezetőik készséggel állnak rendelkezésre **túravezetés** céljából. Betölti a térség **környezeti nevelő szerepét**, számos **programot, rendezvényt tart**, amely a nemzeti parkok által képviselt értékeket **bemutató jelleggel** hozza közelebb a látogató számára. Jelenléte **negatív hatást csak a gazdaságfejlesztésre gyakorol**, mivel korlátozza a védett területekhez közel eső települések ipari beruházásait, vállalatok, cégek letelepedését, annak függvényében, hogy a környezetre káros hatással van-e a végzett tevékenység.

Jelenleg a HACS **jó kapcsolatot** ápol a Nemzeti Park munkatársaival a területileg illetékes meghirdetett fórumon részt vesznek, de a korábbi rendezvényeinkre is meghívást kaptak és részt is vettek, ha a természet- illetve a környezetvédelem állt a középpontban. A **Hortobágyi Mintaprogram** 2015.08.01.-2015.09.30.-áig tartott, de az előtte megvalósult előkészítésben is aktívan részt vettek, hiszen a felmérések, tájérték gyűjtések és az útvonal kijelölések sok esetben védett területen zajlottak. Az alacsony termőképességű **szikes területek** adják a térség nagyobb hányadát, amelyek legfőképp **legeltetésre** használhatók. Ezek mellett kisebb kiterjedésben **csernozjom** (feketeföld) és **ártéri talajok** találhatóak, mely területeken folytatott termelés jó minőségű termést ad. Ezek feldolgozásával kiváló **helyi termékeket** állítanak elő. E termékek előállításával ösztönözni kell a településeket, hogy **önellátóvá**, illetve **részben önellátóvá** tudjanak válni, ezzel is segítve a **munkanélküliség csökkentését, helyi termékek térnyerését** valamint a **helyi identitástudat növelését**. Bár nem annyira látványos, ha nincs kihasználva, de természeti értéknek kell még megemlíteni a településeken található **termálvizet**, amelynek minősége jobb, mint a hajdúszoboszlói országos ismert fürdő vízminősége. A természeti és épített tájértékek számos példája található a térségben. A táblázatban felsorolt tájértékek közül a normál betűvel írtakat a Zöldutak Módszertani Egyesület mérte fel a Hortobágyi Mintaprogramban, míg a dőlt betűtípussal írtak a ZÖME által fel nem mért, de a HACS szerint fontos értékek:

	Természeti tájérték	Épített tájérték
--	---------------------	------------------

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Balmazújváros	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Gyertyán fasor• Magdolna-pusztai szárnyékerdő• Fecske-réti zsombékos• Fecske-réti eperfa• Darassai hársas• Kadocsa vezér szárnyéka• Öreg japánakác a Posta közben és japánakác fasor a Debreceni utcán• Magdolna-pusztai szikpadkás• Fecske-réti határárok• Dörgölőző kövek a Nagysziken• Nagy-szik és bemutatói infrastruktúrája• Gólyafészek (7 db)	<ul style="list-style-type: none">• Semsey kastély és parkja• <i>Semsey kúria parkja</i>• <i>Semsey kúria</i>• Veres Péter emlékház• Mihalkó család kalapműhelye• Református / Németfalusi / Római katolikus templomok• Kossuth téri közpark• Református templom kertje• 1956-os kopjafa• Veres Péter egész alakos szobra (Somogyi Árpád alkotása)• Soós Imre / Kossuth Lajos 1-2 mellszobrok• Szovjet hősi emlékoszlop• Nepomuki Szent János szobor• Tűzok szobor• Vízi tündér (Mónus Béla alkotása)• Veres Péter emlékpark• Szoborpark a Pásztorok terén (Mónus Béla alkotása)• Egykori római katolikus kegyúri iskola épülete• Népi lakóház a Debreceni utcában, a Batthyány utcában és a Kölcsey Ferenc utcában• Fazekas ház• Kossuth utcai hagyományos parasztház• Egykori hengermalom épülete• Egykori vágóhíd épülete• Balmaz emlékfá• <i>Világháborús emlékmű</i>• <i>Trianon emléktábla</i>• Napleány-a debreceni úti településkapu szobra (Mónus Béla alkotása)• A Szél-a hajdúböszörményi településkapu szobra (Mónus Béla alkotása)• Vízhordó leány-a hajdúszoboszlói településkapu szobra (Mónus Béla alkotása)• A Föld – a tiszacsegei településkapu szobra (Mónus Béla alkotása)• Új-világ temető• Izraelita temető• Fecske-réti artézi kút• Határ és határ halmok (2 db)• Fahíd a Hortobágy-folyón
----------------------	---	--

A vidéki térségekbe beruházó Európa

		<ul style="list-style-type: none">• Kishortobágyi csárda épülete• Darassai iskola épülete• Cserepes-pusztai gémeskút• Papegyházi templom romja• Magdolna-pusztai kubikgördrök• II világháborús lövészárók Magdolna-pusztán
Egyek	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Platánfasor• Tisza út menti eperfasor• Tiszafüredi út menti eperfasor• Tisza úti idős nyárok• Öreg vadkörtefák• Ohati halastó• Belterületi tó• Morotva a komp felé vezető úton• Lourdes-i barlang• Szöghatár halom• Meggyes halom• Sótut egyeki szakasza• Telekházi partifecske-telep• Gólyafészek (25 db)	<ul style="list-style-type: none">• Katolikus általános iskola épülete / telekházi egykori iskola épülete / egykori ohati iskola épülete• Szent József Római katolikus templom• Faragott oromzatú népi lakóház (3 db) és fészület (7 db) és tájház• Alkotóház• Az egri főkáptalan félhalomi uradalmi magtára/ telekházi magtár / Ohati magtár• Hagyományos gazdasági épületek a Kálváriás temető mellett• Egeri főkáptalan telekházi kúriája• Egykori Gödény-kastély és parkja• Nepomuki Szent János szobra• Központi emlékoszlop• I. világháborús emlékmű• Hóskert• Köztéri kút• Tűzoltótorony• Kálváriás temető, izraelita temető• Egyek-Tiszadorogma komp• <i>Debrecen város kúria</i>• <i>Meggyes csárda</i>• <i>Patkós csárda</i>
Folyás	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Vadgesztenye fasor• Japánakác facsoport• Gólyafészek (3db)	<ul style="list-style-type: none">• Szent László király templom• Templomrom• <i>Egeri főkáptalan kúria</i>• Népi lakóház (2 db)• Köztéri kút (5 db)• Köztéri kemence• Temetői fészület• Basa tanyai fészület
Görbeháza	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Gólyafészek (47 db)	<ul style="list-style-type: none">• Polgármesteri Hivatal épülete• Jézus szíve római katolikus templom• Görbeházi tájház• Bagotai tájház• Kultúrház• Népi lakóház• Bagotai egykori iskola épülete• 1848-as kopjafa

A vidéki térségekbe beruházó Európa

		<ul style="list-style-type: none">• Szent István szobor• Feszület (2 db)• II. világháborús emlékmű
Hortobágy	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi „puszta”</i>• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Papegyházi szárnyékerdő• Árkus-ér és a Nyugati- övcsatorna találkozása• Sóút hortobágyi szakasza• <i>Hajtóút hortobágyi szakasza</i>• <i>Hortobágyi halastavak</i>• Szálkahalom és határárok• Hármashalmok• Malomházi tölgyes• Gólyafészek (10 db)	<ul style="list-style-type: none">• Kilenclyukú híd• Szekérállás (<i>ma Pásztor múzeum</i>)• Nagyhortobágyi csárda és kertje• <i>Látogatóközpont</i>• <i>Égerházi Imre Galéria</i>• Nagy pásztor ökumenikus templom• Madárpark és madárkórház építményei• Hídi kutrica• Hortobágyi gátórház• Vízi színpad• Kitelepítettek emlékműve• Játszó csikók szobra• Petőfi Sándor mellszobra (Somogyi Árpád alkotása)• Vízhordók szobra (Somogyi Árpád alkotása)• Gyógyító pad• Világörökség emlékmű• Körszín• Juhászok szobra (Somogyi Árpád alkotása)• Pásztorfiú szobra (Somogyi Árpád alkotása)• Vándor legény oszlop• Vadászok emlékoszlopa• <i>Pusztai állatpark</i>• Hortobágy-halastavi kisvasút• <i>Hortobágy-halastavi tanösvény</i>• Öregtavi kastély épülete• Kungyörgyi víztorony• Kungyörgyi gémeskút (2 db)• Hortobágyi tankcsata emlékmű• Mátai ménés (Pusztai templomok emlékműve, Mátai temetőkapu és ravatalozó, Mátai lóversenypálya, Mátai gémeskút (3 db), Mátai ménés épületei és építményei, Mátai négygémű kút Mátai kanalkút, Mátai artézi kút, <i>Tisztartói kúria</i>• Szászteleki négygémű kút maradványai• Magtár épülete Árkuson• Magtár Szászteleken• Tornyi-dombi nyári szállás és gulyakút• Szatmáritelek tanya épülete

A vidéki térségekbe beruházó Európa

		<ul style="list-style-type: none">• <i>Sárkánykunyhó</i>• Kitelepítettek kopjafája• Vókonya-pusztai pásztorszentély
Nádudvar	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Ady téri közkert• Horgásztó• Temető melletti tó• Öreg kőris a református templom kertjében• Öreg tölgy a református templom kertjében• Kőris fasor a református templom kertjében• Strandfürdő fái• Születés fája• Platánfa az óvodakertben• Kossuth téri közpark• Öreg eperfa• Emőd-tó• Alsó-szelencési szárnyékerdő	<ul style="list-style-type: none">• Régi városháza• Népi kismesterségek szakiskolája• Straub-kúria• Gyógyfürdő• Strand vendéglő• Orvosi rendelő• Rendőrség épülete• Kincsesház• Ifj. Fazekas István fazekasműhelye és bemutatóháza• Egykori malom épülete• Egykori hengermalom épülete• Szent Kereszt Felmagasztalása templom• Katolikus templom előtti fészület• Egykori református fiúiskola• Új református parókia• Református templom• Régi református parókia• Régi reformátustemető fejfái• Német katonasírok• Kopjafa a református templom kertjében• Boldizsár iskola• Egykori iskola• 1848-49-s szabadságharc emlékműve• Szovjet katonák emlékműve• Pásztor szobor• Új kenyér szobor• Kossuth téri emlékművek• 1956-os forradalom emlékköve• Köztéri kút• Módos parasztház az Ady Endre utcában• Módos parasztház a Mester utcában• Izraelita temető• Gazdasági épület Nádudvar és Balmazújváros közötti út mentén• Birkaistálló• Népi lakóház (12 db)
Polgár	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Barankovics téri közkert• Templomkert• Településközponti közkert a gimnázium előtt• Öreg tölgy a Szociális Szolgáltató Központ udvarán	<ul style="list-style-type: none">• Volt községháza épülete• Strandfürdő• Római katolikus plébániatemplom• Református templom• Régi iskola épülete• Kálvária

A vidéki térségekbe beruházó Európa

	<ul style="list-style-type: none">• Kálváriadomb• Király-ér kiszélesedő szakasza• Morotva• Gólyafészek (14 db)	<ul style="list-style-type: none">• Egykori hengermalom épülete• Polonkai ház• Barankovics szobor• 1848-as kopjafa• Szent László király szobra• Szent István király szobra• Világháborús emlékművek• Tűzoltó emlékhely• Polgári jellegű lakóház• Polgári jellegű ház• Izraelita temető• M3 Archeopark• Polgári halastó ökoturisztikai létesítménye• Lenin-tanyára deportáltak emlékműve• Népi lakóház (3 db)• Feszület (18 db)
Tiszacsege	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• Közkert a település címerével• Templomkerti vadgesztenyefa• Tisza parti öreg fűzek és nyárok• Eperfa az Ady Endre utcában• Öreg vadvadkörtefák (2 db)• Gólyafészek (15 db)	<ul style="list-style-type: none">• <i>Tüzelős ól</i>• Református templom• Köztéri kút a református templomnál• Római katolikus templom• Zsellérház• világháborús emlékmű• világháborús emlékmű• Honfoglalási emlékmű• 1848-as emlékmű• Petőfi emlékmű• Köztéri kút• Csegei rév• Csege csárda• Schwarz-Strauss kúria• Filagóriás halom• Nagymajori Vay kastély és lovarda• Izraelita temető• Népi lakóház (11 db)• Cserepesi seggenülő hodály (2 db)• Feszület (2 db)
Tiszagyulaháza	<ul style="list-style-type: none">• <i>Hortobágyi csillagos égbolt</i>• <i>Bódi-horgászto</i>• Gólyafészek (30 db)	<ul style="list-style-type: none">• Szentlélek eljövetele római katolikus templom és kertje• Református imaház• Temetői harangláb• Emlékpark• Gólyatér• Izraelita temető• Közkút (2 db)• Népi lakóház (2 db)• Feszület (3 db)

A vidéki térségekbe beruházó Európa

<p>Újszentmargita</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hortobágyi csillagos égbolt • Tölgy hagyásfák • Selypes-ér meanderező szakasza • Öreg vadkörtefa • Öreg tölgyek az egykori Tisza meder mentén • Tölgy jellegfa belterületen • Gólyafészek (15 db) 	<ul style="list-style-type: none"> • Árpád-házi Szent Margit templom • Egykori Koponya-csárda • Cifra híd • Ország hídjá • Pipitömő • Egykori lóré nyomvonalai és hídjai • 1848-as szabadságharc emlékműve • Szent István kopjafa • Káptalani határok és határkövek Újszentmargita és Balmazújváros közigazgatási határán • Egri főkáptalan tisztartói kúria • Nagyszögi kastély • Középkori templom- és kolostorrom • Bödönháti víztorony • Feszület (3 db) • Köztéri kút (3 db) • Gémeskút (4 db)
<p>Újtikos</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hortobágyi csillagos égbolt • Százéves fűzfa • Tölgy hagyásfák • Tikos-domb • Régi országút nyomvonala • Gólyafészek (4 db) 	<ul style="list-style-type: none"> • Polgármesteri Hivatal épülete • Egri Főkáptalan Tisztartói Kúria- ma Borockás Vendégház • Egykori egri főkáptalani kúria- ma Polgármesteri Hivatal • Református templom • Siracusai Szűzanya kápolna • Egykori vasútállomás épülete • Csordakút és nyári szállás • Feszület (2 db) • Köztéri kút (2 db) • Telepes ház (48 db)

Környezeti problémák

A környezeti problémák legnagyobb okozója a **környezeti nevelés hiánya**. Az ember a környezetének a része. A környezet, természet él és fejlődik az ember nélkül, de ez nem igaz fordítva, hiszen az ember nem él meg a környezetének igénybevétele, felhasználása nélkül. **Nagyobb hangsúlyt** kell fektetni a **környezet védelmére**, hiszen hogyan tartható fenn egy környezet egészségesen, ha nem fordít rá az ember kellő figyelmet? Ez egy lehetetlen küldetés, ezért az embereknél tudatosítani kell a fenti összefüggést. A térségre jellemző **mezőgazdasági termelésnek** köszönhetően a **talajok termőrétege vékonyodik, humusztartalmuk csökken**, teret nyer a **műtrágyahasználat**, amely nitrogén származékokat halmoz fel a megművelt területeken. Beindul a **nitratosodás** és a **talaj szerkezetének a romlása**, amely hosszú távon a **termésátlagok romlását** és a **biodiverzitás csökkenését** eredményezi.

A talaj állapotára és így a környezetre is nagy hatást gyakorol az ember által megtermelt **hulladék**, amely kezelése folyamatos problémát jelent. Az **egyéni szelektív gyűjtés** mellett egy-egy településen beindult a **szervezett szelektív hulladékgyűjtés**, de a többi településen is meg kell valósítani a **környezetkímélő hulladékgazdálkodás** feltételeit. A kisebb településeken pedig a **szennyvíz hálózat** nincs kiépítve, amely az ülepítők rossz állaga miatt megint csak környezetszennyezést okoz.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Hortobágy település hiába a világörökség része a sajátos arculatának, természeti, és kulturális értékeinek köszönhetően, nincs egészséges, emberi fogyasztásra alkalmas ivóvíz a közüzemi hálózatban. A csapból folyó víz **vas és arzén** tartalma jóval meghaladja az engedélyezett értékhatárokat.

Itt szükséges még megemlíteni a **belvíz** által okozott károkat is, hiszen térségünkben az elmúlt években egyre több alkalommal és egyre huzamosabb ideig állt fenn belvíz, ami miatt az illetékes Vízügyi Igazgatóság készülséget, valamint folyamatos szivattyúzást rendelt el.

Folyamatosan megfigyelhető a települések **külső, periférikus területének az állagromlása**, mind az infrastrukturális hálózatot, mind pedig a lakóházakat figyelembe véve. A különböző településrészek leszakadása ily módon kezdődik el, hiszen **a társadalmi mozgások párhuzamosan megindulnak a környezet romlással**. Egyes településeken igaz ez a települések **központi épületeire, intézményeire** is, mivel energetikailag rossz állapotban vannak, felújításuk szükséges mind környezeti, mind gazdasági szempontból.

A környezeti problémák nagy része **tudatos hozzáállással és szakértelemmel** megoldható. Más esetben **nagy volumenű beruházásokra** lesz szükség a helyzet javítása érdekében. A kettő kombinációja pedig **környezetbarát gazdaságot** eredményezne, amelyre jelenleg kevés példa van térségünkben.

Kulturális értékek

Mind a 11 település **hagyományokban rendkívül gazdag**, melyet igazol az évről-évre ismétlődő **rendezvények** száma. Szerencsére ezek között nem csak önkormányzati rendezvények jelennek meg, hiszen vannak olyan aktív **civil szervezetek**, akik szintén nagy hagyománnyal bíró rendezvények ötletgazdái. Ilyen tradicionális rendezvények többek között az alábbiak:

Település	Megvalósított hagyományos rendezvények
Balmazújváros	Télúzó Maskarádé
	Városi Majális
	Kadarcs Napforduló
	Kastélykerti Esték
	Karácsonyi Forgatag
	Nemzetközi Képzőművészet Alkotótábor „Balmaz-Art”
	Országos Kézi Aratóverseny
	Országos Bio-főzőverseny és Pásztortalálkozó
	Balmaz Hajkarnevál
	Szüreti Felvonulás
Egyek	Egyeki Vigasságok
	Vesszős Napok
	Templombúcsú és Családi Nap
	Tárkányi Díj átadás
Folyás	Majális
Görbeháza	Szüreti Multság
	Falunap
Hortobágy	Hortobágyi Esték
	Darufesztivál
	Magyar Szürke-Barátok Találkozója
	Regionális Erdősnap
	Hortobágyi Pásztorok és Magyar Hagyományörző Pásztorkutyások Találkozója
	Hortobágyi Hídivásár
	Országos Pásztortánc Verseny, Pásztortánc Bemutató és Pásztorbál
	Szent György - napi Kihajtási Ünnepe
Behajtási Ünnepe	
Nádudvar	Pásztornapok
Polgár	Újévköszöntő Ünnepe
	„Város Hete” rendezvénysorozat

A vidéki térségekbe beruházó Európa

	Adventtől-Karácsonyig programsorozat
	„Polgári Hurkapite” Fesztivál
	Beláhapi Fesztivál
	Polgári 3-as Foci
	Sárkányhajó Fesztivál
Tiszacsege	Csege Napok
	Harcsapaprikás Fesztivál
	Halászlé Fesztivál
	Itthon vagy – Magyarország Szeretlek
	Szüreti felvonulás
Tiszagyulaháza	Gólyafesztivál
Újszentmargita	Margitai Sokadalom
	Januári Újévköszöntő
	Búcsú
	Lovas Nap
	Szüreti Bál
	Böllérnap
Újtikos	Tésztafesztivál

Az alföldi tájképhez hozzátartozik a **csárdák épülete**, amelyek a különböző évszázadokban sokfajta funkciót töltött be. Közlekedési és kereskedelmi útvonalak mentén jöttek létre és a mai napig fennmaradt belőlük egy pár darab az utókor számára. A HACS illetékességi területén is több csárda volt, úgymint **Békás csárda**, **Daru csárda**, **Halmi csárda** (Balmazújváros); **Cserepes csárda** (Tiszacsege); **Koponya csárda** (Újszentmargita) vagy amik még ma is állnak **Meggyes csárda** (Egyek), **Kishortobágyi csárda** (Balmazújváros) és a **Hortobágyi csárda** (Hortobágy). Hortobágyon a legidősebb és a legnagyobb csárdánk történetét, az egykori pusztai közlekedést, és az itt megfordult híres embereket külön kiállítás mutatja be. A „**Csárdák útja**” tematikus útvonal a régi, Debrecen és Pest közötti állathajtó, kereskedelmi és postaútvonalként is szolgáló **Sóúton** vezet végig a látogatókat, több helyszínen bemutatva a Hortobágy környéki csárdák, és a pusztát benépesítő **pásztorok** világát. A csárda útvonal nyugati kapuja a Tiszafüred határában lévő, legeredetibb állapotában fennmaradt Meggyes csárda. Hortobágyon található a Hortobágyi csárda, mely az útvonal közepe. Míg a keleti végén az egykor debreceni földön álló Kadarcsi csárda tornácos épülete található. E csárdák évszázadokon át a szürke marha hajtó utakon (Oxenweg) haladó emberek számára megállóhelyként szolgáltak. A térségben az elmúlt időszakban fel lett elevenítve ez a történelmi hagyomány és a külföldi kapcsolatok bevonásával nemzetközi együttműködések valósultak meg.

A terület hagyományait ápoló **mesterek, kézművesek** nagy számban megtalálhatóak a térségben. Azok a mesterségek, amelyeket még pár évtizeddel ezelőtt tömegesen műveltek, még korábban pedig a mindennapi élet velejárója volt manapság **kezdenek eltűnni** a helyi emberi tudás repertoárjából. Ez rövid időn belül nagy probléma lesz, mivel a hortobágyi területek **sajátos arculatához** e tevékenységek is hozzátartoznak. Ilyen mesterség az **asztalos, bórdíszműves, bőrműves, fafaragó, szarufaragó, fazekas, grilláztorta készítő, gyöngyfüző- és szövő, mézeskalács készítő, kalapkészítő, kerámikus, késkészítő, kosárfonó, kulacskészítő, nemezeli, szövő, szürrátétes, üvegfestő, ékszerkészítő és sásfonó**. Ezek között vannak megyei és országos szinten **elismert helyi termékek**, de elég bizonyíték lehet a minőségükre az évtizedes múlt, vagy az elégedett vevőkör is. A Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpontja a **legismertebb kiállítási és értékesítési pont**, ahol számos ilyen kézműves termékek vannak kiállítva és a helyi mesterek is megtalálhatóak az udvarában. Sajnos ettől szervezettebb, koncentrált értékesítési pont nincs az illetékességi területen. Azok a mesterek, akik ebből élnek a különböző településeken hoztak létre maguknak olyan **bemutató, értékesítő teret, műhelyt**, ahol a termékeket előre egyeztetett időpontban meg lehet tekinteni, és vásárolni (pl.: Mihalkó Gyula - kalaposmester, Fazekas család - kerámikus dinasztia, Bödőcs Ilona - kerámikus, Petrovics Sándor – nádfonó, Murvai Veronika – grilláztorta készítő, Katonáné Kalmár Terézia - mézeskalácskészítő).

A térség **turisztikai** szolgáltatása **nincs egységesen kiépülve**, pontszerűen megtalálhatóak egymástól elszigetelten és csak ritkán kapcsolódnak össze irányultság és település szinten. Jellemző a **falusi turizmus, az ökoturizmus, a magán szálláshelyek** megléte és **kevés a kiépített wellness**

szolgáltatásokkal rendelkező település. A programok **nem kapcsolódnak szálláshely szolgáltatáshoz és a szolgáltatók nem ajánlják az idelátogatóknak más település fellelhető értékeit, szállásait, programjait.** Ez alapjaiban akadályozza a komplex programok kiépítését a térségben. A térségben töltött vendégéjszakák száma általában csak **rövid itt tartózkodások** alatt gyarapszik pár nap vagy hosszú hétvégék alatt, pedig **a térség értékei adottak akár egy hetes programhoz is.** Szükséges lenne a turisztikai szereplők **ösztönzése az összetettebb szolgáltatásnyújtásra**, együttműködésre sarkallva őket és más ágazatok helyi szereplőit (pl.: wellness szolgáltatás és kulturális szolgáltatás, tájséta és éttermi szolgáltatás, szállásadás és múzeum belépők, lovaskocsizás). A rendezvények nincsenek megfelelően reklámozva, sok esetben az ide érkezők nem tudják, milyen lehetőségeik vannak a hortobágyi attrakciókon kívül. Ezen felül a megrendezett programok párhuzamosan futnak a településeken, ami egyrészt az egyeztetés hiányát mutatja, másrészt a rendezvényeken látogatószámát csökkenti.

Demográfiai sajátosságok¹

Az Akciócsoport területén élő **állandó lakosság** száma 2015-ban **34.799 fő** (forrás: KSH). Balmazújváros esetében, mivel csak külterülettel jogosult a pályázati forrásokra, ezért a mutatóival nem számoltunk (a TEIR sem számol). Az alábbi helyzetfeltárás ennek szellemében lett kidolgozva. A teljes területtel jogosult települések közül **3 város**, melyek állandó lakosságszáma 21.784 fő, **1 nagyközség** 5.457 fő és **6 község** 7.558 fő (1. diagram). A lakosság nagyobb arányban a városokban él, a kis településeink esetében az elnéptelenedés veszélye áll fenn. Az országos és megyei népsűrűség felét sem éri el az illetékességi terület mutatója. Az országos érték 106 fő/km² a megyei érték 87 fő/km², míg a HACS értéke 31,8 fő/km² (forrás: KSH, 2014). A fentiekben is említésre került, hogy a települések a balmazújvárosi, a hajdúnánási és a hajdúszoboszlói járásokhoz tartoznak. **Mindhárom kedvezményezett járásnak** minősül, tehát a HACS területén fejlesztendő járás nincs. A 105/2015 (IV. 23.) Kormányrendelet értelmében társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések közé tartozik Egyek, Folyás és Tiszacsege. Jelentős munkanélküliséggel sújtott településnek Tiszacsege és Polgár minősül. Átmenetileg kedvezményezett településnek minősül Balmazújváros, Görbeháza, Hortobágy, Nádudvar, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtikos.

A demográfiai folyamatok alakulása már önmagában is utalhat egy térség társadalmi-gazdasági problémáira, illetve periférikus jellegére. A térségben a **szuburbanizáció felerősödése** figyelhető meg. Balmazújvárosnak van a legnagyobb esélye a térségből arra, hogy egyfajta bolygóvárosként profitáljon a Debrecenből kiköltözők által generált vándorlási többlettel. Az elmúlt évek adatai alapján kirajzolódik az az egyértelmű tendencia, hogy egyre több településen jelenik meg a **természetes fogyás**, melynek nagysága 2013-ban -3,4 ezrelék, ami az országos átlag (-3,9) alatt van. Kimagasló fogyási értékkel Tiszagyulaháza: -12,7 ezrelék, Görbeháza: -7,9 ezrelék és Folyás: -6,6 ezrelék rendelkezik, az egyetlen pozitív értékkel Újszentmargita rendelkezik 4 ezrelékkal. A vándorlási egyenleg ugyanebben az évben -3,8 ezrelék, ami viszont a Hajdú-Bihar megyei átlag alatt (-2,4) van. Itt is vannak kiugró értékek Folyás, Újtikos és Tiszagyulaháza esetén, amelyek a felsorolást követve -39,5; -22,4 és -9,9 ezrelékkal követik egymást. Az ellenpólushoz Újszentmargita (4,7) mellett Hortobágy (2,7) és Egyek (0,8) tartozik. Az **elvándorlás** és a természetes fogyás erős negatív demográfiai spirált érvényesít a térségben, amely a közelben fekvő települések hatását is magába foglalja. Debrecenbe sokan költöznek be véglegesen, de más településeknél is igaz, hogy **a kisméretű településekről a nagyobbba költöznek** a fiatalok. Balmazújváros, Debrecen „alvó városává” alakul még akkor is, ha nem olyan szinten jellemző a kertvárosiasodás, mint Józsa, Hajdúsámson vagy a Bocskai kert esetében. E mellett igaz **a főváros irányába vagy általánosan a nyugatra vándorlás** (Duna-Tisza köze, Nyugat-Magyarország ill. Nyugat-Európa). Az egyesület területén jelen vannak különféle **etnikai kisebbségek**, akik közül a **roma kisebbség** a lakosság számának 4,8 %-át adja (2011). A demográfiai sajátosságokat figyelembe véve tovább fog **nőni arányuk** (2001: 2%, 2011: 4,8%, ugyanebben az évben KSH adatok szerint 5%) az érintett településeken (2. diagram). Legnagyobb arányban Folyáson, Polgáron és Újszentmargitán élnek (9,5%-8,5%-7,9%). A romák körében magasabb arányú **az alacsonyabb és nem piacképes iskolai végzettség**, mely sok esetben párosul **szociális problémákkal**. Emiatt szükséges tehát a **roma lakosság**

¹ Az alponban közölt adatok, amennyiben nem hivatkoznak más forrásra, úgy a www.teir.hu weboldalon található, LEADER – Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazásból származnak.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

szegregációját és leszakadását megállítani, felzárkózásukat és társadalmi beilleszkedésüket segíteni. A probléma összetettsége miatt **átfogó és komplex programokra** és **forrásokra** van szükség a kézzelfogható eredmények elérése érdekében. Az állandó népesség 2013-ban 15,4 %-a 0-14 éves korosztályba tartozik, a 60-x évesek aránya pedig 23,1 %. 2007-ben ezek az értékek 16,8%, míg a második érték 20,9% volt. Ez is mutatja azt a magyarországi demográfiai mutatókra jellemző folyamatot, hogy **a társadalom elöregedőben** van (3., 4. és 5. diagram). Az össztársadalmi arányokat figyelembe véve csökken a fiatalkorúak száma és nő az idősek aránya. 2007-ben 1,26 volt a térség öregségi mutatója, amely 2013-ra elérte az 1,5-ös értéket. Az iskolázottságra jellemző (6. diagram), hogy a legmagasabb arányban a 8 általános iskolával rendelkező csoport van jelen a térségben (2011: 32,6%), ez országos átlagot figyelembe véve is kimagasló értéknek számít. Jellemző ez a magas arány Folyáson, Egyeken és Tiszacsegén, amely településeken 41,7%, 39,3% és 35,4% a 7 éves és idősebbek körében. A legalább érettségizettek aránya igen alacsony (2011: 28,5%), míg az országos érték és megyei érték 44,9% és 49%. Polgáron 36,8%, Hortobágyon 35,3% és Nádudvaron 29,6% a 18. életévüket betöltött vagy idősebb lakosság körében. Hortobágy helyezése annyiból érdekes, hogy helyben nincs középiskola, míg a másik két településen igen. Sokan ingáznak Balmazújváros, Debrecen irányába. Ezzel szemben a felsőfokú végzettséggel 25 évesen rendelkezők köre a legkisebb: 7,4% (2011). Itt is nagy lemaradás tapasztalható a megyei (16,8%) és az országos értékektől (19%). A települések között Hortobágy 12,9%-kal vezet, míg mögötte Polgár 10,3%-kal és Nádudvar 7,5%-kal képviselteti magát. A **humán közszolgáltatások színvonala megfelelő**, mindenki számára elérhető a térségben, kivétel ez alól a külterületen, tanyákon élő emberek képeznek. A térségben a külterületeken élők száma nagy, akik általában szociálisan hátrányos helyzetűek. Ezen az érintett önkormányzatok - Egyek, Folyás, Görbeháza, Hortobágy, Tiszacsege, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtikos - az elmúlt évek tanyagondnoki fejlesztéseinek köszönhetően igyekeztek javítani, tanyabusz szolgáltatást állítottak fel. Az alap közműszolgáltatások minden településen elérhetőek, az egészségügyi szolgáltatások kapcsán szükséges egyes települések esetén a helyi lakosoknak más városok felkeresése. Az elszegényedésre, a külterületen élők rossz életkörülményeire **áttörő megoldást a térség egyelőre nem talált**. **Vannak kezdeményezések, állami és civil szervezetek** részéről, amelyek tevékenységükből eredően **a szociális helyzet javításán** fáradoznak. A munkahelyek hiányára, a **közmunka programmal** igyekeznek válaszolni az önkormányzatok, a munka világába történő visszaterelés viszont nem egyszerű. Végzettség nélkül szinte lehetetlen feladat az emberek alkalmazása, a betanítás sokszor körülményes és nem is a megélhetést szolgálja, hanem a mindennapi készségeket fejleszti, egy kis öngondoskodásra sarkall. A településeken rendszeres **az adomány-, tűzifa-, bútort- és ruhaosztás**. Ezeket egyrészt az **önkormányzatok**, másrészt a **Magyar Vöröskereszt** helyi szervezetei illetve egyéb segélynyújtó **civil szervezetek** szervezik. Az önkormányzatok igyekeznek pályázati forrásokat bevonni a problémák megoldása érdekében, mivel önerőből nincs forrás ilyen programok lebonyolítására. Kérdés: A **mentálhigiénés hiányosságokra** a szervezett segítségnyújtás elegendő megoldást jelent-e? Az Egyesület úgy érzékeli, hogy mint a környezeti nevelés esetében a lakosságnak a saját gondolkodásán is változtatni kell, úgy ebben az esetben is csak akkor lehet **sikeres változást** elérni, ha a nehézségek ellenére az érintettek **más magatartásformát** kezdenek el gyakorolni **a felzárkózásuk érdekében**.

Az óvodai, iskolai férőhelyek száma elegendő, de a természetes fogyásnak köszönhetően az országos tendenciáknak megfelelően ezek az értékek is csökkenőben vannak. Ennek egy része a racionalizálásnak köszönhető, másik része a kihasználatlanságnak.

Civil jelenlét¹

A nonprofit szervezetek döntő többsége a kulturális, **művészeti, szabadidős és sport területen működik**. **Helyén kezelendő** a regisztrált nonprofit szervezetek ezer lakosra jutó **számának alakulása**, mivel mind HACS, mind megyei illetve országos szinten **nő a számuk**. Így ha a nonprofit szervezetek száma nem változik, de a lakosság csökken, nagyobb értékeket kapunk a korábbi évek értékeitől. Az egyesület területén 1000 lakosra 4,3 db regisztrált nonprofit szervezet jutott 2007-ben, 5,3 db 2013-ra. Megyei szinten az előbbi két mutató sorrendben 6,7 és 10,1, míg országos viszonylatban 7,7-ről 12,6-ra

¹ Az alponban közölt adatok, amennyiben nem hivatkoznak más forrásra, úgy a www.teir.hu weboldalon található, LEADER – Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazásból származnak.

emelkedett. Az önkormányzatok nyilvántartása alapján is beigazolódnak, hogy a civil szervezetek száma nő a térségben (7. diagram). Viszonylag **kevés** azoknak az alapítványoknak, egyesületeknek a száma, amelyek különféle **hátrányos helyzetű rétegek esélyegyenlőségének növelésére szövetkeztek. Ugyanez vonatkozik a környezet és természetvédelem témakörre** is, bár ezen a területen vannak nagyon jól működő szervezetek. Az egyesületek, alapítványok **nagyobbrészt az adott településen élők helyi érdekközösségei**, közös érdeklődés alapján szerveződnek, vagy lokális célok megvalósításáért alakulnak. Aktívan működnek, sok embert képesek megmozgatni, rendezvényekre összehívni. Egyes szervezetek a **nyugdíjasok, idősebbek** részére biztosítanak elfoglaltságot (pl.: közös nótázás, fellépések, próbák). Ezen túl az eltérő korosztályokat is közelebb hozzák egymáshoz, hiszen ezeken az alkalmakon együtt vannak a gyerekek és szülők, nagyszülők. Összességében elmondható, hogy a civil szervezetek működési terei sok esetben még nem kerültek felújításra. Emiatt és a települések lakosságának zárkózottsága miatt **a civil kezdeményezéseken alapuló közösségi élet igen gyengének mondható**. A HACS a jövőben is fontos szerepet kíván vállalni **a civil szervezetek támogatásában**, melynek eredményeként **a közösségi élet szervezését, a kisebbségek beilleszkedésének elősegítését** fogalmazta meg elérendő célként. Emellett fontos a térségen kívülre irányuló kezdeményezések, kapcsolatfelvételek megvalósítása, ami tovább építi a hálózatosodást és az együttműködéseket.

Gazdasági tendenciák¹

A Hortobágyi LEADER területén több gazdasági ág, illetve különböző nagyságú vállalkozás működik, a mezőgazdasági vállalkozások magas aránya figyelhető meg (mezőgazdaság: 63,4 %, ipar: 6,3%, szolgáltatás: 30,3%, forrás: KSH, 2015). 2013-as adatok alapján látható, hogy a **regisztrált vállalkozások száma** ezer lakosra Magyarországon 170,5 db, Hajdú-Bihar megyében 176,6 db, a Hortobágyi LEADER Akciócsoport 142,9 db. Tehát megállapítható, hogy az Akciócsoport területén a **vállalkozások száma** a megyei és az országos átlag alatt van. Településeket figyelembe véve az országos átlag feletti eredményt ér el Hortobágy (183,3 db), Görbeháza (184,4 db) és Nádudvar (183 db). 2012-es adatokat figyelembe véve **1-9 fős működő társas vállalkozások** száma 1104 db, **10-49 fős működő társas vállalkozások** száma 49 db, **50-249 fős** 11 db és **250-x fős működő társas vállalkozások** száma 3 db. A **működő egyéni vállalkozások** száma 2012-ben 658 db volt. Összesen tehát az Akciócsoport területén **működő vállalkozások** száma 2012-ben 1825 db. Ezen adatokból is szembetűnő, hogy **a legtöbb** társas vállalkozás 1-9 fővel működő **mikrovállalkozás** (8. diagram). Az egyéni vállalkozások nagyon sok esetben **kényszervállalkozásnak** számítanak. Az **állami szféra meghatározó a foglalkoztatásban**. A **hozzáadott érték** mutató vonatkozásában, viszont hasonlóan az országos értékekhez **alacsony** a szerepvállalása a térségnek. Egy lakosra jutó ezer Ft tekintetében a 2013-as országos átlag 2038,6 ezer Ft volt a mutató, míg a megyében 1020,2 ezer Ft, a HACS területén pedig 830,2 ezer Ft. A települések közül Nádudvar és Újszentmargita emelkedik ki 2367,8 ezer Ft-tal és 1267,3 ezer Ft-tal.

A **regisztrált munkanélküliek** száma a HACS területén 2013-ban 2173 fő, ami 2012-es évhez képest 1058 fővel **csökkent**. Ennek oka az, hogy 2013-tól a **közmunkaprogramok** egyre több regisztrált munkanélkülit foglalkoztatnak. Ez azonban **hosszú távon kevésnek bizonyul** akkor, ha nincs igazán tartós munkahelyteremtés a településeken. Főleg annak fényében, ha a korosztály szerinti bontást is figyelembe vesszük, mivel **az álláskeresők legnagyobb hányadát** a 21-25 év közötti **fiatalok adják**, de az aktív korúak korosztályában is jelentős értékek mutatkoznak. A **munkanélküliségi ráta évről-évre az országos és a megyei szint felett van**, 2013-ban megközelítette a megyei szintet (Akciócsoport területén: 9,5%, a megyében 9,4%, míg az országos 6,3%). A nemek szerinti eloszlásban a pályakezdők esetében **több a férfi álláskereső** (155 fő), mint a női (134 fő). **A 180 napnál régebb óta regisztrált álláskeresők körében** viszont **a nők vannak túlsúlyban** 509 fős értékkel, míg a férfiak 434 fővel képviseltetik magukat. Az utóbbi évek mutatói is ezt a tendenciát erősítik meg (9. diagram).

A **lakosság iskolázottságát** tekintve 2011-ben a HACS területén a legalább érettségizett 18 éves és idősebb népesség aránya 28,5 % és a felsőfokú végzettségű 25 éves és idősebb népesség aránya 7,4 %. **A felsőfokú végzettségűek aránya kevesebb, mint az országos átlag fele**. Ez valószínűleg abból adódik, hogy **a fiatalok** a tanulmányok elvégzése után **nagyvárosokba vagy külföldre költöznek**

¹ Az alponban közölt adatok, amennyiben nem hivatkoznak más forrásra, úgy a www.teir.hu weboldalon található, LEADER – Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazásból származnak.

munkahelyszerzési lehetőség és a magasabb bérezés reményében (6. diagram). Ennek valamilyen szintű csökkentése érdekében fel kell hívni a vállalkozások figyelmét különböző pályázati lehetőségek kihasználására.

A jövedelmi viszonyokat vizsgálva is vegyes képet kapunk a térségről. Miközben az **egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem** nő 2007 és 2013 között (440 349,7 Ft-ról 536 684,9 Ft-ra), addig a 2011-es népszámlálás adatai alapján az **aktív korúak közel fele (43,4%) nem rendelkezik rendszeres munka jövedelemmel**. Legmagasabb Egyeken 50,1%, Folyáson 47,9%, míg Tiszacsegén 47,2%. Ez az országos átlagnál 10%-kal magasabb érték. Ennek egy összetettebb mutatója az aktív kóruak közül a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, akik nem rendelkeznek rendszeres munkajövedelemmel. Az ő esetükben: 17,1% az egyesület illetékességi területére jellemző érték, míg országosan „csak” 9,4%. A **házépítések viszonylatában pedig minden szinten visszaesés mutatkozik**, az értékek alig haladják meg a 0 értéket: 0, 0,1 és 0,5 (egyesületi, megyei, országos). A **közcsatornába bekapcsolt lakások aránya nő**, míg a **háztartási gázfogyasztók aránya csökken** mind a három szinten az országban. Az elmúlt évek beruházásainak köszönhetően épült meg a szennyvíz-gyűjtő, elvezető hálózat nagy része. A települések **csatornázottsága** általában **eléri**, de több helyen **meg is haladja az országos átlagot**, de vannak települések ahol még ez sem megoldott. A **településeken közel 100%-osan a kiépült a vezetékes gázhálózat**. A településeken kivétel nélkül **100%-os a villamos energia ellátottság**. A vizsgált településeken **mindenhol biztosított a telekommunikáció** (vezetékes vagy mobil formában), elérhető a szélessávú internet, vagy pedig jelenleg kiépítés alatt van. A szélessávú internet nagy lehetőséget biztosíthat a térségben a foglalkoztatottság növelésére, versenyképesség javítására, távmunkára és egységes térségi marketingre.

Általában **jellemzőek a rossz állapotú mellékutak és a korszerűtlen vasútvonal**. A települések belterületi útjainak állapota is több településen rossz, a külterületi utak rossz állapota a mezőgazdaság versenyképességét rontja. A munkavállalók mobilitását elsősorban az autóbuzos tömegközlekedés, illetve az egyéni közlekedési módok (gyalog, kerékpár, személygépkocsi) teszik lehetővé.

A **térség vasútvonalain** a szintfenntartáson kívül nem várható jelentősebb fejlesztés. Az eredeti kiépítési paraméterek visszaállítása és a mai kor követelményeknek megfelelő üzemvitel és szolgáltatási színvonal biztosítása is jelentős anyagi erőfeszítéseket igényel. A vízi áruszállításnak hiányoznak az infrastrukturális feltételei (kikötők), illetve jelen állapotában a vízi út sem alkalmas rendszeres hajózásra. A Tiszán a **turisztikai célú személyhajózás is fejletlen**, a térségben Tiszacsegén található csak komp. A vízparti terület fellendülését **kikötők, vízi megállóhelyek** kialakításában látjuk.

Kiemelkedik a **kézműipar**, melyet sokszínűség jellemez és amely szorosan kötődik a népművészeti hagyományokhoz. **Egyedi termékeket előállító mesterek** (ostorkészítés, kalapkészítés, kézi szövés) és nagyobb mennyiségben termelő kisvállalkozások is megtalálhatóak a térség településein (fazekasság, mézeskalács-, kovácsoltvas készítés). Ezen mesterségek és termékek megismertetésére, népszerűsítésre nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen ezek azok a **hagyományos mesterségeink**, amikre büszkék lehetünk és megkülönböztetnek minket más tájegységektől. A kézművesipar a térség déli és keleti területein a jelentős.

A térségben **kevesen foglalkoznak turizmushoz kapcsolódó szolgáltatással**, fejlesztésükkel több munkahelyet is lehetne teremteni. A turisztikai szolgáltatók jellemzően **1-2 fővel működő családi vállalkozások**. A megfelelő munkaerő még nem áll rendelkezésre, különféle képzésekre (nyelvi, marketing, falusi turizmus ismeretek) lenne szükség. A **biodiverzitás (Hortobágy, Tisza völgy) erőforrásainak kihasználása nem megfelelő**.

Az illetékességi területhez közel **több város** - Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény, Tiszafüred, Tiszaújváros - is található, melyek **jelenlétükkel hatnak a 11 településünk mindennapjaira**. Gazdaság szempontból a **beruházásoknak sokszor nagyobb arányban adnak helyet**, mint a környező települések. Ebben sok minden közrejátszik. Elsőként említhető a **könnyebb megközelíthetőség, a lakónépesség száma, a helyi képzési központok megléte és a beszállítói kör jelenléte**. A **turizmus mutatói** is kedvezőek ezeken a településeken, **Debrecen** történelmi emlékei, az utóbbi években létrehozott élményfürdő, stadion, az átalakított Nagyerdő rengeteg vendéget vonz. **Hajdúszoboszlón** Kelet-Európa legnagyobb területű strandja található, amely szolgáltatásaival a megye turizmusai mutatóiból markáns szeletet tudhat magáénak. Szintén a történelmi hagyományok és az autópályának, főútnak köszönhetően jelentős vendégforgalommal bír **Tiszaújváros** és **Hajdúböszörmény** is. Minden mutatót figyelembe véve **Debrecen emelkedik ki** e városok közül, amely megyeszékhelyként betölti a régióvezető szerepét. Gazdasági szempontból **jelentős vállalkozás**

alig néhány van, amely az illetékességi területről **ki tudott lépni**. Ezek többnyire **élelmiszeripari, szállítványozói és oktatást végző vállalkozások**, amelyek a felsorolt városok valamelyikében is végzik a tevékenységüket, vagy rendelkeznek telephellyel. **Jelentős az ingázás** a települések között, főként a területen kívülre eső városok irányába. Balmazújvárosról leginkább Debrecenbe, Hajdúböszörménybe, Hajdúszoboszlóra járnak át sokan tömegközlekedéssel vagy személygépkocsival. Nádudvarról Püspökladány és Hajdúszoboszló a leggyakoribb cél. Egyekről és Tiszacsegéről Tiszafüred, míg Polgárról, Görbeházáról Tiszaújvárosra vagy Hajdúnánásra indulnak el az emberek. Az ingázások gyakorisága napi illetve heti gyakorisággal történik és fő indítatása **az oktatási intézmények látogatása** illetve **a munkavégzés**. Egy tiszaujvárosi multinacionális cég munkaerő elszívó hatása Balmazújváros esetében is fenn áll, a térség összes településére igaz az ingázási folyamat Debrecenbe.

A külterületi részek infrastrukturális ellátottságának hiánya a jellemző, ezen a téren jelentős fejlesztésekre szorul a térség. A HACS a jövőben is célként tűzte ki a vállalkozások támogatását, a turizmus fellendítését és a foglalkoztatás növelését.

Helyzetfeltárás összegzése

A helyzetfeltárásban az alcímekkel szemléltetve kiemeltük azokat a társadalmi, gazdasági és természeti jellemzőket, tendenciákat, amelyekre hatással szeretnénk lenni a jövőben. Kiemeltük a **gazdasági mutatókat**, amelyek a mikrovállalkozások helyzetének bemutatását szolgálja, milyen fejlődésen mentek keresztül az elmúlt időszakban és mik azok az adottságok, amelyek indokolják fejlesztésüket támogatásukat. Akadnak **speciális vállalkozások** is, amik csak itt e térségben működnek, építve a helyi adottságokra, természeti értékekre, a támogatásuk különösen fontos. A térség nem sorolható a fejlett területek közé Magyarországon, a keleti régióban helyezkedik el és minden fejlesztésre szükség van szférától függetlenül abból a célból, hogy a térség fejlődéséhez hozzájáruljon a LEADER forrás. **Kézműves hagyományokban** sincs hiány a hortobágyi területen, sajnos a művelőik egyre kevesebben vannak, amely miatt féltő, hogy el is felejtődhetnek ezek a mesterségek, így nem lesz továbbadva a tudás. A természeti és épített értékek felvonultatásával a **turizmus fejlesztését** irányozzuk előre, amely még több turisztikai attrakciót és hálózatot hoz létre a térségben, hozzájárulva a turista szezon elnyúlásához, több vendég fogadásához és az itt töltött idő tartalmasabbá tételéhez. A demográfiai mutatók megmutatják azt, hogy egy viszonylag ritkábban lakott, elvándorlás és fogyás sújtotta népesség él az érintett területen, amelynek a **helyben tartására** azzal próbálunk hatni, hogy **programokkal** tarkítjuk az elkövetkező éveket. A települések mérete eltérő, de a 0-5000 fő közötti települések vannak túlsúlyban, akiknek a gazdálkodása nem engedi meg a nagyméretű projektek kivitelezését, ezért a **kisebb összegű támogatásokkal** próbálunk **olyan fejlesztési lehetőségeket biztosítani**, amikre a **helyi közösségeknek** szükségük van.

A legfontosabbnak tartjuk a **vidéki térségek lakosságmege tartó erejét**, amely szorosan összefügg a **munkahelyek meglétével és fejlesztésével**. E mellett a **helyi identitástudat növelése**, a **civil szféra tevékenysége**, az **értékek felfedezése**, az **életminőség javítása** és a **fejlődő településkép** is nagyban hozzájárul a vidéki térségek élhetőbbé tételéhez. Ehhez rendelkezésre állnak **kisméretű vállalkozások**, meglévő és fejlesztendő **turisztikai szolgáltatások**, és a **helyi értékek** megfelelő reprezentálásában is vannak lehetőségek. A megvalósítás során az **együttműködések**re kell nagy hangsúlyt fektetni és ki kell elégítenünk azokat az igényeket, amelyek a **települések jobbá tételére irányulnak**. Legyen szó **eszközbeszerzésről**, **hagyományos termékek előállításáról**, **turisztikai beruházásokról** vagy **kihasználatlan területek újrafunkcionálásáról**.

4.2. A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése

A 2007-2013-as programozási időszak keretében megfogalmazott HVS a LEADER alapelveknek megfelelő, átfogó dokumentummá vált 2013-ra. A megfogalmazott célok és célkitűzések minden esetben a térség érdekeit szem előtt tartva kerültek megfogalmazásra.

Ennek köszönhetően valósulhatott meg annyiféle beruházás, amely a térségben élők hétköznapijait és ünnepeit színesítette és hozzásegítette a megfelelő színvonal eléréséhez. Ebben volt a LEADER-nek szerepe és abban, hogy a LEADER forrás által allokált kb. **2 milliárd forintnak** köszönhetően újabb és újabb beruházások valósuljanak meg a térségben. Nem volt olyan jogcím a térségben, amire ne érkezett

volna be projektötlet ill. pályázat és ezáltal nem is volt olyan jogcím, amire nem kapott volna legalább egy ügyfél támogatási határozatot.

Nagy munkája volt a HACs-nak abban, hogy a lehető legdiverzifikáltabb fejlesztéseket tegye elérhetővé a 11 településen. Így valósulhatott meg a hét év alatt mikrovállalkozás fejlesztés, falu-fejlesztés, vidéki örökség védelmére irányuló beruházás, turizmusfejlesztés, közösségi terek fejlesztése, térfelügyelő kamerarendszerek kiépítése, térségek közötti együttműködések, térségen belüli együttműködések, képzések, közösségépítő rendezvények lebonyolítása, helyi termék előállításának, piacra jutásának segítése.

A korábbi időszakban meghirdetett intézkedések közül nem lehet kiemelni egy-egy intézkedést, vagy fejlesztési területet, amely jobban működött volna a többinél. Ugyanígy rosszat sem lehet egyértelműen meghatározni. A kiírások között a legnagyobb különbség az volt, hogy kétféle tengelyhez tartoztak és ezáltal kétféle ügyintézési rendje volt a pályázatnak. Így a két tengely előnyeit, hátrányait soroljuk fel.

A **III. tengely** kapcsán előny volt, hogy már a benyújtáskor találkoztunk a beadott pályázati dokumentummal, jó volt a pontozási kritérium és a szakaszos bírálati határidők, amelyekkel az MVH elérte azt, hogy a HACs-ok egymáshoz képest sem csúsztak el a végrehajtásban. Hátrány volt a bírálat során, hogy bár elvárás a HACs-okkal szemben az ügyfelek teljes körű tájékoztatása az aktuális információkkal nem mindig rendelkezett a szervezet, különösképp igaz ez a támogatói okirat kibocsátása utáni időszakra (ez a megvalósítás, kifizetési kérelmek beadásának időszaka). A megfelelő közlemény, rendelet és felhívás szövegezés is alapelvárás, mivel az ügyfél a legtöbb esetben csak azokra jogi félreértelmezésekre, elírásokra, és ellentmondásokra várja a HACs-októl a választ, amit helyben nem lehet megválaszolni, csak ha a kibocsátó ad állásfoglalást az esettel kapcsolatban.

A **IV. tengely**nél pozitívnak mondható az, hogy helyi döntések, észrevételek, javaslatok alapján lehet az intézkedéseket megalkotni a támogatásokra. Ez a helyi kezdeményezéseket, aktivitást fenntartja, hozzájárul a decentralizációhoz. A negatív oldala a döntéshozás nehéz kivitelezése, pontozás híján. A pontozás a megfelelő szempontok beemelése esetén: a valóban tartalmas, a pályázati összegből a legtöbbet kihozó ötleteket részesíti előnyben, amely nem csak az ügyfél, nem csak a térség, de az Irányító Hatóság érdeke is.

A **működés** kapcsán az elmúlt időszakban az elszámolt tételek megfelelő ellenőrzése mellett több alkalommal az elszámolt költség többoldalú alátámasztását kérte az MVH, amely sok esetben túellenőrzéshez vezetett, amely a működési pénzek kifizetésének elhúzódását eredményezte.

A **pályázati felhívások** közül minden jogcímre többszörös igény mutatkozott, a funkcióját kevésbé töltötte be a képzés és a tanulmánykészítés. A megvalósult projektek és a LEADER HACs-ok sikeres tevékenysége kapcsán **kevés népszerűsítő, országos kiterjedésű sajtóorgánium** tájékoztat. A helyi népszerűsítés mellett ezt **hiányként** éljük meg, mivel az emberek általános tájékoztatását könnyítené meg, ha nem csak a szervezettől kapna információt a LEADER források természetéről és működéséről. Ezért igyekszünk a támogatásokba beépíteni azt a minimális marketinget, amelyet a helyi célt teljesítik.

A támogatási határozatokban **kiosztott forrás** az elmúlt időszakban megközelítette a két milliárd forintot, amely a térségi élet különböző szegmenseibe jutott el. Ezek a fejlesztések jól beazonosíthatóak a településeken kihelyezett LEADER tábláknak köszönhetően. A **mai napig működő** vállalkozások szolgálják ki a térséget, **helyi keresletet generálnak** és minden vállalkozás újabb vállalkozással létesít kapcsolatot a működéshez szükséges feltételek megteremtése érdekében. Pl.: Galbács György e.v. – Egyek, Csege Csárda Kft. – Tiszacsege, Dent-Line Bt. Balmazújváros, F-M Pack Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft. – Újszentmargita, András Dezső István e.v. – Nádudvar. A fejlesztéseknek köszönhetően újabb vagy nagyobb bevétel jelenik meg a többi vállalkozásnál is. A működő vállalkozások **munkahelyet biztosítanak**, amelyek **adóbevételt jelentenek** az államnak. Turisztikai jogcímre nem volt egyedi eset, hogy civil szervezetek is pályáztak. Ezek közül kerültek ki a térség képét is meghatározó fejlesztések, növelve az ide látogatók **szálláshely választási lehetőségeit**. Pl.: Hortobágyi Export-Import Kft. – Sóvirág Vendégház, Hortobágy; Balmazújvárosi Városgazdálkodási Nonprofit Kft. – Pötyi szálló; Egyek Nagyközség Önkormányzata – Vájkos tó horgászturisztikai fejlesztése; Balmazújvárosi Nagyszikért Alapítvány – Bábic ökofogadó és látogatóközpont. A szállásfejlesztések mellett a szálláshelyhez nem kötött fejlesztések is megvalósultak, amely az **aktív időöltést szolgálják**. A vidéki örökségben, a közösségi terekben és a falu-fejlesztésben hasonló céllal valósítottak meg olyan területek, épületek fejlesztését, megújítását, amiket a helyi lakosság **rendszeresen használ**. A közösségi kihasználtság mellett pedig igen nagymértékben javítják a település

képét, hangulatát. Pl.: Folyás Község Önkormányzata – Kultúrpalota, színpad és egyéb fejlesztések, Újtikos Község Önkormányzata – Újtikos rendezvényter, Alapítvány Tiszgyulaházáért – Gólya-tér kialakítása, Szent József Plébánia – Egyeki templom és plébánia felújítása, Római Katolikus Egyházközség – Templom és plébánia megújítás (Balmazújváros), Újszentmargita Község Önkormányzata – Települési piac kialakítása, Új buszmegálló kialakítása, buszváró pavilonokkal. Végül az utolsó igazán kézzel fogható támogatási cél a rendezvények, amelyek a térségben **hozzájárultak a hagyományőrzéshez és az emberek mozgósításához**. A kis településeken sok esetben évi 1-2 alkalom adódik arra, hogy széles körben meghirdetett szabadtéri programok kerüljenek megrendezésre, amiken a szomszédos települések fiataljai is fellépnek, részt vesznek. Ezek nemcsak „falunapok”, hanem **a helyi közösségi együttlét legfontosabb tényezői**, amiknél elvárható **a helyi értékek bemutatásának előtérbe helyezése**, amellett, hogy szükség van egy-két országosan is elismert fellépőre, de a rendezvény fő irányát alapelvárás, hogy ne ez határozza meg, hanem a helyi közösségekből kovácsolódott népdalkörök, zenész együttesek, tánccsoportok találkozása, fellépése. A helyi termékeket készítő emberek kirakodása, helyi ételek készítése. Pl.: Margitai Borisszák Nóta Egyesület – Rendezvénysorozat (11 db rendezvény), Polgár Város Önkormányzata – Polgári 3-as Foci (országos), Bekton Ifjúsági Fúvószenekar Egyesület – Hangszerbemutató a térség településein, Újtikos Község Önkormányzata – Tésztafesztivál, Balmazújváros Város Önkormányzata – Rendezvénysorozat (1 éves programsorozat).

A fentebb felsorolt jogcímekekre beadott pályázók közül, azóta már **országosan is ismertté vált szereplők** is részesültek támogatásban, amely bizonyítja a támogatások jó helyre kerülését. Természetesen az igény mindig meghaladta a forrásmaximumot, így nem volt egyszerű leszűkíteni a támogatások kedvezményezett körét. Ezt könnyítette meg a rendeleti szabályozás, HVS lehatárolás és a pontozási szempont szerinti értékelés.

Fontos szempont volt, hogy minél több településen valósuljon meg LEADER beruházás. A **pontozási rendszer** követendő példa a jövőben is. Egyértelművé teszi a bírálatot és az értékelőnek is segítséget nyújt a döntéshozatalban. **Elhagyandónak minősíthető a papír alapú beadás, mivel tárolással, rendszerezéssel és felesleges papírfelhasználással jár**. Az ügyfél legyen köteles az eredeti dokumentumokat megőrizni, beadáskor elektronikusan feltölteni.

Ez az időszak megfelelő volt arra, hogy **a vidéki igényeket reprezentálják az akciócsoportok**. Meg tudják azt mutatni, hogy mire van szükség az egyes településeken. A tervezett forrásfelhasználás sikeresen kipályáztatásra került, azonban **a jogszabályi feltételeknek és a túellenőrzöttségnek köszönhetően ez nem mindig ügyfél centrikusan valósult meg**. Emiatt reméljük az elkövetkező időszakban könnyebb lesz az ügyfeleknek teljesíteni az elvárt előírásokat és az esetleges hibákat is időben lehet majd orvosolni.

Hálózatépítésre és mozgósításra leginkább a pályázati forrásokhoz kapcsolódó pályázati időszakban van a legnagyobb lehetőség. A kiépült kapcsolati rendszer, **hálózatosodás** szakmai körökben **a vidékfejlesztési rendezvényeken** zajlik, a helyi szereplőkkel **a helyi rendezvényeken** (saját vagy nem saját szervezés esetén), **a pályázatás során** kerülünk aktívan kapcsolatba. A rendezvényeinken, ha nem a LEADER forrást érintő téma állt a középpontban, akkor a stratégiához kapcsolható témában szervezett az Egyesület előadásokat. A rendezvények meghirdetése több kommunikációs csatornán (honlap, e-mail, plakát), több nappal, héttel az események előtt meg lettek hirdetve. A tapasztalat az (függetlenül attól, hogy ha LEADER pályázati felhívás jelenik meg, akkor a projektötletek benyújtása általában az allokált forrás többszörösét igényelné), hogy a helyi lakosság a LEADER-rel kapcsolatban **általában vagy tájékozatlan, vagy nem érdekelt**. A legrosszabb eset az, ha nincs jó benyomással a LEADER pályázatokról. Sajnos ez is előfordult a múltban, mivel a benyújtott pályázatok, vagy a kifizetési kérelmek nagy összegű elutasításokkal is végződtek.

A **működéssel kapcsolatban** fontos, hogy az állam a HACS-ok finanszírozása mögé álljon a törvényhozásban, mivel **közfeladatot ellátó szervezetekről** és - bár HACS-onként eltérő, de egységesen - a banki szolgáltatásokat igénybevevő egyesületekről van szó, akik az esetek nagy többségében nehezen tudnak partnerként leülni a bankokkal tárgyalni. A kifizető ügynökségek esetében pedig **racionalizálásra** lenne szükség a kifizetések ütemezése és az átfutási idők lerövidítése érdekében. Természetesen mindkét félre legyenek érvényesek az elvárások és az előírások betartása.

A jövőt illetően **a csökkenő forrásokhoz** mérten kell alkalmaznunk a **projektméret** nagyságát, a feladat kettős, mivel **sok projekt** megvalósítása az érdekünk a térségben, de a **kis összegű támogatás** nem feltétlen jelent kézzelfogható előrelépést egy-egy fejlesztésnél, vagy már a beruházás minimális

költségeit sem fedezi. Ezért törekedtünk a megfelelő támogatásmértékek meghatározására. A kiegészítő jelleg a 4.3-as fejezetben van alábontva részletesen. Az ott felsorolt jogcímek, intézkedések hasonló célt fogalmaznak meg, mint az általunk meghatározott egy-egy intézkedés, de a megvalósítás során **nem kap hangsúlyt a környezettel fennálló kapcsolat, a helyi szereplők bevonása a megvalósításba és a létrehozott érték térségben tartása**, ami a LEADER-re viszont érvényes. A korábbi időszakok tapasztalatai alapján mindenképp fontos **a közösségi rendezvények és az arra alkalmas terek továbbélését biztosítani**. A hátrányos gazdasági mutatók javítása érdekében pedig szükség van a **vállalkozások fejlesztésére**. Általánosságban bővítettük az ügyfélkört mezőgazdasági termelőkkel, szociális szervezetekkel, őstermelőkkel, egy-egy intézkedésnél viszont szűkítettük az egyházi szereplőkkel. A támogatások odaítélésénél és a mindennapi munkában is arra kell törekedni, hogy a kapcsolatok bővüljenek, a LEADER, mint alulról jövő kezdeményezés a neki szánt szerepet töltsse be a térségben. Szükséges a LEADER népszerűsítése egyéb rendezvényekkel is és az Egyesület animátori feladatainak a bővítése és folyamatos gyakorlása az előttünk álló időszak végéig vagy még tovább.

4.3. A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

Felhasznált dokumentumok forrásai:

<http://www.palyazat.gov.hu>, <http://www.hbmo.hu>, <https://www.hbmo.hu/CPage.aspx?key=550>,
http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/country-files/hu/factsheet-hungary_hu.pdf, http://www.zrva.hu/index_elemei/GINOP_2015_menetrend.pdf

1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg

I. A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés:

Ezen specifikus cél keretében a HACS a gazdaságfejlesztést szorgalmazza több oldalról is. A helyi gazdaságfejlesztésnek számos pozitív hatása van, amely érvényesülését a HACS támogatni kívánja. A cél, és a benne foglalt intézkedések megvalósulása helyi vállalkozói tevékenységet generál, munkahelymegőrző és -teremtő szerepe van, erősíti a helyi közösség együttműködését, illetve a helyi identitást és lokálpatriotizmust, élhetőbbé teszi a vidéket.

Induló és működő mikrovállalkozások támogatása

Az intézkedés megvalósításának fő forrása a HACS szintjén a LEADER program, amelyet a következők egészítenek ki:

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program:**
 - o 1. Kkv-k versenyképességének javítása prioritási tengely: 1.5 A kkv-k növekedési lehetőségeinek megteremtése (I.) ; 1.6 A kkv-k növekedési lehetőségeinek megteremtése (II.)
Beavatkozási terület: 001: A kis-és középvállalkozásokba-(kkv-k) való általános termelő beruházás
 - o 4. Energia: 4.4 Energiahatékonyság és a megújuló energia használatának elősegítése - Vállalkozások energiahatékonyság-növelését és megújuló energia felhasználását célzó fejlesztéseinek támogatása
Beavatkozási terület: 010: Megújuló energia: napenergia, 011: Megújuló energia: biomassza, 012: Egyéb megújuló energia (ideértve a hidroelektronikai, a geotermikus és a tengeri energiát) és a megújuló energiaforrások integrációja (ideértve a tárolást, a gáz és megújuló hidrogén előállításához szükséges infrastruktúra energiaellátását), 068: Energia-hatékonysági és demonstrációs projektek a kkv-kben és támogatási intézkedések
- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program:**
 - o 2.A. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére prioritási tengely - 1.1. Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése, 1.3. A gazdaságfejlesztést és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés
Beavatkozási terület: 072. Vállalati infrastruktúra a kkv-k számára (ideértve az ipari parkokat és telephelyeket)

A vidéki térségekbe beruházó Európa

- o 2.B. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés prioritási tengely - 2.1. Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés
Beavatkozási terület: 072. Vállalati infrastruktúra a kkv-k számára (ideértve az ipari parkokat és telephelyeket)
- o 2.G. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD) prioritási tengely - Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése
Beavatkozási terület: 97. Közösségi irányítású, helyi fejlesztési kezdeményezések városi és vidéki területeken
- **Vidékfejlesztési Program:**
 - o 8.2.4. M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk): 4.1 Mezőgazdasági üzemek összteljesítményének és fenntarthatóságának javítása
 - o 8.2.4. M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk): 4.2 Mezőgazdasági termékek feldolgozásába/forgalmazásába és/vagy kifejlesztésébe történő beruházások támogatása
 - o 8.2.6. M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk): 6.2 alintézkedés - Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása
 - o 8.2.6. M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk): 6.3 alintézkedés - A mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése
 - o 8.2.6. M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk): 6.4 alintézkedés - Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése
 - o 8.2.16. M16 - Együttműködés (35. cikk)

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre került 2019-ben egy tematikában azonos, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi vállalkozások beruházás ösztönzése címmel, amely szintén gazdaságfejlesztési céllal, a helyi vállalkozások támogatása céljából került megalkotásra és amelyet szintén a korábbi vállalkozásfejlesztési felhívás szerinti kiegészítések tesznek teljessé, amit a fenti felsorolás tartalmaz.

Természeti- és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés

Az intézkedés megvalósításának fő forrása a HACS szintjén a LEADER program, amelyet a következők egészítenek ki:

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program:**
 - o 7. Turizmus prioritási tengely: 7.4. A természeti és kulturális örökség megőrzése
Beavatkozási terület: 091: A természeti területek turizmuspotenciáljának fejlesztése és népszerűsítése, 092: Az állami turisztikai eszközök védelme, fejlesztése és népszerűsítése, 093: Az állami turisztikai szolgáltatások fejlesztése és népszerűsítése
- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program:**
 - o 2.A. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére prioritási tengely - 1.1. Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése, 1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés
Beavatkozási terület: 072. Vállalati infrastruktúra a kkv-k számára (ideértve az ipari parkokat és telephelyeket)
- **Vidékfejlesztési Program:**
 - o 8.2.6. M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk): 6.2 alintézkedés - Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása
 - o 8.2.6. M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk): 6.4 alintézkedés - Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre került 2019-ben egy tematikában azonos, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése címmel, amely szintén gazdaságfejlesztési céllal, a helyi turizmus támogatása céljából került megalkotásra és amelyet szintén a korábbi turizmusfejlesztési felhívás szerinti kiegészítések tesznek teljessé, amit a fenti felsorolás tartalmaz.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

II. Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében: Ezen specifikus cél megvalósításával a Hortobágyi LEADER HACS a helyi kötődés erősítése által az élhetőbb vidék kialakulásához kíván hozzájárulni az elvándorlás mértékének csökkentésével. A munkahelyteremtésen túl (az első specifikus cél tartalmazza) az is lényeges, hogy a vidék élhetőbbé, élmény dúsabbá váljon, rendezett településképe legyen. Ezen specifikus célon belül foglalt intézkedéseinkkel ezt kívánjuk elérni.

Ifjúság-, lakosságmegtartó programok támogatása

Az intézkedés megvalósításának fő forrása a HACS szintjén a LEADER program, amelyet a következők egészítenek ki:

- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program:**
 - o 2.G. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD) prioritási tengely -Helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva
Beavatkozási terület: 97. Közösségi irányítású, helyi fejlesztési kezdeményezések városi és vidéki területeken

Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése

Az intézkedés megvalósításának fő forrása a HACS szintjén a LEADER program, amelyet a következők egészítenek ki:

- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program:**
 - o 2.D. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése - 4.3. Leromlott városi területek rehabilitációja
Beavatkozási terület: 055. A regionális és helyi fejlesztésekhez hozzájáruló egyéb szociális infrastruktúra
 - o 2.G. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD) prioritási tengely - Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése
Beavatkozási terület: 97. Közösségi irányítású, helyi fejlesztési kezdeményezések városi és vidéki területeken
- **Vidékfejlesztési Program:**
 - o 8.2.7. M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk): 7.2 alintézkedés - Beruházások a kisméretű infrastruktúra valamennyi típusának létrehozása, fejlesztése vagy bővítése terén, beleértve a megújuló energiával és az energia megtakarítással kapcsolatos beruházásokat
 - o 8.2.7. M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk): 7.4 alintézkedés - A vidéki népesség számára nyújtott helyi alapvető – többek között szabadidős és kulturális tevékenységekkel kapcsolatos – szolgáltatások és a kapcsolódó infrastruktúra létrehozására, fejlesztésére vagy bővítésére irányuló beruházások

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre ~~fog kerülni került~~ 2021-ben egy témájában hasonló, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi fejlesztések támogatása címmel, amely szintén közösségi és társadalmi fejlesztések – közvetetten akár gazdaságfejlesztési - céllal került megalkotásra.

III. A térség integrációja az együttműködések hálózatában: A Hortobágyi LEADER HACS a korábbi időszakban több sikeres együttműködés résztvevője volt, amelyet a jövőben tovább kíván folytatni, illetve új együttműködések kiépíteni. Az együttműködések hozzájárulnak a térség fejlődéséhez, jó gyakorlatok átvételéhez és a hálózatosodáshoz.

A specifikus cél megvalósításának fő forrása a Vidékfejlesztési Program Térségek közötti és nemzetközi együttműködések (19.3.1.) cikke.

A célhoz kapcsolódó intézkedés: Térségek közötti együttműködések generálása

HFS szintjén kapcsolódik: az 1. A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés célhoz tartozó 2. Természeti és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés intézkedéshez

OP szintjén kapcsolódik:

- **Vidékfejlesztési Program:**
 - o 8.2.16. M16 - Együttműködés (35. cikk)

2. A Helyi Fejlesztési Stratégia tartalmát befolyásoló megyei fejlesztési prioritások

A Hortobágyi LEADER HACS a Helyi Fejlesztési Stratégia készítését megelőzően tanulmányozta a 2014-2020-as Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Programot, az illetékes területhez tartozó települések járásközpontjainak ITS-ét, HEP-eket, amelyek a megyei, járási és települési szintű fejlesztési prioritásokat, stratégiai ágazati, valamint területi célokat tartalmazza. Az illetékességi területünkön csak Balmazújváros külterülete jogosult támogatásra.

A következőekben azok kerülnek kiemelésre, amelyek kapcsolódnak a Hortobágyi LEADER HACS tervezett stratégiájához:

1. Induló és működő mikrovállalkozások támogatása

- **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 - Operatív Programrész**
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.1. Támogató üzleti környezet fejlesztése
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.2. Vállalkozásfejlesztés
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.3. Helyi érdekű gazdaságfejlesztés
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.4. Innováció és versenyképesség fejlesztése
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.3.2. Foglalkoztatás-barát fejlesztések elsősorban a kis- és középvállalkozásoknál
- **Balmazújvárosi ITS**
 - o Anti szegregációs terv horizontális céljai és alcéljai: 3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási helyzetének javítása
- **Hajdúnánás ITS**
 - o T 2 Központi szerepet erősítő város és gazdaságfejlesztés

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre került 2019-ben egy tematikában azonos, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi vállalkozások beruházás ösztönzése címmel, amely szintén gazdaságfejlesztési céllal, a helyi vállalkozások támogatása céljából került megalkotásra és amelyet szintén a korábbi vállalkozásfejlesztési felhívás szerinti megyei prioritásokhoz kapcsolódik, amit a fenti felsorolás tartalmaz.

2. Természeti- és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés

- **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 - Operatív Programrész**
 - o 1. Fenntartható környezet prioritás: 1.2. A megye természeti, táji értékeinek védelme
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.1. Térségi turisztikai fejlesztések támogatása
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.5. A megye értékeire épülő turizmus
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.11. Hajdú-Bihar megye önkormányzatainak gazdaságfejlesztési célú turizmusfejlesztési projektjei
- **Balmazújvárosi ITS tematikus céljai:**
 - o T 1.2. - A minőségi turizmus feltételeinek javítása, a meglévő adottságok magasabb szintre emelése
 - o T 2.2. - Az épített és természeti környezet védelme, állapotának javítása
- **Hajdúnánás ITS tematikus célja:**
 - o T 3 - Értékközpont városfejlesztés
- **Hajdúszoboszló ITS tematikus célja:**
 - o T 2 - A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre került 2019-ben egy tematikában azonos, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése címmel, amely szintén gazdaságfejlesztési céllal, a helyi turizmus támogatása céljából került megalkotásra és amelyet szintén a korábbi turizmusfejlesztési felhívás szerinti megyei prioritásokhoz kapcsolódik, amit a fenti felsorolás tartalmaz.

3. Ifjúság-, lakosságmegetartó programok támogatása

- **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 - Operatív Programrész**
 - o 8. Élhető vidék – élhető települések prioritás: 8.3. Szemléletformáló közösségi programok megvalósítása
- **Balmazújvárosi ITS tematikus célja:**
 - o T 3.3. - A leszakadó városrészek fizikai és társadalmi megújítása, identitás-erősítő beruházások Anti szegregációs terv horizontális céljai és alcéljai:
 - o Közösségi terek, közösségi szolgáltatások biztosítása
- **Hajdúszoboszló ITS tematikus célja:**
 - o T 2 - A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében

4. Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése

- **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 - Operatív Programrész**
 - o 3. Versenyképes gazdaság prioritás: 3.1. Térségi turisztikai fejlesztések támogatása
 - o 8. Élhető vidék - élhető települések prioritás: 8.1. Települési környezet fejlesztése
 - o 8. Élhető vidék - élhető települések prioritás: 8.2. Közösségi terek fejlesztése
 - o 8. Élhető vidék - élhető települések prioritás: 8.3. Helyi közösségek, együttműködések
- **Balmazújvárosi ITS tematikus céljai:**
 - o T 2.2. - Az épített és természeti környezet védelme, állapotának javítása
 - o T 3.3. - A leszakadó városrészek fizikai és társadalmi megújítása, identitás-erősítő beruházások Anti szegregációs terv horizontális céljai és alcéljai:
 - o Közösségi terek, közösségi szolgáltatások biztosítása
- **Hajdúnánás ITS tematikus céljai:**
 - o T 2 - Központi szerepet erősítő város- és gazdaságfejlesztés
 - o T 3 - Értéktörző városfejlesztés
- **Hajdúszoboszló ITS tematikus céljai:**
 - o T 2 - A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében
 - o T 7 - A helyi társadalom közösségi életének a fejlesztése

Az intézkedés alapján újra meghirdetésre került 2021-ben egy témájában hasonló, de más felépítésű helyi felhívás: Helyi fejlesztések támogatása címmel, amely szintén közösségi és társadalmi fejlesztések – közvetetten akár gazdaságfejlesztési - céllal került megalkotásra.

3. A térség gazdasági és környezeti fejlődését és befogadást támogató programok szolgáltatások Bejárható Magyarország Program

Kapcsolódik a Helyi Fejlesztési Stratégiához, mivel a Hortobágyi Mintaprogramhoz hasonló útvonal kialakítás lesz aktuális a „Lapátos vízi megállóhelyek” védjegy minősítés kapcsán az illetékességi terület ÉNY-i részén, hiszen Tiszacsege és Egyek közigazgatási területe a Tisza egy-egy szakaszát érinti, illetve Balmazújváros esetében a közeli Keleti-főcsatorna is alkalmas a megállóhelyek kialakítására. Az Egyesület támogatja a „Lapátos védjegy” minősítésre pályázókat, hiszen a különböző túraútvonalak, turisztikai utak összekapcsolódása és találkozási pontja a térségben mindenképp előremutató fejlesztéseket hordozhat magában. Javítva ezzel a terület látogatottságát, megközelíthetőségét és a vendégforgalom növekedését.

A **Természeti- és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés** intézkedésünk kapcsolódik a Bejárható Magyarország Programhoz, mivel a turizmus fejlesztését tűzi ki céljául. Az egységes arckép, marketing és az azonos színvonalú szolgáltatások kialakítását valósítja meg, hasonlóan a Hortobágyi Mintaprogram értékeit felvonultató turizmusfejlesztő intézkedésünkhöz.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program:**
 - o 7. Turizmus – 7.4.3. A természeti és kulturális örökség megőrzése, védelme, elősegítése és fejlesztése
- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program:**
 - o 2.A. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére prioritási tengely – 1.2 Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés
- **Hajdú-Bihar megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 - Operatív Programrész:**
 - o Versenyképes gazdaság prioritás: 3.1. Térségi turisztikai fejlesztések támogatása

Hortobágyi Nemzeti Park fejlesztései

A Park tevékenysége fontos a térségünkben, így bemutatjuk a szervezetük által megvalósítani kívánt fejlesztéseket, amely a helyi természeti értékeket védi, emeli ki. A Természetvédelmi Fejlesztési Osztály tájékoztatása szerint az alábbi fejlesztéseket tervezik megvalósítani KEHOP forrásból:

- Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. ütem
- Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban II. ütem
- A Hortobágy és Nagykunság természetvédelmi tájegységek vizes élőhelyeinek természetvédelmi célú helyreállítása
- Élőhely-rehabilitáció a pélyi madárrezervátumban és a tiszakürti Kis-Tiszán
- Pusztai tölgyesek és puhafaligetek természetvédelmi rekonstrukciója a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén
- A Natura 2000 területekkel kapcsolatos tájékoztatás, bemutatás és szemléletformálás egységes eszközrendszerének kialakítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén
- A területi jelenlét és természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatának komplex fejlesztésével

A 2016-2020-as időszakra további terveik:

GINOP-7.4.1 pályázati konstrukció: „Nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztése”

A nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztéseit célzó GINOP-7.4.1 felhívásra ebben a konstrukcióban a HNPI a "Fókuszban a puszták" c. komplex turisztikai fejlesztés szakmai tervezetét dolgozta ki, melyet a későbbiekben tervez pályázati formában kidolgozni és benyújtani.

A kapcsolatfelvétel megtörtént, reméljük a továbbiakban is működni fog a két fél között a konstruktív együttműködés.

4.4. SWOT

Belső tényezők	
Erősségek	Gyengeségek

A vidéki térségekbe beruházó Európa

<ul style="list-style-type: none"> • E1 - Világörökség helyszín • E2 - a térség könnyű megközelíthetősége (M35 autópálya, 33 főút, vasút, autóbusz) • E3 - Hortobágyi Nemzeti Park területei jelentős turisztikai potenciállal rendelkeznek • E4 - kimagasló természeti és épített értékek jelenléte • E5 - színvonalas, hagyományörző rendezvények • E6 - kézműves mesterekben és hagyományokban gazdag terület • E7 - sok mikrovállalkozás méretű vállalkozás működik • E8 - magas a városokban élők aránya • E9 - a településeken erős helyi közösségek működnek • E10 - meghatározó a mezőgazdasági foglalkoztatás • E11 - jó minőségű termálvíz 	<ul style="list-style-type: none"> • GY1 - a közösség települései egymástól távol helyezkednek el, az igazi együttműködés nehezen alakul ki • GY2 - a megye legritkábban lakott területe • GY3 - a népesség lassú, de folyamatos csökkenése, előregedés, elvándorlás következtében • GY4 - a szakképzett munkaerő nagy része elhagyja a térséget, a szakképzetlen helyben marad • GY5 - kevés új munkahely jön létre • GY6 - külterületen élők nehezen jutnak hozzá az alapszolgáltatásokhoz • GY7 - kevés a HACS térségén kívülre irányuló együttműködése • GY8 - kevés saját tőke a fejlesztésekhez • GY9 – a szezonális turisztikai kínálat nem megfelelő a térség adottságainak kihasználására • GY10 - minimális térségi marketing az ideérkezők számára • GY11 - a fenntartható, környezetbarát gazdálkodással kapcsolatos tapasztalatok hiánya • GY12 - kevés versenyképes áru, amely túlnő a terület keresletén • GY13 - épületek kedvezőtlen energetikai tulajdonságai
Külső tényezők	
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • L1 - a közeli nagyvárosok (Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény), a Hortobágyi Nemzeti Park és a Tisza folyó idegenforgalmi és gazdasági lehetőségei • L2 - a turizmus erősödése a régióban, növekvő kereslet az egészség-, sport- és az ökoturizmus iránt, turisztikai termékcsomag kialakítása • L3 - tematikus útvonalak népszerűségének növekedése • L4 - tőkebefektetések gyarapodása • L5 - térségek közötti, nemzetközi együttműködések terjedése • L6 - a vidéki élettel, vidéki termékekkel, vidéki házi állatokkal foglalkozó rendezvények, fesztiválok térnyerése 	<ul style="list-style-type: none"> • V1 - nem alakul ki megfelelő együttműködés a partnerek között • V2 - a tőkebeáramlás hiánya, befektetők elmaradása • V3 - forráshiány a tervezett fejlesztésekre • V4 - a térségen kívül eső városok vonzó hatása az álláskereső körében, amely a fiatal lakosság elvándorlásával jár együtt • V5 - a környező nagyobb települések hatékonyabb idegenforgalmi tevékenysége, jobban kiépített turisztikai infrastruktúrája • V6 - a vidéki térségek leszakadása

A vidéki térségekbe beruházó Európa

- L7 - környezettudatosság előtérbe kerülése az élet minden területén
- L8 - esélyegyenlőség érvényesülése
- L9 - pályázati források elnyerése a térség szereplői számára
- L10 - vidéki térségek elnéptelenedésének megállítása

	Erősségek: E1-E11	Gyengeségek: GY1-GY13
Lehetőségek: L1-L10	E1 – L1,2,3,4,9 E2 – L1,2,4,5 E3 – L2,3,6,10 E4 – L1,2,3,4 E5 – L6,8 E6 – L2,6,8,10 E7 – L4,7,10 E8 – L1,4,9 E9 – L5,6,7,8 E10 – L4,6,7,10 E11 – L1,2	GY1 – L5 GY2 – L4,10 GY3 – L1,2,4,10 GY4 – GY5 – L2,4 GY6 – L8 GY7 – L5 GY8 – L4,9 GY9 – L1,2,3,6 GY10 – L1,2,5 GY11 – L4,7,9 GY12 – L4,9 GY13 – L4,7,9
Veszélyek: V1-V6	E1 – E2 – E3 – E4 – E5 – E6 – V5 E7 – V6 E8 – V1 E9 – V2,3 E10 – V4 E11 – E12 –	GY1 – V1 GY2 – V4,6 GY3 – V4,6 GY4 – GY5 – GY6 – V4,6 GY7 – V1 GY8 – V2,3 GY9 – V5 GY10 – V1,5 GY11 – V2 GY12 – V2,3 GY13 – V2,3

A négyes csoportosítás összesítése után az elemző szakaszhoz ért a vizsgálat. A SWOT elemzés és a mátrix alapján, valamint a TKCS-n és a fórumokon elhangzottakat figyelembe véve kerültek kiválasztásra a stratégiai irányvonalak. Ez alapján a HACS az offenzív stratégia és részben a fejlesztési stratégia adta lehetőségeket fogja követni, mivel az erősségekre alapozva kell élni a lehetőségekkel. Az erősségek és a lehetőségek összevetéséből egyértelműen kiolvasható az offenzív stratégia. A stratégiának a gazdaságfejlesztésre kell nagyobb hangsúlyt fektetnie, hiszen a térség több olyan erősséggel is rendelkezik, amelyek vonatkozásában a lehetőségek kihasználásával előnyt érhet el.

1. E2,7,8,10 – L1,4,7,10: Az alábbi pontban azokat az erősségeket emeltük ki, amelyek egy csoportba szedhetőek. Ehhez párosítottuk hozzá a leginkább hozzáillő lehetőségeket. Az előbbiekből összevetéséből alakult ki az első fejlesztési irány, amely a **vállalkozásfejlesztés**. Egy vállalkozás alapításához, letelepüléséhez, és fejlődéséhez pozitív környezeti adottságokra van szükség, azaz könnyű megközelíthetőségre, kedvező vállalkozói környezetre, sok beszállítóval, sokféle vállalkozási forma jelenlétére, és jó alpinfrastruktúrára. Ezen erősségeket a kiválasztott lehetőségekkel - tőkebefektetésekkel a térségben, a környező települések gazdasági lehetőségeivel és pályázati pénzek allokálásával - párosítva előnyöket realizálhatunk. Jelen pontban meghatározott vállalkozásfejlesztés hozzájárul a gazdaság élénkítéséhez, növeli a foglalkoztatottságot, támogatja az innovatív ötletek

megvalósítását, új vállalkozások létrehozását, valamint segít a működő vállalkozásoknak versenyképességük megtartásában, javításában.

2. E1,3,4,5,11 – L1,2,3,10: Szintén olyan pontok kerültek kiemelésre és összepárosításra, amelyek egy irányba mutatnak. Ez alapján térségünkben több erősség is mutatkozik a **turizmus** kapcsán. Elég megemlíteni a jó minőségű termálvizet, a Hortobágyi Nemzeti Park adta turisztikai élményeket, a Hortobágyot. Ezen erősségek kapcsán a lehetőségek megvalósításával előnyt kovácsolhatna a térség. Ebben nyújtana segítséget az **egészség-, öko- és sportturizmus** elterjesztése, a különböző turisztikai **csomagok, attrakciók** kialakítása, a fürdő **gyógyvizének** sokoldalú felhasználása, a **hagyományok ápolása**. Jellemző a **szezonbeli koncentráció** a turisztikai szolgáltatások kihasználására, amelyet ezzel is próbálnánk ellensúlyozni az év kevésbé kihasznált időszakaira összpontosítva. Továbbá az elemzés alapján a fejlesztő stratégiához kapcsolható egy gyengeség és lehetőség elem párosítása, amely szoros kapcsolatot mutat a céljainkkal. A GY9 – L9 mutatja a turisztikának azt a területét, amelyben a térség további fejlesztésre szorul. Ez nevezetesen a **szálláshelyfejlesztés**.

Összességében tehát elmondható, hogy e stratégiai irányvonalon belül szükséges a szálláshelyek bővítése, fejlesztése, a turisztikai attrakciók továbbgondolása, szolgálva ezzel a gazdaságfejlesztést.

3. E5,6,9 – L6,8,10: Az alábbi párosítással egy újabb fejlesztési irány kerül meghatározásra. A térség erősségei közé tartozik, hogy színvonalas **programokban** bővelkedik, sok esetben reprezentálva a helyi kézműves termékeket valamint a térségben nagyszámú aktívan működő civil szervezet tevékenykedik. Lehetőségként megjelenik, hogy a rendezvények hatókörét kiszélesítjük országos, vagy akár nemzetközi szintre, ezáltal is több látogatót csalogatva településeinkre. A helyi értékek bemutatása és tudatosítása nem csak a turisztikai szolgáltatások igénybevevőinek szól, mivel a helyi lakosság lakóhelyéhez való kötődését is erősíteni kell. A térségben élők sok esetben azzal sincsenek tisztában, hogy milyen **kulturális és természeti értékek** rejtnek a hortobágyi térség települései. Ha pedig nincs számukra értékes a környezetben, ahol élnek, hogy kötődnének a településükhöz? Fontosnak tartjuk e törekvések támogatását, hiszen a **vidéki területek lakossága** nemcsak a térségben, hanem országosan is **folyamatosan csökken**, melyet különféle statisztikai adatok is alátámasztanak (pl.: vándorlási különbözet, népességszaporulat), emellett pedig lehetőséget kell biztosítani a helyi nemzetiségek, kisebbségnek számító társadalmi csoportok bemutatkozásának.

4. E4,8,9 – L6,9,10: Bár a településeink egy része megfelelő infrastruktúrával rendelkezik, azonban a közösségi épületek felújítása, fejlesztése mindenkori igény. Így az erősségként felvonultatott épített értékek meglétét, a helyi közösségek aktív tevékenységét összekapcsoljuk a rendezvényeiknek biztosított **terek** felújításával, az életminőségük növelésével, annak érdekében, hogy a vidéki térség ne néptelenedjen el, élhetőbbé és kihasználtabbá váljon. Az élménydúsabbá tett helyi közélet ezen segíthet, **közösséget hoz létre** és hoz össze, ami az alapja a kezdeményezésnek, összefogásnak és együttgondolkodásnak. Ezt pedig mi sem szolgálja jobban, mint a **közösségi célú területek**, épületek felújítása, új tartalommal történő megtöltése. Legfőképp azokon a településeken, amelyeken a magas alaptámogatású más források megpályázására nincs lehetőség, vagy eleve ki vannak zárva, nem jogosultak. Így csak LEADER-ben tud a település pályázati forrást elnyerni.

A párosított SWOT elemekből az alábbi stratégiai irányok alakultak ki. Stratégiai irányok:

- 1. Vállalkozások támogatása (**E2,7,8,10 – L1,4,7,10**)
- 2. Turisztikai szolgáltatások támogatása (**E1,3,4,5,11 – L1,2,3,10**)
- 3. Rendezvények, programok támogatása (**E5,6,9 – L6,8,10**)
- 4. Közösség által használt terek megújításának támogatása (**E4,8,9 – L6,9,10**)

4.5. Fejlesztési szükségletek azonosítása

A térség szereplőivel történő **kapcsolatfelvételek** során (projektgyűjtő adatlapok kiküldése-visszaérkezése, lakossági fórumok tartása, Tervezést Koordináló Csoportok ülései) számos fejlesztési igénnyel találkozott a munkaszervezet, amelyek között voltak ötletszerűek és teljen átgondolt, megalapozottak is. Ezeket a **lakossági szükségleteket** gyűjtőfogalmak alá kellett besorolnunk, hogy az

igényeknek meg tudjunk felelni. Az igények azon alapulnak, hogy mi nincs az ember birtokában, mire van szüksége. Ez volt megfigyelhető a térségünkben is.

1. Vállalkozások támogatása stratégiai irány:

A **munkahelyek hiánya** alapvetően meghatározó tényezője a fejlesztendő területnek, **munkahelyteremtésre** mindig mutatkozik igény. A fejlesztésre mindig szükség van, mivel munkahelyeket hozhatunk létre vagy az egyoldalú tevékenységét bővíthetjük a vállalkozásnak. Szükséges a vállalkozások **elavult eszközeinek** a megújítása, fejlesztése és a **hiányzó strukturált vállalkozói tér** kialakítása. A vállalkozók egyik speciális csoportja a **helyi termelők**. A helyi termelőknek méretükből adódóan sokszor nehezebb érvényesülni a különböző piacokon. Adott településrészen, településen ismerik, de a település határát ritkán lépik át. Az is igaz rájuk, hogy nem képesek tömegtermelésre és termékük helyi specialitás vagy népművészeti árucikk. Ezek a termelők jelenleg nem tudnak bekapcsolódni a turisztikai vérkeringésbe, pedig sokan közülük az adott térségre jellemző, egyedülálló és magas minőségű terméket készítenek. A helyzetfeltárásban feltüntetett statisztikai mutatók alapján fontos a mikrovállalkozások támogatása, mivel a térség foglalkoztatásában meghatározó szerepet játszanak és így a LEADER forrás is szerepet kap a munkanélküliségi adatok helyi javításában.

2. Turisztikai szolgáltatások támogatása stratégiai irány:

Azt kívánjuk megerősíteni, hogy a helyi adottságokon, a már kiépült szolgáltatásokon alapuló, működő turisztikai szolgáltatók **komplexebb csomaggal** tudják a vendégeket fogadni, mivel a jelenlegi kínálat nincs kapcsolatban egymással és nem állnak több lábón. Az új szolgáltatók esetében pedig eleve a **többrétű szolgáltatásnyújtás** elindítását támogatjuk. Nincs a 11 települést összefogó turisztikai program, látnivaló, ezért építjük be a **tájértékek népszerűsítését** a Stratégiába, amelyek minden településen adottak.

3. Rendezvények, programok támogatása stratégiai irány:

Bár a térségben több rendszeresen megrendezett program várja a vendégeket évről-évre, ezek a rendezvények egy-két kivétellel a legtöbb esetben csak lokális hatókörűek. Nem valósul meg a helyi **rendezvények kiszélesítése** az adott település célközönségét túllépve, amely a rendezvények sikerességét, látogatottságát is befolyásolja. Hiányzik a **kölcsönös reklám** a települések között, amely minden fél javára válhat. A nonprofit szervezetek nagy része **korlátozott anyagi keretek** között végzi a munkáját, amelyet felemészt a működési költség. A munkájuk megkönnyítése érdekében **nincs forrás eszközt újítani, beszerezni, magukat népszerűsíteni** legtöbb esetben **saját tulajdonukat, saját forrásukat** vonják be a munkába. A rendezvényeik hozzátartoznak a **település közéletéhez**, a településről alkotott képhez, amelyet támogatni kívánunk.

4. Közösség által használt terek megújításának támogatása

Ennek az iránynak a kialakulása legjobban azzal magyarázható, hogy a **korábbi évek igényei** rámutatnak arra a **hiányterületre** a térségben, hogy a különböző **operatív programokban** meghirdetett felhívásokba számos esetben a **helyi speciális fejlesztési tervek nem férnek bele**. Ez azzal magyarázható, hogy a **helyi igényekre** bizonyos esetekben **csak helyben tudnak válaszolni**. A **helyi válaszadást**, pedig a **LEADER forrásokban** látják a résztvevők, mivel a Stratégia a **hortobágyi térség szereplőinek bevonásával** került megfogalmazásra. Ez a fejlesztési irány azokat az **épületeket, tereket** részesíti előnyben, amely a funkciójukhoz képest méltatlan állapotban vannak. Annak ellenére, hogy a helyi lakosság használja, rendezvényekhez köti és étellel tölti meg őket.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A vidéki térségekbe beruházó Európa

A Hortobágyi LEADER HACS területén található három járás (balmazújvárosi, hajdúnánási és hajdúszoboszlói) a **290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet** alapján kedvezményezett járásoknak minősülnek és a **105/2015. (IV.23.) Korm. rendelet** alapján pedig kedvezményezett település: társadalmi, gazdasági, infrastrukturális szempontból Egyek, Folyás, Tiszacsege és jelentős munkanélküliséggel sújtott Polgár, Tiszacsege. Átmenetileg kedvezményezett: Balmazújváros, Hortobágy, Nádudvar, Görbeháza, Tiszagyulaháza, Újszentmargita és Újtikos.

A HACS illetékességi területén működő 11 település önkormányzata mind aktualizálta és elfogadtatta képviselő testületével a **Helyi Egyenlőségi Programot (HEP)**. Az esélyegyenlőség hiányát nap, mint nap elszenvedők a mélyszegénységben élők, romák, gyermekek, nők, idősek és fogyatékkal élő társadalmi csoportokból kerülnek ki (2. és 10. diagram). A HEP-ekkel összhangban a HACS is e társadalmi csoportokat emeli ki, akikre oda kell figyelni a HFS tervezés kapcsán. Már a tervezés során is különös hangsúlyt fektettünk a bevonásukra. Több **civil szervezettel** és **iskolával** tartjuk a kapcsolatot ennek érdekében, akik közül többen a **fórumokon** is részt vettek és a közösségi tervezés technikájával felhasználtuk a véleményüket a stratégiai célok és intézkedések megfogalmazásához. Mindemellert a **helyi nemzetiségi önkormányzatok** képviselőit személyesen és írásban is invitáltuk a közös munka reményében fórumainkra. Szerencsére többen is eleget tettek a meghívásnak. Természetesen ezek a fórumok **nyilvánosak**, tehát bárki jelen lehetett, sőt nagy örömünkre szolgált, ha minél szélesebb kört vonhattunk be a tervezésbe.

Betartandó szempont és elv volt az **egyenlő bánásmód érvényesítése**, a közszolgáltatásokhoz történő **egyenlő hozzáférés** biztosítása, a **diszkriminációmentesség** és a **szegregációmentesség** kialakítása.

Ebből kifolyólag fontosnak tartja a HACS, hogy a tagságában is legyenek olyan **lakossági önszerveződések, civil szervezetek** és **helyi partnerek**, akik e téren hozzájárulnak a széles látókör kialakításához. Ilyenre példa a balmazújvárosi Angyalliget Alapítvány, ami a szellemileg sérült emberek gondozásával foglalkozik vagy a szintén Balmazújvárosi Németfalusiak Egyesülete, akik - mint helyi kisebbség - aktívan részt vesznek a településen tartott rendezvények szervezésében és ápolják az őseiktől megörökölt sváb hagyományokat.

Fontos a **térség fiataljainak megtartása és a pályakezdők támogatása** az esélyek kiegyenlítése és az elvándorlás arányának csökkentése miatt. A térségben egy-egy településen jellemző a **külterületeken élők leszakadása, szegregációja**, amely a közlekedési hálózatok és mobilitás megteremtésével és fejlesztésével javíthatja az elszigeteltség és leszakadás tendenciáit. A képzetlen vagy alacsony képzettségű lakosság körében nagy hangsúlyt kell fektetni a képzésekre, amelyekkel a munkába való visszatérést segítik elő. E képzések köre alapkészségeket kell, hogy fejlesszenek, amelyeket a mindennapi, egyszerű tevékenységek során is tudnak kamatoztatni az emberek. A **mélyszegénységben élők és hátrányos helyzetű családok** számára olyan programok létrehozását támogatja a HACS, amely az iskolarendszeren kívüli foglalkozásokra alapoz (pl.: tábor, hátrányos helyzetű gyerekek számára).

A Hortobágyi LEADER HACS céljai kijelölésekor, valamint az intézkedések részletes megfogalmazásakor tekintettel volt arra, hogy **minden szféra érdekei képviselve legyenek**, továbbá **minden szféra számára fejlesztési lehetőségeket biztosítson** a Stratégia. Ez érdekében a **balmazújvárosi járás** vezetőjével felvettük a kapcsolatot, hogy az **intézkedések** megfogalmazásában segítsék az **esélyegyenlőség érvényesülését, véleményük** szerint a lakosság bevonása széles körben megvalósult, a megfogalmazott intézkedések a gazdaság fejlesztése mellett, **segítik a fiatalok helyben maradását** és a források elnyerésénél **nincs kizárva a hátrányos helyzetű lakosság**. A Stratégia megvalósítása során folyamatos egyeztetést alakítottunk ki e szempont teljesítése érdekében.

Az esélyegyenlőség tematikája mivel **nem csak nemzetiségeket** érint, hanem **hátrányos és halmozottan hátrányos személyeket, családokat**, így itt is aktiváljuk **animátori szerep körünket**:

A) A felhívásban résztvevőktől olyan **fogalmazásokat** várunk, amelyben esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód jelenik meg, leginkább saját tapasztalataikból, élményeikből merítve a történeteket. Megmutathatják, hogy számukra pontosan mit is jelent az esélyegyenlőség, kiket érint, milyen érzések társulnak hozzá, valamint saját életkörülményeit is felülvizsgálhatja, megbecsülve, értékelve azt.

B) Látva a helyi oktatási intézmények sikeres **adománygyűjtését**, a Hortobágyi LEADER HACS a településeken használtruha-, valamint játékok gyűjtését tervezi. Az összegyűjtött javakat egy előzetesen

A vidéki térségekbe beruházó Európa

bekért lista alapján osztja szét a hátrányos helyzetű családoknak, gyerekeknek. Ezzel az akcióval is erősíteni kívánja a HACS az itt élők összefogását, egymás segítségét.

C) A HACS a releváns intézkedésekre beérkezett pályázatok értékelésénél is támogatni kívánja az **esélyegyenlőséget**. Olyan programok, rendezvények szervezése esetén, amelyeket kisebbségi szervezetek rendeznek saját kultúrájuk bemutatása, hagyományörzés jegyében, a támogatást elnyerők között előnyben részesülnek.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A fenntarthatósági szempont a Hortobágy tájegységen lévő illetékességi területnek köszönhetően igen kézenfekvő elvárás a HFS-ben. A **Hortobágyi Nemzeti Park** jelenléte és a sajátos élőhelyek a térségben csak erősítik a fenntarthatósági elv érvényesülését.

Az elmúlt programozási időszak végén a HACS a **Zöldutak Módszertani Egyesülettel** karöltve valósította meg a **Hortobágyi Mintaprogramot**. A tájértékek felmérése mellett megvalósult egy „zöldút” hálózat kijelölése is, amelyen végighaladva a látogató betekintést nyer a terület gazdag **természeti és kulturális értékeibe**. A mintaprogram hozzájárult a környezeti fenntarthatósághoz, mivel a tájértékek védelme és fennmaradása mindenhol elősegíti a helyi társadalom környezetének a megbecsülését és ésszerű használatát.

A fejlesztések során figyelni kell a természeti és más erőforrások hatékony felhasználására. A földalatti **termálvizek** minősége és mennyisége mindenképp kiaknázatlan erőforrásként van jelen a térségben, amelyek a megfelelő energetikai beruházásoknak köszönhetően betölthetik a szerepüket. Emellett viszont a **vízgazdálkodás** és a **hulladékgazdálkodás** fenntarthatóvá tétele is cél. Csökkentve a környezeti terhelést, amelyhez hozzájárulhat az **aktív turizmus** fejlesztése, hiszen a **gyalogos-, kerékpáros- és lovas túrák** újszerű, környezetbarát megoldások a területek megismerésére, bebarangolására.

Ezeket a kezdeményezéseket a térségben több civil szervezet is felvállalja és célul tűzi ki megvalósításukat. A kevesebb fejlesztési forrásra való tekintettel mindenképp támogatja a HACS az aktív civil szervezetek munkáját, hiszen közös érdeket érvényesítenek munkájukkal.

A szakmai egyeztetések a mintaprogram kapcsán elkezdődtek a **Hortobágyi Nemzeti Park** vezetőivel, amelyet a jövőben is folytatni kell a térség fenntartható fejlődése érdekében.

A HACS maga is részt kíván venni a környezeti fenntarthatósági elvek **gyakorlati átültetésébe**. A LEADER fejlesztési forrás keretében is **előnyt élveznek** a környezeti szempontokat előtérbe helyező projektek támogatása, de ezen túlmenően a helyi animátori szerepet betöltenénk a környezeti fenntarthatóság jegyében végzett tevékenységünkkel:

A) A jövőben szeretnénk a településeinken **szemétszedést szervezni**, amellyel egyrészt felhívánk a figyelmet a környezetszennyezésre, annak ártalmaira, valamint létrehoznánk egy közösség-szervező programot. A közösségépítést szolgálná maga a szemétszedés is, de az akció után közös programra invitáljuk a résztvevőket (pl.: részvétel díjazása, közös főzés).

Ilyen akciókat évente maximum két alkalommal szervezünk (tavasz-ősz), mindig más településen, hogy mindenhol jelen lehessünk, mint LEADER HACS, és minél több embert megmozgathassunk, bevonhassunk a közjó érdekében. A program által új kapcsolatok jönnek létre, életkortól függetlenül bárki részt vehet a rendezvényen, így a fiatalok számára mintegy környezeti nevelés is megvalósul a program által.

B) Terveink között szerepel a környezetvédelem, a védett növények és a védett állatok témában **rajzpályázat kihirdetése** az illetékességi területünkön működő általános iskolák számára. Ezáltal felhívjuk a gyerekek figyelmét a környezetvédelemre, valamint játékos, szórakoztató módon ismerkedhetnek meg a témával. A rajzolás közben fejlődik kézügyességük, szépérzékük, megismerik a környezetükben található helyi értékeket és a helyes ember-környezet kapcsolat alapját.

C) Annak érdekében, hogy a felnövekvő generáció ne csak a könyvekből tanuljon a körülötte lévő világról a HACS településein élőknek **természetjárást szervezünk**, ahol megismerkedhetnek az őshonos, egyedi védett növényekkel, gyógynövényekkel és állatokkal.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Ezekkel a programokkal a jó minőségű környezet fontosságát hangsúlyozzuk és lehetőséget teremtünk az itt élők összefogására, együttműködésére, kapcsolataik elmélyítésére. Sajnos az emberek nincsenek tisztában alapvető környezetkárosító tevékenységekkel, amik elkerülhetőek lennének egy kis odafigyeléssel, minimális anyagi ráfordítással. A HACS célja a rossz beidegződések megszüntetése és a helyi közösségek aktivizálása.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

Integrált elem:

A megyei szintű **Területfejlesztési Koncepció** és a **Területfejlesztési Program 2014-2020** illetve az illetékességi területen lévő települések fejlesztési programjai figyelembevételével igyekezett a helyi akciócsoport megfogalmazni a Helyi Fejlesztési Stratégiát. Ebbe beletartozik négy város **IVS**-e (Balmazújváros, Polgár, Nádudvar, Tiszacsege) egy település gazdaságfejlesztési programja (Hortobágy) és az érintett tizenegy település **HEP**-je (Balmazújváros, Nádudvar, Hortobágy, Egyek, Újszentmargita, Tiszacsege, Folyás, Polgár, Görbeháza, Újtikos, Tiszagyulaháza).

Az Egyesület a térségben azzal a céllal jött létre, hogy az intézményi rendszerbe beolvadva a **közösségi célok** megvalósítását segítse. A pályázati források allokálása és helyi szereplőkhöz juttatása mellett számos esetben vette ki a részét a helyi rendezvények sikerében jelenlétével és a szervezési feladatok átvételével. A különböző szféra képviselőivel több esetben történtek egyeztetések a fejlesztési tervek megvalósíthatóságával kapcsolatban, ami mellett a nem LEADER forrásra irányuló pályázati rendszerben való segítségnyújtás is állandóan teljesült. Ezek a feladatok az utóbbi hónapokban sem csökkentek és az elkövetkező időszakban is várható ezen igények kielégítése.

A HFS célok megfogalmazásánál is fontos szempont volt az integráció megteremtése. Minél több kapcsolatfelvétellel járjon a tervezett beruházás és a különböző szférák helyi képviselői között együttműködések sora jöjjön létre a megvalósítási és a fenntartási idő alatt.

Jelentős helyi szereplők rendelkeznek tagsággal az Egyesületnél, amelyek képviselnek **önkormányzati, vállalkozói, civil és egyházi szférát**. A tagok nagy része a saját településén, de az adott településen túlmenően is ismertek és rendelkeznek kapcsolatokkal. Aktívak a közösségi munkában, rendezvényeket szerveznek, felajánlásokat tesznek és együttműködnek a helyi közszférával. Célunk a meglévő aktív helyi szereplők „egy csokorba” gyűjtése és **partnerekre találásuk** elősegítése és **továbbfejlesztése**.

A tagok, a begyűjtött projektadatlapok és a fórumok eredményei is azt irányozzák elő, hogy a térségben szigetszerűen életképes vállalkozások számát gyarapítsa a HACS tevékenysége és így a Stratégia is. A gazdaságfejlesztés és közvetlenül a szereplők fejlesztése közvetett pozitív hatást gyakorol az egész térségre. A 11 település különböző szegmenseibe juthat el a fejlesztési forrás és az együttműködés lendülete.

Innovatív elem:

Napjainkban minden gazdasági, kulturális, politikai, sport, közigazgatási, közéleti, kereskedelmi, szolgáltatási és szórakoztatással foglalkozó szereplő létrehozta a **közösségi oldalon** a saját „profilját”, amin keresztül új területen lép kapcsolatba a környezetével, reklámoz, információt közöl, híreket és képeket oszt meg. A felületek lehetőséget adnak eseményekre való meghívásra, ezek megszervezésére, csoportok létrehozására, amely a kapcsolatok kiépítéséhez nagyban hozzájárul. Nem véletlen ez a folyamat, hiszen a kutatások is kimutatták, hogy a fiatal korosztály legkönnyebb elérési útvonala a közösségi oldalakon van és ez már igaz a középkorúak nagy részére, sőt az idősebbekre is. A Hortobágyi LEADER HACS a közösségi média erejét felhasználva létrehozta saját Facebook oldalát, amelyen (a honlaphoz hasonlóan) elindít egy plusz hírfolyamot az **aktualitásokról, rendezvényekről** és a **megvalósított projektekről**.

A Hortobágyi LEADER HACS **honlapja** a korábbi időszakhoz képest **többfajta szolgáltatást nyújt** a látogatói számára. Kiemelté teszi a térség fogalmát, amely a 11 település összetartozását fogja bemutatni. Eddig az oldalra látogatónak hiányozhatott az az érzés, hogy együvé tartoznak a településeink. Ezt akarja a honlap kihangsúlyozni, hogy a LEADER vonatkozásában - de a cél az lenne,

A vidéki térségekbe beruházó Európa

hogy ne csak a LEADER kapcsán, hanem az élet más területén is - az érintett települések összeforrnak. Az **összetartozáshoz** hozzá fog járulni egy lajstrom, gyűjtőhely, ahol a helyi gazdasági-, köz- és civilszféra képviselői felvonultatásra kerülnek elérhetőséggel, címmel, rövid ismertetéssel kiegészítve. Mindenképp előnyös egy olyan virtuális tér létrehozása, ahol a közelben lévő települések különböző szféráit képviselő szereplők egymást megtalálhatják, felkereshetik. Mindezek mellett pedig elkészül a helyi természeti és épített értékek bemutatása is, amely kapcsolódik a Hortobágyi Mintaprogramhoz, de az igazi célját azzal éri el, hogy a különböző településekhez tartozó értékeket **egymással megismerteti**.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1. A stratégia jövőképe

A 2014-2020-as időszak végére az itt élők együttműködése által a térség települései élhetőbbé válnak, ami érzékelhető a helyi lakosság megtartásában és a helyi identitástudat növelésében, ezzel egy időben megvalósul a helyi értékek széleskörű megismerése és bemutatása, a turisztikai kínálat bővülése, a vállalkozási szféra megerősödése és a településkép javulása.

7.2. A stratégia célhierarchiája

	Átfogó cél(ok)
1.	A Hortobágy térségében rejlő táj- és gazdasági értékek adta lehetőségek kiaknázása az itt élők együttműködésére alapozva, mely hozzájárul a lakosság megtartásához és a helyi identitás növeléséhez.

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés	Új munkahelyek száma	4 db/programozási időszak
2.	Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében	Rendezvényenkénti látogatószám A megvalósított beruházásonként érintett lakosság szám	150 fő/rendezvény 200 fő/projekt
3.	A térség integrációja az együttműködések hálózatába		

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus célhoz járul hozzá?		
		1.	2.	3.
1.	Induló és működő mikro-vállalkozások támogatása	x		
2.	Természeti és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés	x		
3.	Ifjúság-, lakosságmegtartó programok támogatása		x	
4.	Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése		x	

A vidéki térségekbe beruházó Európa

5.	Helyi vállalkozások támogatása	x		
6.	Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése	x		
7.	Helyi fejlesztések támogatása		x	
8.	Térségek közötti együttműködések generálása			x

*A Helyi fejlesztések támogatása felhívás esetében az intézkedés nem tartalmazza a munkahelyteremtést, de mivel a közös sablon alapján készült el, így specifikus célként szükséges megemlíteni. A felhívás specifikus céljai leginkább a közösségi és társadalmi fejlesztésekre irányul, a helyi kötődés erősítése érdekében.

A Hortobágyi LEADER HACS **specifikus céljai** között négy fő irányvonal került meghatározásra. Az első a Hortobágyi LEADER HACS természeti adottságaira, hagyományaira, piaci szükségletekre alapozott **gazdaságfejlesztés**, mely biztosítja a meglévő munkahelyek fennmaradását és növeli a foglalkoztatást. A **vállalkozásfejlesztés** magába foglalja a helyi termékek piacra jutásának segítségét, a mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatását, a helyi specifikumok és a feldolgozott termékek előállítását a térségben élők számára. Lehetőséget kell teremteni ahhoz, hogy helyben valósítsák meg elképzeléseiket. Egyrészt erősítve ezzel identitástudatukat, másrészt biztosítva megélhetésüket, harmadrészt pedig megakadályozva ezzel elvándorlásukat nagyobb településekre, ahol több a kitörési lehetőség. Fontos és nehéz feladat volt a fórumok, egyeztetések, TKCS-ék során elhangzottak átültetése a Stratégiába, de bármilyen HFS-sel kapcsolatos téma merült fel a rendezvényeken minden szféra azt a kérést, igényt fogalmazta meg, hogy kézzel fogható fejlesztéseket lehessen megvalósítani LEADER-ből és ezek nagyobb része a gazdaság fejlesztését hordozzák magukban. Ez esetben az első két cél valamilyen mértékben össze is mosódik, de az előny, hogy egymást erősítő, egymást kiegészítő célok kerültek megfogalmazásra. Az első speciális célhoz felsorolt intézkedések megoldást jelentenek a helyi vállalkozók helyzetbehozására, fejlesztési perspektívát jelent nekik, lehetőségük lesz a vállalkozási jövőjük megtervezésére és a továbbélésük bebiztosítására.

A **turisztikai** fogadókészség javításának köszönhetően a térség adottságainak megfelelő turisztikai célponttá válik. Sokan látogatnak a térségbe, a települések által fejlesztendő irányként meghatározott turisztikai ágazat folyamatosan bővül és növekszik, ezáltal teremtve munkalehetőségeket és munkahelyeket. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a térség adottságainak megfelelő turisztikai termékfejlesztést célozzák meg azzal, hogy a helyi értékeket bemutató turisztikai szolgáltatások megtalálhatóak a térségben. A térség magas turisztikai vonzerővel bír, amit ki kell használni szolgáltatásfejlesztéssel és marketing tevékenységgel.

A második, közösségi és társadalmi fejlesztések a **helyi kötődés erősítése** érdekében, mely a **rendezett településkép** kialakításával, a **táji és épített elemek rehabilitációjával** és **új (szociális) funkcióval való megtöltésével** hozzájárul a településeken élők **életminőségének javulásához**. A cél megvalósításával a **közösségi élet kibontakozására** kerül sor, a **helyi identitástudat erősödik**, megszűnnek az **egyéni elszigetelődések**. Az ide érkezők szívesen töltenek el, akár több napot a településeken, mert szépnek, gondozottnak találják azokat, ennek következtében a gazdasági fellendülés is beindul. A közösségi együttműködések erősítésével a térségben élők **identitástudata erősödik**, az itt élők nem akarnak elköltözni nagyobb városokba, mivel a **térség perspektívát kínál** számukra, tevékenyen részt vehetnek a településükről kialakított kép formálásában. A célkitűzéshez sorolt intézkedések célja a **térségi együttműködés erősítése**, a **közösségépítés**, a **közösségi élet fellendítése** és **közösségi szinterek kialakítása**. Fontos a **helyi aktív civil szervezetek, nonprofit szervezetek** támogatása és bevonása a térség sokszínűbbé tételébe, amely szervezetek egy része közösségként is funkcionál, így a helyi közösségek megmaradása, helyben maradása is teljesül. Az első két cél alá rendelt intézkedéseket a LEADER forrás segítségével szeretné megvalósítani a Helyi Akciócsoport.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

A harmadik specifikus cél a térség határait átlépve fogalmazódott meg, mely az **együttműködési projektek** továbbélését, létrehozását biztosítja. Az Akciócsoport e specifikus cél teljesítését a később megjelenő TOP forrásból kívánja megvalósítani. A térségen belüli fejlesztéseken túl szükséges a térségek közötti munkába és fejlesztésekbe bekapcsolódni. A korábbi időszak alapján elkezdett munkát kell kiszélesíteni, amely akár nemzetközi együttműködések is magába foglalhat, de már az is előrelépés lehet, ha a megyében található más LEADER szervezetekkel együttműködve vállal szerepet a vidékfejlesztésben a Helyi Akciócsoport. A tervezés során megállapítást nyert, hogy a térségből a közös megoldások hiányoznak és az intézkedések által kialakult ágazatköziséget szeretnénk felhasználni a térségek közötti együttműködések létrehozása érdekében.

8. Cselekvési terv

8.1. Az intézkedések leírása

I.

1. Az intézkedés megnevezése: Induló és működő mikrovállalkozások támogatása

2. Specifikus cél: A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezés során visszaérkezett projektgyűjtő adatlapok közül az első három tematika között szerepel a vállalkozásfejlesztés. A fórumokon a közösségi tervezés módszereit követve megfogalmazott kérdésekre adott válaszok is kiemelik a munkahelyteremtés fontosságát, a fórumok második hullámában a SWOT analízisben is kiemelésre kerül, hogy gyengeségként élük meg a gazdasági környezet állapotát, lehetőségként tekintenek a vállalkozások fejlesztésére. Összhangban a lakossági véleményekkel több TKCS tag is nagy hangsúlyt helyez a vállalkozások fejlesztésére (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A Hortobágyi LEADER HACS területén a magas munkanélküliség, a mikrovállalkozások magas száma és a vállalkozási tevékenységet végzők alacsony tőkéje indokolja az intézkedés megfogalmazását, amellyel megvalósítható munkahelyteremtés, a meglévő vállalkozások versenyképességének javítása, újak kezdő támogatása és a tevékenységi körük bővítése (E6, E7, L1, L4, L7). Az intézkedés hozzájárul a gazdaságfejlesztéshez, az együttműködések megvalósításához és a lakosság megtartásához, mivel a térségre jellemző a magas munkanélküliség, a vállalkozások elavult eszközparkja illetve az alacsony piaci részesedés (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal). A fórumokon megvalósított közösségi tervezés eredményeként megállapítást nyert, hogy a helyi értékeket szükséges kiemelnünk, és a hortobágyi pásztorkodáshoz, állattartáshoz kapcsolódó helyi termékeket fenn kell tartani, meg kell őrizni az utókor számára. A lakossági SWOT-ban, mint erősség van feltüntetve a sok népművész jelenléte. Ezt a HACS eddigi tevékenysége során megismert helyi termék előállítókkal tudja bizonyítani (asztalos, biogazdálkodó, bőrdíszműves, bőrműves, élelmiszertermelő, fafaragó, szarufaragó, fazekas, grillázstorta készítő, gyöngyfüző- és szövő, mézeskalács készítő, kalapkészítő, keramikus, késkészítő, kosárfonó, kulacs készítő, nemezelő, szövő, szűrrátétes, üvegfestő, ékszerkészítő, sásfonó), akiknek a támogatása ebből az intézkedésből is megvalósulhat. Segíteni kell a népi mesterségek fennmaradását, a helyi hagyományos ételek és kiváló élelmiszeri alapanyagok előállítását. Ez az intézkedés hozzájárul a jellegzetes hortobágyi arculat megtartásához és erősítéséhez, a turisztikai szolgáltatások színes palettájának megteremtéséhez és a munkanélküliség csökkentéséhez, foglalkoztatás növeléshez.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Idetartozó vállalkozók tevékenységi területére nincs korlátozás. A támogatandó ügyfelek a vállalkozás indítását, eszközbeszerzést, minőségirányítási rendszer bevezetését, modernizációt, arculatváltást, brand kialakítást, terméknépszerűsítést, építkezést/épületbővítést/átépítést, nemzetközi/országos vásárokon/kiállításokon történő megjelenést, helyi terméknek minősülő termékek gyártását valósíthatnak meg a támogatás terhére.

Helyi termék: a LEADER HACS illetékességi területén honos, vagy ott megtermelt, előállított termék, helyi terméként meghatározott hagyományos termék.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program egyes céljához, mivel a vidéki térségben található gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartását segíti elő (helyi termékek és szolgáltatások). Azok a kisméretű induló vagy működő vállalkozások támogatása a cél, amelyek a későbbiekben a LEADER fejlesztés hatására meg tudnak felelni a VP 4.1, 4.2, 6.2, 6.3, 6.4 és a GINOP 1.5, 1.6, 3.5, 4.4 alintézkedések kritériumainak. Ezek az intézkedések hasonló tematikát képviselnek, gazdaságot fejlesztenek és vállalkozásokat. Az intézkedés összhangban áll a TOP 1.1, 1.3, 2.1, 5.1 alintézkedésekkel illetve a HBM TFP 3.3.2 intézkedésével.

A LEADER forrást is felhasználva cél a 2014-2020-as időszakra országosan tervezett nagyarányú gazdasági fejlesztés, amelyhez az Egyesület is hozzáteszi a maga részét. A célunk a térség foglalkoztatási struktúrájának javítása, az állami és verseny szféra arányainak javítása a versenyszféra javára. A LEADER alapelvek között szerepel az alulról építkezés, amely ebben az intézkedésben érhető a legjobban tetten, mivel a helyi szereplők, helyi termékei kapnak támogatást.

6. A jogosultak köre: természetes személy, mikrovállalkozás méretkategóriának megfelelő egyéni és társas vállalkozások, szociális szövetkezet

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- A beruháásnak helyt adó település öszlakosság száma
- Az ügyfél a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír
- A pályázó vagy képviselője, munkavállalója részt vett a HFS elkészítésében projektgyűjtő adatlap beküldésével, egyeztetéssel, vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került fórumon
- A pályázó a vállalkozáson belül új szolgáltatást/terméket hoz létre a fejlesztéssel
- A pályázó a vállalkozáson belüli meglévő szolgáltatást/terméket fejleszti
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások/termékek a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező árajánlatadóktól kerülnek beszerzésre
- Helyi terméket előállító vállalkozás vagy szervezet esetén a pályázó: helyi specifikum, helyi speciális szolgáltatás fejlesztése/létrehozása
- Helyi terméket előállító vállalkozás vagy szervezet esetén a pályázó: nemzetközi, országos, régiós vagy megyei elismerés birtokában van
- A pályázó releváns végzettséggel vagy szakmai tapasztalattal rendelkezik
- Környezeti fenntarthatóságot elősegítő projektelemek
- Megújuló energiával kapcsolatos beruházás
- A projekt által létrehozott munkahelyek száma
- Az új munkaerő hátrányos helyzetű vagy/és releváns végzettséggel rendelkezik
- Megtartott munkahelyek száma a fenntartási kötelezettség végéig
- A pályázó vállalja, hogy a fejlesztéssel érintett terméket, szolgáltatást helyi, vagy térségi rendezvényen vagy több kiadványban népszerűsíti

Jogosultsági kritériumok:

- Működő vállalkozás esetén a HACS illetékességi területén teljes területével jogosult települések bel- vagy külterületén kell rendelkeznie székhellyel (amennyiben csak azzal bír), vagy székhellyel és telephellyel, erre vonatkozó tulajdonjoggal, illetve ennek hiányában hosszú távú bérleti szerződéssel, más használati jogot biztosító szerződéssel
- Működő vállalkozás esetén a HACS illetékességi területén csak külterülettel jogosult települések esetén a külterületen kell rendelkeznie telephellyel, tulajdonjoggal, hosszú távú bérleti szerződéssel, más használati jogot biztosító szerződéssel
- Működő vállalkozások esetén utolsó lezárt üzleti évvel rendelkező ügyfelek pályázhatnak
- Működő vállalkozás esetén a tevékenységét legalább egy éve az illetékességi területen kell végeznie a pályázónak
- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén állandó lakhellyel rendelkezzen az illetékességi területen vagy Balmazújváros belterületén

Egyéb elvárások, alapelvek:

- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén vállalja, hogy a jogerős támogatási okirat kézhezvételétől számított hat hónapon belül vállalkozóvá válik és megalapítja vállalkozását
- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén az ügyfél vállalkozóvá válását követően a HACS illetékességi területén létesítsen székhelyet, vagy amennyiben tevékenysége megkívánja telephelyet
- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatási és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- Kötelező a pályázónak a vállalkozási tevékenységet az illetékességi területen végezni legalább a fenntartási kötelezettség végéig (3-5 év)
- A kedvezményezett vállalja, hogy amennyiben a projektben releváns az új munkahely létrehozása, akkor a projekt befejezésekor és a fenntartási időszak alatt évente adatokat küld a HACS részére. Benyújtáskor ezeket az adatokat fel kell tüntetni az üzleti tervben
- Támogatás vehető igénybe helyi termék feldolgozására, hozzáadott értéket növelő technológiai fejlesztés és márkázás támogatására
- Nem vehető támogatás igénybe abban az esetben, ha az ügyfél székhellyel az illetékességi területen belül rendelkezik, de a telephelye azon kívül van és ott is kívánja a fejlesztést megvalósítani
- Nem támogatható termékértékesítést szolgáló piac infrastruktúrájának fejlesztése (VP 4.2.28.)
- Fontos szempont a munkaerő megtartására, munkahelyteremtésére irányuló projektek előtérbe helyezése
- Nem kizáró ok, ha a gazdasági társaság nonprofit tevékenységet lát el
- Fontos szempont az energiatakarékos megoldások (építkezés, eszközbeszerzés esetén) előtérbe helyezése, ha a támogatási összeg mérete engedi megújuló energia források alkalmazása
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 45.007.875 Ft
- b) a támogatás aránya: minden ügyfél esetén 60%
- c) a projektméret korlátai: 1-10 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

A támogatási kérelmek benyújtására 2018.01.15 napjától 2018.09.30 napig volt lehetőség.

2018. I. félév - 2019. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 8-12 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: vállalkozástól 10 db, természetes személytől 2 db várható

II.

1. Az intézkedés megnevezése: Természeti és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés

2. Specifikus cél: A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezői események közül a lakossági fórumokon a feltett kérdésekre válaszként érkezett, hogy a turisztikai szolgáltatásokat fejleszteni kell. A visszaérkezett projektadatlapok közül kiemelkedő volt a turisztikai projektek száma és a lakossági SWOT analízis során is megjelent a turizmus, mivel a helyiek gyengeségként beszéltek a hiányzó vendéglátásról, a kevés szálláshelyről és lehetőségként a fejlesztendő öko- illetve horgászturizmusról (lásd: 2. fejezet, 7-

8.o.). A Hortobágyi LEADER illetékességi területén számos természeti, kulturális és épített érték van, amelynek a megfelelő kiaknázása továbbra is cél (E1, E2, E3, E4, E11, L2, L3, L6). Ehhez szeretnénk hozzájárulni az intézkedés keretében, mivel a térség turisztikai lehetőségeit kihasználó turizmus a 2014-2020-as programozási időszakban is folyamatos fejlesztés alatt lesz, mivel kevés a komplex turisztikai csomag, egyoldalúak a szolgáltatások, nem fogják át az egész térséget (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Olyan helyi szereplők támogatása, akik a helyi értékek bemutatását reprezentáló és preferáló turisztikai termékfejlesztést terveznek megvalósítani felhasználva a térség természeti és kulturális értékeit. Támogatható tevékenység a turisztikai attrakciók és szolgáltatások alapítása vagy bővítése; minőségi rendszernek való megfelelés; népszerűsítés. A szálláshelyhez kötött fejlesztéseknél a meglévők támogatása: szálláshelybővítés, felújítás, szolgáltatásbővítés és eszközbeszerzés. A szálláshelyhez kötött fejlesztéseknél a meglévők támogatásával: szálláshelybővítés, felújítás, szolgáltatásbővítés illetve új szálláshelyek kialakításával. A nem szálláshelyhez kötött fejlesztéseknél agroturizmus létrehozásával vagy fejlesztésével illetve lovas-, vadász-, erdei-, horgász- és vízi turizmus fejlesztésével szeretnénk projekteket generálni a turizmusfejlesztés érdekében.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program harmas céljához, mivel a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzókéességének erősítése valósul meg az alábbi intézkedéssel. A VP 6.2, 6.4 alintézkedéseket egészíti ki, amelyek nem mezőgazdasági tevékenységeket támogató intézkedések a vidékfejlesztésen belül. A GINOP turisztikai irányultságához is kapcsolódik, a hortobágyi területnél érvényesül a 7.4 alintézkedés, mivel a természeti és kulturális örökségre fókuszál. A TOP 1.1 és 1.2 intézkedésével és a HBM TFP 3.1. illetve a 3.11 intézkedésével pedig párhuzamosan szolgálják a turisztika fejlesztését. A korábbi LEADER időszak eredményeit felhasználva a helyi értékek reprezentálásával van összekötve ez az intézkedés, amely így egyedülállóan épít a térség helyileg is preferált értékeire.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, civil szervezet, mikroállalkozás méretkategóriának megfelelő egyéni és társas vállalkozások, természetes személy (őstermelő)

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- A beruházásnak helyt adó település összlakosság száma
- A pályázó vagy képviselője, munkavállalója részt vett a HFS elkészítésében projektgyűjtő adatlap beküldésével, egyeztetéssel, vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került fórumon
- Az ügyfél a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír
- A turisztikai tevékenységen belül: új turisztikai szolgáltatást/tevékenységet hoz létre vagy meglévő tevékenységet/szolgáltatást hoz létre
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások/termékek a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező árajánlatadóktól kerülnek beszerzésre
- Helyi terméket/szolgáltatást, helyi értéket, helyi termelőt mutat be a turisztikai fejlesztés során
- A pályázó turisztikai szervezet, szövetség tagja
- A pályázó releváns végzettséggel vagy szakmai tapasztalattal rendelkezik
- Környezeti fenntarthatóságot elősegítő projektelemek (ide tartozik a szelektív hulladékgyűjtés is)
- Megújuló energiával kapcsolatos beruházás
- A projekt által létrehozott munkahelyek száma
- Az új munkaerő hátrányos helyzetű vagy/és releváns végzettséggel rendelkezik
- Más helyi turisztikai szereplő reklámozása, népszerűsítése (HACS illetékességi területéről)

Jogosultsági kritériumok:

- A felhívás napján az ügyfél fejlesztendő ingatlannal rendelkezik a HACS területén, amennyiben nincs vagy az ingatlan nem 100%-os tulajdonában áll, tulajdonosi hozzájárulás szükséges
- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén állandó lakhellyel rendelkezzen az illetékességi területen vagy Balmazújváros belterületén.

Egyéb elvárások, alapelvek:

- A kedvezményezettnek az önállóan támogatható tevékenységek közül legalább egyet kötelezően választania kell
- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén vállalja, hogy a jogerős támogatási okirat kézhezvételétől számított hat hónapon belül vállalkozóvá válik és megalapítja vállalkozását.
- Természetes személy és a nem vállalkozási formában pályázó kedvezményezettek esetén az ügyfél vállalkozóvá válását követően a HACS illetékességi területén létesítsen székhelyet, vagy amennyiben tevékenysége megkívánja telephelyet.
- A nem vállalkozási formában pályázó természetes személyek és őstermelők esetén kötelező a vállalkozóvá válás
- Kötelező a kedvezményezettnek a turisztikai tevékenységet az illetékességi területen végezni legalább a fenntartási kötelezettség végéig (3 vagy 5 év)
- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatási és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- Kötelező a Hortobágyi Mintaprogram népszerűsítését vállalni, honlapon való elhelyezéssel, prospektusok, térkép kihelyezésével, amelyeket a HACS bocsát a nyertes ügyfelek rendelkezésére
- A kedvezményezett vállalja, hogy amennyiben a projektben releváns az új munkahely létrehozása, akkor a projekt befejezésekor és a fenntartási időszak alatt évente adatokat küld a HACS részére. Benyújtáskor ezeket az adatokat fel kell tüntetni az üzleti tervben
- Nem vehető támogatás igénybe abban az esetben, ha az ügyfél székhellyel az illetékességi területen belül rendelkezik, de a telephelye azon kívül van és ott is kívánja a fejlesztést megvalósítani
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 49.552.390 Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- b) a támogatás aránya: 60%
- c) a projektméret korlátai: 1-10 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

A támogatási kérelmek benyújtására 2018.02.05 napjától 2018.09.30 napig volt lehetőség.

2018. I. félév - 2019. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 5-11 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: vállalkozástól 2 db, önkormányzattól 1 db, civil szervezettől 1 db, őstermelőtől 1 db várható

III.

1. Az intézkedés megnevezése: Ifjúság-, lakosságmegegyező programok támogatása

2. Specifikus cél: Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezés során bekért projektötletek közül meghatározó volt a rendezvények aránya, ami mellett a fórumokon is szóba került a rendezvényekre való igény, úgymint a fiatalok megtartásának egyik eszköze. A lakossági SWOT analízisben, pedig lehetőségként volt megemlítve a fiatal csoportok utazása a környező településekre és a bemutatók szervezése. A TKCS üléseken elhangzott az is, hogy a fejlesztéseknek a lakosság megtartását kell szolgálniuk (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). Az illetékességi területen élő lakosság vándorlási különbözete évek óta negatív értékeket mutat, erős az

elvándorlás és a munkahelyteremtés mellett fontos szempont a lakosság megtartásánál a helyi értékek megismerése, a helyi identitás tudat növelése (E5, E6, E9, GY9, L2, L6, L8, L10). Jellemző a településeken megtartott rendezvények szűk célcsoport irányultsága, a résztvevők zömmel csak az adott település lakói, civil szervezetek tökehiánya, megújulás képtelenségük (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Olyan helyi aktív szereplők támogatása a cél ebben az intézkedésben, akik a közért és a közösségért akarnak tenni. A helyi lakosságot szeretnék bevonni a közösségteremtésbe és egyes közfeladatok ellátását is magára vállalják a tevékenységük során, ezáltal javítva a helyi identitástudatot és életminőséget. Kiállítások, helyben előállított termékek bemutatását szolgáló rendezvények, képzőművészeti bemutatók, helyi civilszervezetek tevékenységéhez kapcsolható rendezvények, hagyományosan megrendezett rendezvények. Támogatható tevékenység a közösség számára szervezett rendezvénytartás és lebonyolítás, rendezvényszervezés, fellépői díjak, egyéb a rendezvényhez kapcsolódó programok költsége és a rendezvény kivitelezéséhez szükséges tárgyi eszközök finanszírozása.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program négyes céljához, mivel a helyi közösségek tagjainak aktivitását, felelősségvállalását és együttműködési készségét erősíti. Más település programjainak a népszerűsítésével. Kiegészíti a TOP-CLLD intézkedését és a HBM TFP 8.3 intézkedését. A CLLD-ből megvalósítható programok az illetékességi területünkön csak Balmazújvárost érintik, így a lakosságmegtartás célzó programok lehetőségét biztosítani kell a többi tag településünknek is. Az intézkedés kapcsán a helyben élők nagyobb szerepet kapnak a megvalósításban, amelyet egyetlen más Operatív Program nem emel ki, mint fontos pályázati elem.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, civil szervezet, egyházi jogi személy

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- A beruházásnak helyt adó település összlakosság száma
- A pályázó részt vett a HFS elkészítésében projektgyűjtő adatlap beküldésével, fejlesztési elképzelés személyes egyeztetésével, vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került fórumon részt vett
- Az ügyfél a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír a támogatási kérelem beadásának napján
- A pályázó a településen új rendezvényt vagy hagyománnyal rendelkező rendezvényt valósít meg
- Az árajánlatok a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező árajánlatadóktól kerülnek beszerzésre
- A HACS illetékességi területéhez tartozó településeken megrendezendő programok kapcsán vállalt népszerűsítés, reklámozás
- Helyi szervezetek bemutatkozásának, fellépésének biztosítása a szervezendő rendezvényen
- Környezeti nevelést, és/vagy esélyegyenlőséget reprezentáló programelemek beépítése a rendezvénybe

Jogosultsági kritériumok:

- A HACS illetékességi területén teljes területével jogosult települések bel- vagy külterületén kell rendelkeznie székhellyel (amennyiben csak azzal bír), vagy székhellyel és telephellyel, erre vonatkozó tulajdonjoggal, illetve ennek hiányában hosszú távú bérleti szerződéssel, más használati jogot biztosító szerződéssel
- A HACS illetékességi területén csak külterülettel jogosult települések esetén a külterületen kell rendelkeznie telephellyel, tulajdonjoggal, hosszú távú bérleti szerződéssel, más használati jogot biztosító szerződéssel

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Egyéb elvárások, alapelvek:

- Részletes programterv beküldése
- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatási és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósított projekt után a beszámolóban kitér a rendezvényen résztvevők számára. Benyújtáskor a megvalósítási tervben nyilatkozik a tervezett látogatottsági számról
- A projekt keretében megtartásra kerülő, bárki számára látogatható rendezvényről (pl. falunap, sportrendezvény) a HACS-ot a rendezvény előtt minimum 14 nappal írásban tájékoztatni szükséges a meghívó és program megküldésével annak érdekében, hogy a HACS honlapján az eseményt közzétehesse
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 11.288.014 Ft
- b) a támogatás aránya: minden ügyfél esetén 85%
- c) a projektméret korlátai: 500 000 Ft-2 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

A támogatási kérelmek benyújtására 2018.02.26. napjától 2018.09.30 napig volt lehetőség.

2018. I. félév - 2019. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 6- 17 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: önkormányzattól 2 db, civil szervezettől 4 db várható

IV.

1. Az intézkedés megnevezése: Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése

2. Specifikus cél: Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezéshez kapcsolódó projektgyűjtés eredményében magasan jelen van a helyiek körében a közösségi térhez kapcsolódó fejlesztés. Ezt a fejlesztést preferálják a lakossági fórumokon feltett kérdésekre adott válaszokban és kiemelik a lakossági SWOT-ban is, mint gyengeség. A TKCS üléseken elhangzott az is, hogy a fejlesztéseknek a lakosság megtartását kell szolgálniuk (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A térségben számos olyan köztér, épület és terület van, amely a közösségek összetartozására és összejövételére alkalmas lehet, azonban kevés a pályázati lehetőség a fejlesztésükre, hiszen más pályázati forrás kritériumainak ügyfeleink nem tudnak megfelelni. A térség frekvenciált helyein terülnek el ezek a település részek, amelyek fejlesztése hozzájárul a települések életképebbé válásához, vonzóbbá tételéhez és a településképv javításához. A közösség által aktívan használt színterek fejlesztése a cél, más forrásokból kizárt települések fejlesztési esélyeinek megteremtésére (E4, E5, E6, E8, E9, L6, L8, L10). Ezek a területek általában leromlott állapotban vannak, vagy állapotuk miatt nem tudják betölteni a nekik szánt teljes funkciót (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Azon területeket célozza meg, ahol aktív közösségi tevékenység folyik, de nem adottak a megfelelő körülmények a közösségben rejlő lehetőségek kiaknázására. Az intézkedésben megfogalmazott fejlesztendő épületek, területek fogalma: szabadidős és kulturális tevékenységek végzésére alkalmas épületek, területek. Ilyen lehet a Hortobágyi LEADER HACS területén lévő tájház, kultúrház, múzeum, faluház, közösségi épület és a hozzátartozó vagy különálló rendezvényter, sportolásra alkalmas tér, terület kialakítása, temető felújítása, bővítése; az érintett területhez tartozó eszközök vásárlása, parkosítás.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program harmas céljához, mivel a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképeségének erősítése valósul meg az alábbi intézkedéssel. Az intézkedés kiegészíti a TOP 4.3 és a CLLD intézkedést, illetve a HBM TFP 3.1 és 8.2 intézkedést, melyek a települések középületeire, közterületeire összpontosítanak nagyobb projektméreteken. A VP 7.2-es alintézkedését pedig a falvas térségek esetében egészíti ki. Egyes települések sajátos helyzetükből fakadóan csak LEADER forrásra tudnak pályázni, bármilyen elképzelésük van a településükön megvalósítandó fejlesztések kapcsán, így a lehetőséget az esélyegyenlőségi elvek alapján biztosítanunk kell számukra a fejlesztési források felhasználása céljából.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, civil szervezet

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- A beruházásnak helyt adó település összlakosság száma
- A pályázó részt vett a HFS elkészítésében projektgyűjtő adatlap beküldésével, fejlesztési elképzelés személyes egyeztetésével, vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került fórumon részt vett
- Az ügyfél a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír a támogatási kérelem benyújtásának napján
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások/termékek a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező árajánlatadótól kerülnek beszerzésre
- Külső és/vagy belső építési beruházást illetve eszközbeszerzést tartalmaz a projekt
- Parkosítással kiegészülő projekt
- Az érintett helyrajzi számon valósult-e meg infrastruktúrát érintő beruházás európai uniós forrásból
- Környezeti fenntarthatóságot elősegítő projektelemek
- A beruházással érintett terület hozzájárul a helyi, térségi hagyományos mesterségek, természeti és kulturális értékek bemutatásához, megőrzéséhez

Jogosultsági kritériumok:

- Települési önkormányzat, települési nemzetiségi önkormányzat, önkormányzati társulás és civil szervezet esetén az ügyfél székhelye a Hortobágyi LEADER illetékességi területére van bejegyezve, külterülettel jogosult település esetén telephely, bérleti szerződés, tulajdonosi hozzájárulás szükséges

Egyéb elvárások, alapelvek:

- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatói és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósított projekt után és a projekt benyújtásakor nyilatkozik az érintett lakosságszámról. Benyújtáskor ezek tervezett értékét fel kell tüntetni a megvalósítási tervben.
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 9 Ft ~~69.931.288 Ft~~ 64.103.680 Ft
- b) a támogatás aránya: 85%
- c) a projektméret korlátai: 2-10 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

A támogatási kérelmek benyújtására 2018.02.05 napjától 2018.09.30 napig volt lehetőség.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

2018. I. félév - 2019. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 8-13 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: önkormányzattól 7 db, civil szervezettől 1 db várható

V.

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi mikrovállalkozások beruházás ösztönzése

2. Specifikus cél: A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezés során visszaérkezett projektgyűjtő adatlapok közül az első három tematika között szerepel a vállalkozásfejlesztés. A fórumokon a közösségi tervezés módszereit követve megfogalmazott kérdésekre adott válaszok is kiemelik a munkahelyteremtés fontosságát, a fórumok második hullámában a SWOT analízisben is kiemelésre kerül, hogy gyengeségként élük meg a gazdasági környezet állapotát, lehetőségként tekintenek a vállalkozások fejlesztésére. Összhangban a lakossági véleményekkel több TKCS tag is nagy hangsúlyt helyez a vállalkozások fejlesztésére (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A Hortobágyi LEADER HACS területén a magas munkanélküliség, a mikrovállalkozások magas száma és a vállalkozási tevékenységet végzők alacsony tőkéje indokolja az intézkedés megfogalmazását, amellyel megvalósítható munkahelyteremtés, a meglévő vállalkozások versenyképességének javítása, újak kezdő támogatása és a tevékenységi körük bővítése (E6, E7, L1, L4, L7). Az intézkedés hozzájárul a gazdaságfejlesztéshez, az együttműködések megvalósításához és a lakosság megtartásához, mivel a térségre jellemző a magas munkanélküliség, a vállalkozások elavult eszközparkja illetve az alacsony piaci részesedés (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal). A fórumokon megvalósított közösségi tervezés eredményeként megállapítást nyert, hogy a helyi értékeket szükséges kiemelnünk, és a hortobágyi pásztorkodáshoz, állattartáshoz kapcsolódó helyi termékeket fenn kell tartani, meg kell őrizni az utókor számára. A lakossági SWOT-ban, mint erősség van feltüntetve a sok népművész jelenléte. Ezt a HACS eddigi tevékenysége során megismert helyi termék előállítókkal tudja bizonyítani (asztalos, biogazdálkodó, bórdíszműves, bőrműves, élelmiszertermelő, fafaragó, szarufaragó, fazekas, grilláztorta készítő, gyöngyfüző- és szövő, mézeskalács készítő, kalapkészítő, keramikus, késkészítő, kosárfonó, kulacs készítő, nemezelő, szövő, szűrrátétes, üvegfestő, ékszerkészítő, sásfonó), akiknek a támogatása ebből az intézkedésből is megvalósulhat. Segíteni kell a népi mesterségek fennmaradását, a helyi hagyományos ételek és kiváló élelmiszeri alapanyagok előállítását. Ez az intézkedés hozzájárul a jellegzetes hortobágyi arculat megtartásához és erősítéséhez, a turisztikai szolgáltatások színes palettájának megteremtéséhez és a munkanélküliség csökkentéséhez, foglalkoztatás növeléshez.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Idetartozó vállalkozók tevékenységi területére nincs korlátozás. A támogatandó ügyfelek a vállalkozás eszközbeszerzését, építkezést/épületbővítést/átépítést, immateriális javak beszerzését, honlap fejlesztését, helyi terméknek minősülő termékek gyártását, modernizációt és vállalkozásfejlesztést valósíthatnak meg a támogatás terhére.

Helyi termék: a LEADER HACS illetékességi területén honos, vagy ott megtermelt, előállított termék, helyi terméként meghatározott hagyományos termék.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program egyes céljához, mivel a vidéki térségben található gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartását segíti elő (helyi termékek és szolgáltatások). Azok a kisméretű induló vagy működő vállalkozások támogatása a cél, amelyek a későbbiekben a LEADER fejlesztés hatására meg tudnak felelni a VP 4.1, 4.2, 6.2, 6.3, 6.4 és a GINOP 1.5, 1.6, 3.5, 4.4 alintézkedések kritériumainak. Ezek az intézkedések hasonló tematikát képviselnek, gazdaságot fejlesztenek és vállalkozásokat. Az intézkedés összhangban áll a TOP 1.1, 1.3, 2.1, 5.1 alintézkedésekkel illetve a HBM TFP 3.3.2 intézkedésével.

A LEADER forrást is felhasználva cél a 2014-2020-as időszakra országosan tervezett nagyarányú gazdasági fejlesztés, amelyhez az Egyesület is hozzáteszi a maga részét. A célunk a térség

foglalkoztatási struktúrájának javítása, az állami és verseny szféra arányainak javítása a versenyszféra javára. A LEADER alapelvek között szerepel az alulról építkezés, amely ebben az intézkedésben érhető a legjobban tetten, mivel a helyi szereplők, helyi termékei kapnak támogatást.

6. A jogosultak köre: helyi vállalkozások, nonprofit szervezetek

Jelen felhívás keretében vállalkozás esetén kizárólag csak a mikrovállalkozás méretkategóriának megfelelő egyéni és társas vállalkozások pályázhatnak.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A beruházásnak helyt adó település állandó népessége
- A pályázó a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír
- A pályázó a vállalkozáson belül új szolgáltatást/terméket hoz létre a fejlesztéssel vagy meglévő szolgáltatást/terméket fejleszt
- Megújuló energiával kapcsolatos beruházás
- A projekt által létrehozott munkahelyek száma
- A projekt komplexitása
- A pályázó vállalkozási formájának alapítási éve

Jogosultsági kritériumok:

- Működő vállalkozás esetén a HACS illetékességi területén teljes területével jogosult települések bel- vagy külterületén kell rendelkeznie székhellyel (amennyiben csak azzal bír), vagy székhellyel és telephellyel, erre vonatkozó tulajdonjoggal, illetve ennek hiányában hosszú távú bérleti szerződéssel, más használati jogot biztosító szerződéssel
- Működő vállalkozás esetén a HACS illetékességi területén csak külterülettel jogosult települések esetén, a külterületen kell rendelkeznie telephellyel, tulajdonjoggal
- Működő vállalkozás esetén a tevékenységét legalább egy éve az illetékességi területen kell végeznie a pályázónak

Egyéb elvárások, alapelvek:

- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatási és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- Kötelező a pályázónak a vállalkozási tevékenységet az illetékességi területen végezni legalább a fenntartási kötelezettség végéig (3 év)
- A kedvezményezett vállalja, hogy amennyiben a projektben releváns az új munkahely létrehozása, akkor a projekt megvalósításának befejezésekor és a fenntartási időszak alatt évente adatokat küld a HACS részére
- Nem vehető támogatás igénybe abban az esetben, ha az ügyfél székhellyel az illetékességi területen belül rendelkezik, de a telephelye azon kívül van és ott is kívánja a fejlesztést megvalósítani
- Nem támogatható termékértékesítést szolgáló piac infrastruktúrájának fejlesztése (VP 4.2.28.)
- Nem kizáró ok, ha a gazdasági társaság nonprofit tevékenységet lát el
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 66.580.854 Ft
- b) a támogatás aránya: minden ügyfél esetén 60%
- c) a projektméret korlátai: 1-10 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 24 hónap

Jelen felhívás keretében a helyi támogatási kérelem benyújtására 2020.02.10 naptól 2023.06.30 napig van lehetőség.

2020. I. félév - 2023. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 8-16 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: vállalkozástól 8 db

VI.

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése

2. Specifikus cél: A természeti értékekre, hagyományokra és piaci szükségletekre alapozott gazdaságfejlesztés

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezői események közül a lakossági fórumokon a feltett kérdésekre válaszként érkezett, hogy a turisztikai szolgáltatásokat fejleszteni kell. A visszaérkezett projektadatlapok közül kiemelkedő volt a turisztikai projektek száma és a lakossági SWOT analízis során is megjelent a turizmus, mivel a helyiek gyengeségként beszéltek a hiányzó vendéglátásról, a kevés szálláshelyről és lehetőségként a fejlesztendő öko- illetve horgászturizmusról (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A Hortobágyi LEADER illetékességi területén számos természeti, kulturális és épített érték van, amelynek a megfelelő kiaknázása továbbra is cél (E1, E2, E3, E4, E11, L2, L3, L6). Ehhez szeretnénk hozzájárulni az intézkedés keretében, mivel a térség turisztikai lehetőségeit kihasználó turizmus a 2014-2020-as programozási időszakban is folyamatos fejlesztés alatt lesz, mivel kevés a komplex turisztikai csomag, egyoldalúak a szolgáltatások, nem fogják át az egész térséget (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Olyan helyi turisztikai szereplők támogatása, akik a helyi értékek bemutatását reprezentáló és preferáló turisztikai fejlesztést terveznek megvalósítani felhasználva a térség természeti és kulturális értékeit. Támogatható tevékenység a turisztikai attrakciók és szolgáltatások alapítása vagy bővítése; honlapfejlesztés, immateriális javak beszerzése, eszköz- és gépbeszerzés. A szálláshelyhez kötött fejlesztéseknél a meglévők támogatása és új szálláshelyek kialakítása a megengedett: szálláshelybővítés, felújítás, építés, szolgáltatásbővítés és eszközbeszerzés. A nem szálláshelyhez kötött fejlesztéseknél agroturizmus illetve lovas-, vadász-, erdei-, horgász- és vízi turizmus létrehozásával és/vagy fejlesztésével szeretnénk projekteket generálni a turizmusfejlesztés érdekében.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program harmas céljához, mivel a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképeségének erősítése valósul meg az alábbi intézkedéssel. A VP 6.2, 6.4 alintézkedéseket egészíti ki, amelyek nem mezőgazdasági tevékenységeket támogató intézkedések a vidékfejlesztésen belül. A GINOP turisztikai irányultságához is kapcsolódik, a hortobágyi területnél érvényesül a 7.4 alintézkedés, mivel a természeti és kulturális örökségre fókuszál. A TOP 1.1 és 1.2 intézkedésével és a HBM TFP 3.1. illetve a 3.11 intézkedésével pedig párhuzamosan szolgálják a turisztika fejlesztését. A korábbi LEADER időszak eredményeit felhasználva a helyi értékek reprezentálásával van összekötve ez az intézkedés, amely így egyedülállóan épít a térség helyileg is preferált értékeire.

6. A jogosultak köre: helyi vállalkozások, nonprofit szervezetek, civil szervezetek, helyi önkormányzatok

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- A beruházásnak helyt adó település összlakosság száma
- Az ügyfél a Hortobágyi LEADER Egyesületben rendezett tagsággal bír
- A turisztikai tevékenységen belül: új turisztikai szolgáltatást/tevékenységet hoz létre vagy meglévő tevékenységet/szolgáltatást hoz létre
- Megújuló energiával kapcsolatos beruházás
- A projekt által létrehozott munkahelyek száma
- A pályázó turisztikai szervezet, szövetség tagja vagy azzá válik a projekt érdekében
- Turisztikai tartalmú honlap létrehozása, meglévő honlapon turisztikai tartalmú alfül létrehozása

Jogosultsági kritériumok:

- A felhívás napján az ügyfél fejlesztendő ingatlannal rendelkezik a HACS területén, amennyiben nincs szerződés és tulajdonosi hozzájárulás szükséges

Egyéb elvárások, alapelvek:

- A kedvezményezettnek az önállóan támogatható tevékenységek közül legalább egyet kötelezően választania kell
- Kötelező a kedvezményezettnek a turisztikai tevékenységet az illetékességi területen végezni legalább a fenntartási kötelezettség végéig (3 vagy 5 év)
- Kötelező a támogatás terhére tájékoztatói és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- A kedvezményezett vállalja, hogy amennyiben a projektben releváns az új munkahely létrehozása, akkor a projekt befejezésekor és a fenntartási időszak alatt évente adatokat küld a HACS részére
- Nem vehető támogatás igénybe abban az esetben, ha az ügyfél székhellyel az illetékességi területen belül rendelkezik, de a telephelye azon kívül van és ott is kívánja a fejlesztést megvalósítani
- A pályázó vállalja, hogy a megvalósítás után 10 nappal min. 4 db jó minőségű (1-5 Megabájtos, jpg. formátumú, kiadványba illő) képeket küld a HACS e-mail címére, szöveges beszámolót is mellékelve a képekhez

8. Tervezett forrás:

- a) az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 62.360.309 Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- b) a támogatás aránya: 60%
- c) a projektméret korlátai: 1-15 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- d) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Jelen felhívás keretében a helyi támogatási kérelem benyújtására 2020.02.10 naptól 2023.06.30 napig van lehetőség.

2020. I. félév - 2023. I. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- a) Támogatott projektek száma: 6-12 db (tervezett)
- b) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: vállalkozástól 5 db, önkormányzattól 1 db

VII.

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi fejlesztések támogatása

2. Specifikus cél: Közösségi és társadalmi fejlesztések a helyi kötődés erősítése érdekében

3. Indoklás, alátámasztás: A tervezéshez kapcsolódó projektgyűjtés eredményében magasan jelen van a helyiek körében a közösségi térhez kapcsolódó fejlesztés. Ezt a fejlesztést preferálják a lakossági fórumokon feltett kérdésekre adott válaszokban és kiemelik a lakossági SWOT-ban is, mint gyengeség. A TKCS üléseken elhangzott az is, hogy a fejlesztéseknek a lakosság megtartását kell szolgálniuk (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A térségben számos olyan köztér, épület és terület van, amely a közösségek összetartozására és összejövételére alkalmas lehet, azonban kevés a pályázati lehetőség a fejlesztésekre, hiszen más pályázati forrás kritériumainak ügyfeleink nem tudnak megfelelni. A térség frekventált helyein terülnek el ezek a település részek, amelyek fejlesztése hozzájárul a települések életképesebbé válásához, vonzóbbá tételéhez és a településkép javításához. A közösség által aktívan használt színterek fejlesztése továbbra is a cél, más forrásokból kizárt települések fejlesztési esélyeinek megteremtésére (E4, E5, E6, E8, E9, L6, L8, L10). Ezek a területek általában leromlott állapotban vannak, vagy állapotuk miatt nem tudják betölteni a nekik szánt teljes funkciót (lásd: 4.5 fejezet, 40. oldal).

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Épület, építmény felújítása, bővítése, korszerűsítése

Épület, építmény, technológiai rendszer felújítása, korszerűsítése (energiahatékonyság)

Új épület, építmény építése

Új eszköz(ök), új gép(ek) beszerzése, új technológiai rendszer(ek) kialakítása

Megújuló energiaforrást hasznosító technológiák kialakítása

Rendezvény szervezés

Azon területeket célozza meg, ahol aktív közösségi tevékenység folyik, de nem adottak a megfelelő körülmények a közösségben rejlő lehetőségek kiaknázására. Az intézkedésben megfogalmazott fejlesztendő épületek, területek fogalma: szabadidős és kulturális tevékenységek végzésére alkalmas épületek, területek. Ilyen lehet a Hortobágyi LEADER HACS területén lévő tájház, kultúrház, múzeum, faluház, közösségi épület és a hozzátartozó vagy különálló rendezvényter, sportolásra alkalmas tér, terület kialakítása, temető felújítása, bővítése; az érintett területhez tartozó eszközök vásárlása, parkosítás.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a Vidékfejlesztési Program harmas céljához, mivel a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképeségének erősítése valósul meg az alábbi intézkedéssel. Az intézkedés kiegészíti a TOP 4.3 és a CLLD intézkedést, illetve a HBM TFP 3.1 és 8.2 intézkedést, melyek a települések középületeire, közterületeire összpontosítanak nagyobb projektméretben. A VP 7.2-es alintézkedését pedig a falvas térségek esetében egészíti ki. Egyes települések sajátos helyzetükből fakadóan csak LEADER forrásra tudnak pályázni, bármilyen elképzelésük van a településükön megvalósítandó fejlesztések kapcsán, így a lehetőséget az esélyegyenlőségi elvek alapján biztosítanunk kell számukra a fejlesztési források felhasználása céljából.

6. A jogosultak köre: önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, civil szervezetek

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Kiválasztási kritériumok:

- Projektterv benyújtása (helyi felhívás mellékletként közzétett dokumentum alapján)
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI. 23.) Korm. rendelet alapján
- A támogatást igénylő a támogatási kérelem benyújtását megelőző két évben részesült támogatásban a LEADER program keretében
- A támogatást igénylő vagy képviselője, munkavállalója hozzájárulása a HACS munkájához
- A támogatást igénylő vállalja, hogy a projektet a záró kifizetési igénylés benyújtásáig bemutatja, népszerűsíti (online vagy személyesen vagy helyi/térségi kiadványban)

Jogosultsági kritériumok:

- Települési önkormányzat, települési nemzetiségi önkormányzat, vagy ezek költségvetési szervei és civil szervezet esetén az ügyfél székhelye a Hortobágyi LEADER illetékességi területére van bejegyezve, külterülettel jogosult település esetén telephely, bérleti szerződés, tulajdonosi hozzájárulás szükséges.

Egyéb elvárások, alapelvek:

- Kötelező a támogatás terhére tájékoztató és nyilvánossági költséget elszámolni, ami maximum az összes elszámolható költség 0,5 %-a
- A projekt megvalósítását követően, legkésőbb az utolsó kifizetési igénylés benyújtásakor fotókkal ellátott, legalább 1000 karakterből álló szöveges beszámolót – az indikátor(ok) teljesülésére vonatkozó kiegészítéssel – szükséges megküldeni a HACS részére elektronikusan a 2. Ügyfélszolgálatok elérhetősége pontban szereplő email címre, a HACS honlapján történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését.
- A kedvezményezett köteles a rendezvény témájáról, helyszínéről és időpontjáról szóló meghívót és a meghirdetés dokumentációját a rendezvény megvalósítási időpontját megelőző 30. napig a megyei kormányhivatalnak elektronikusan a <https://e-kerelem.mvh.allamkincstar.gov.hu/enter/> felületen keresztül megküldeni.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

8. Tervezett forrás:

- b) az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága: 171.168.425 Ft
- f) a támogatás aránya: 95%
- g) a projektméret korlátai: 3-30 millió Ft (ez alatt a támogatás mértéke értendő)
- h) a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Jelen felhívás keretében a helyi támogatási kérelem benyújtására 2022.01.03 naptól 2023.01.01. napig volt lehetőség.

Benyújtási szakaszhatárnapok:

2022.02.28 2022.05.31 2022.08.31. 2022.10.31. 2022.12.31.

2022. I. félév - 2022. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

- c) Támogatott projektek száma: 4-43 db (tervezett)
- d) A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva: önkormányzattól 2 db, civil szervezettől 2 db várható

VIII.

1. Az intézkedés megnevezése: Térségek közötti együttműködések generálása

2. Specifikus cél: A térség integrációja az együttműködések hálózatába

3. Indoklás, alátámasztás: A térségben a HACS által generált együttműködések számos példája megvalósult. Ettől függetlenül még mindig kevés az együttműködés a különböző szervezetek között. Nem mutatja ezt jobban más, mint a lakossági SWOT analízis, amely elsőként emelte ki a kevés, gyenge együttműködések és az együttműködési hajlandóságot illetve a lakossági fórumokon is ezt emelték ki, mint elérendő jövőkép, hogy több együttműködésnek kell működnie 10 év múlva, mint ami jelenleg van (lásd: 2. fejezet, 7-8.o.). A cél a térségben található más LEADER szervezetekkel illetve más LEADER szervezetek területéről származó szereplőkkel történő kapcsolatépítés, amely új impulzust adhat a helyi szereplőknek a végzett tevékenységükben és a tervezett fejlesztéseikben. Ehhez jó kiindulási pont a korábbi időszakban megvalósított hasonló léptékű együttműködések tapasztalata és akár azok továbbfejlesztése (E4, E6, L1, L2, L5).

8.2. Együttműködések

1. Az együttműködések tervezett tématerületei: Nemzetközi partnerrel történő kölcsönös tapasztalatcsere, külföldi vendégek csalogatása a térségbe, a megyét érintő történelmi útvonalak felelevenítése a kapcsolódó kulturális fejlesztésekkel (Oxenweg), Bejárható Magyarország Program kiszélesítése.

2. Specifikus cél: Nemzetközi együttműködések segítségével megvalósuló turisztikai népszerűsítés külföldön, közös kereskedelmi platform létrehozása a világhálón, a helyi szereplők bevonása a közösségi aktivitást elősegítő munkába, helyi identitástudat, kötődés növelése, helyismeret növelése a helyi lakosok számára, a valós értékek teljes skálájának bemutatása a térségről, beleértve a táji értékeket is, az **Oxenweg** továbbélésének támogatása, a **Hortobágyi Mintaprogram** által kijelölt utak tartalommal való megtöltése, széleskörű megismertetése, a nemzeti parkkal történő együttműködés erősítése.

3. Indoklás, alátámasztás: Korábban a Hortobágyi LEADER HACS a **Zapiecek LEADER Helyi Akciócsoporttal** és a **Krasnik Földje LEADER Helyi Tevékenységi Csoporttal** kötött együttműködési megállapodást.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Mindkét esetben az **együttműködés célja** széles körű lehetőségek megteremtésére, valamint a 2014-2020 fejlesztési időszakra vonatkozó stratégiák tervezésére, további együttműködésre irányultak. Az együttműködő LEADER Helyi Akciócsoportoknak lehetőségük adódott betekinteni más tagállam Helyi Akciócsoport tevékenységének gyakorlati aspektusaiba, ezáltal érvényesülhetett a tudástranzfer, a legjobb gyakorlatok átadása. Az együttműködés keretében lehetőség nyílt egymás kultúrájának megismerésére. A térségben élők részéről pedig partneri kapcsolatok létrehozására, amelyeknek célja a további együttműködés és csereprogramok megvalósítása volt a kultúra és a gazdasági tevékenységek terén.

Az **Oxenweg**-gel kapcsolatban az első beadott pályázatok között volt a LEADER forrásból megnyert Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Nonprofit Kft. (akkor még Kht.) által elnyert Oxenweg projekt, amely keretein belül valósult meg az állandó kiállítás létrehozása a Fehér Házban, a külföldi kapcsolatfelvételek és vendéglátogatások. Azóta sok minden történt a hajtó út kapcsán, az évek alatt több település is csatlakozott a kezdeményezéshez és több helyen (Balmazújváros, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás) emléktáblákat, szobrokat avattak fel, GPS-sel mérték fel a régi útvonalakat, konferencia termet hoztak létre, könyvet adtak ki és a balmazújvárosi Mihalkó kalapos házat felújították. Az Oxenweg program megyei összefogást indított el és már a megyei Területfejlesztési Operatív Programnak a részévé vált. Így úgy gondoljuk a megyei LEADER Egyesületeknek is szem előtt kell tartani a jövőbeli tevékenységük során az Oxenweg támogatását.

A stratégia egyik alapküldetése a **kapcsolatok létrehozása**, diverzifikálása, amit elsősorban az illetékességi területen kell erősíteni. Ez jó alap lehet a térségből kifelé irányuló kapcsolatok megteremtéséhez, mivel a helyi kapcsolati hálónak köszönhetően a térségek közötti vagy nemzetközi kapcsolatokról is könnyebben profitálhatnak a térségi szereplők. A térség „eladhatósága” is növekszik, ha a partnerek meglátják a területben rejlő összefüggéseket, kapcsolatokat. A kapacitások tervezése szempontjából sem utolsó szempont, ha tisztán láthatóak a feltételek és az adottságok.

4. Az együttműködési tervezett tématerületei: Külföldi kapcsolatok létrehozása, ápolása, fejlesztése; tematikus útvonalak megvalósítása, meglévők fejlesztése.

8.3. A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

1. A HACS és munkaszervezetének jogi forma: Egyesület

A HACS és munkaszervezetének alakulás dátuma: 2011.12.16. (cégbírósági bejegyzés: 2012.04.18.)

A HACS és munkaszervezetének fő tevékenységi köre: A vidéki területeken történő változások támogatása, a nem mezőgazdasági ágazatok fejlesztése, foglalkoztatás elősegítése, a vidéki gazdaságra vonatkozó egyéb, helyi kezdeményezésen alapuló intézkedések bevezetése, a helyi partnerségek megerősítése, alulról jövő vidékfejlesztési politika előmozdítása.

2. A HACS összetétele:

Elnökség:

Csetneki Csaba – Újszentmargita Község Önkormányzata (Elnök)

Hegedüs Péter – Balmazújváros Város Önkormányzata

B-Compex Bt. – Berecz János

Jakab Ádám András – Hortobágy Község Önkormányzata

Maczik Erika – Nádudvar Város Önkormányzata (Szakmai alelnök)

Fazekas Ferenc – Helyi iparművész (

Nagy Sándor – Balmazújváros Közművelődéséért Alapítvány

Ecsedi Zoltán – Hortobágyi Természetvédelmi Egyesület

Pénzes Sándorné – Balmazújvárosi 48-as Olvasó Nép kör (Általános alelnök)

Varga Ferenc – Hortobágyi Mezőgazdasági és Turisztikai Zrt.

Nagy Sándor – Karát Invest Kft.

Név	Képviselet település	Képviselet szféra
Berecz János	Balmazújváros	vállalkozói
Hegedüs Péter	Balmazújváros	köz
Jakab Ádám András	Hortobágy	köz

Maczik Erika	Nádudvar	köz
Fazekas Ferenc	Nádudvar	civil
Nagy Sándor	Balmazújváros	civil
Ecsedi Zoltán	Balmazújváros	civil
Pénzes Sándorné	Balmazújváros	civil
Csetneki Csaba	Újszentmargita	köz
Varga Ferenc	Hortobágy	vállalkozói
Nagy Sándor	Tiszacsege	vállalkozói

Feladat: Lásd, 4-es alpontban kifejtve.

Tagság:

1. Angyalliget Közhasznú Alapítvány	20. Karát Invest Kft.
2. B-Compres Bt.	21. Kecsege 2000 Bt.
3. Balmazpharm Egészségügyi Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	22. Madarász Gergely
4. Balmazújváros Közművelődéséért Alapítvány	23. Margitai Borisszák Nóta Egyesület
5. Balmazújvárosi 48-as Olvasó Népkör	24. Nádudvar Város Önkormányzata
6. Balmazújvárosi Németfalusiak Egyesülete	25. Polgár Város Önkormányzata
7. Balmazújvárosi Városgazdálkodási Nonprofit Közhasznú Kft.	26. Római Katolikus Egyházközség (Szent József Plébánia)
8. Balmazújváros Város Önkormányzata	27. Sporthorgász Egyesület Nádudvar 1960
9. Csege Csárda Kft.	28. Tiszacsege Város Önkormányzata
10. Egyek Nagyközség Önkormányzata	29. Tiszagyulaháza Község Önkormányzata
11. El and Ir Bt.	30. Újtikos Község Önkormányzata
12. Fazekas Ferenc	31. Újszentmargitai Hagyományörző és Műemlékvédő Egyesület
13. Folyás Község Önkormányzata	32. Újszentmargita Község Önkormányzata
14. Görbeháza Község Önkormányzata	33. Vrancsik András
15. Hortobágyi Lúdtenyésztő Zrt.	34. „Sellő” Horgászegyesület
16. Hortobágy Község Önkormányzata	35. „Mindent a családért” Nádudvari Nagycsaládosok Egyesülete
17. Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Nonprofit Kft.	36. Polgár Városért Alapítvány
18. Hortobágy Természetvédelmi Egyesület	37. KORPUSZ 93' Kft.
19. Jövő Nemzedékéért Alapítvány	38. Pasta Margita Nonprofit Kft.

Ssz.	Képviselt település	Képviselt szféra	Ssz.	Képviselt település	Képviselt szféra
1.	Balmazújváros	civil	2.	Balmazújváros	vállalkozói
3.	Balmazújváros	vállalkozói	4.	Balmazújváros	civil
5.	Balmazújváros	civil	6.	Balmazújváros	civil
7.	Balmazújváros	vállalkozói	8.	Balmazújváros	köz
9.	Tiszacsege	vállalkozói	10.	Egyek	köz
11.	Tiszagyulaháza	vállalkozói	12.	Nádudvar	civil
13.	Folyás	köz	14.	Görbeháza	köz
15.	Hortobágy	vállalkozói	16.	Hortobágy	köz
17.	Hortobágy	vállalkozói	18.	Balmazújváros	civil
19.	Nádudvar	civil	20.	Tiszacsege	vállalkozói
21.	Tiszacsege	vállalkozói	22.	Újszentmargita	civil
23.	Újszentmargita	civil	24.	Nádudvar	köz
25.	Polgár	köz	26.	Egyek	civil
27.	Nádudvar	civil	28.	Tiszacsege	köz
29.	Tiszagyulaháza	köz	30.	Újtikos	köz

A vidéki térségekbe beruházó Európa

31.	Újszentmargita	civil	32.	Újszentmargita	köz
33.	Balmazújváros	civil	34.	Balmazújváros	civil
35.	Nádudvar	civil	36.	Polgár	civil
37.	Polgár	vállalkozói	38.	Újszentmargita	vállalkozói

Vállalkozói szféra	Közszféra	Civil szféra
29 %	29 %	42 %

Feladat: Lásd, 4-es alpontban kifejtve.

Munkacsoportok listája:

Tervezést Koordináló Csoport

Dr. Orcsik István – Balmazpharm Kft. (elnök)

Dr. Veres Margit – Balmazújváros Város Önkormányzata

Vincze Andrásné – Hortobágy Község Önkormányzata (alelnök)

Beke Imre – Nádudvar Város Önkormányzata

Nagy Sándor – Balmazújváros Közművelődéséért Alapítvány

Ecsedi Zoltán – Hortobágyi Természetvédelmi Egyesület

Fazekas Ferenc – Nádudvar Turizmusáért Egyesület - Helyi Iparművész (alelnök)

Pénzes Sándorné – Balmazújvárosi 48-as Olvasó Nép kör

Csetneki Csaba – Újszentmargita Község Önkormányzata

Berecz János – B-Compex Bt.

Nagy Sándor – Karát Invest Kft.

Takács József – Újtikos Község Önkormányzata

Mikó Zoltán – Tiszagyulaháza Község Önkormányzata

Tóth József – Polgár Város Önkormányzata

Giricz Béla Lászlóné – Görbeháza Község Önkormányzata

Szilágyi Sándor – Tiszacsege Város Önkormányzata

Dr. Miluczky Attila – Egyek Nagyközség Önkormányzata

Név	Képviselet település	Képviselet szféra	Szakterület
Dr. Orcsik István	Balmazújváros	vállalkozói	vállalkozásvezetés, Magyar Vöröskeresztben szerepvállalás, egyházi életben szerepvállalás
Dr. Veres Margit	Balmazújváros	köz	településvezetés, jogi tevékenységek ismerete, civil szféra ismerete
Vincze Andrásné	Hortobágy	köz	településvezetés, nemzeti parkkal való kapcsolat, civil szféra ismerete
Beke Imre	Nádudvar	köz	településvezetés, oktatási intézmények ismerete, civil szféra ismerete
Nagy Sándor	Balmazújváros	civil	fiatalokkal napi kapcsolattartás, civil szervezetek ismerete, képviselete
Ecsedi Zoltán	Balmazújváros	civil	környezeti fenntarthatóság képviselete, civil tevékenység, természetvédelem
Fazekas Ferenc	Nádudvar	civil	helyi iparművész, civil szféra ismerete, képviselete
Pénzes Sándorné	Balmazújváros	civil	vállalkozásvezetés, civil tevékenység
Csetneki Csaba	Újszentmargita	köz	településvezetés, vállalkozásvezetés, IKSZT ismerete
Berecz János	Balmazújváros	vállalkozói	vállalkozásvezetés

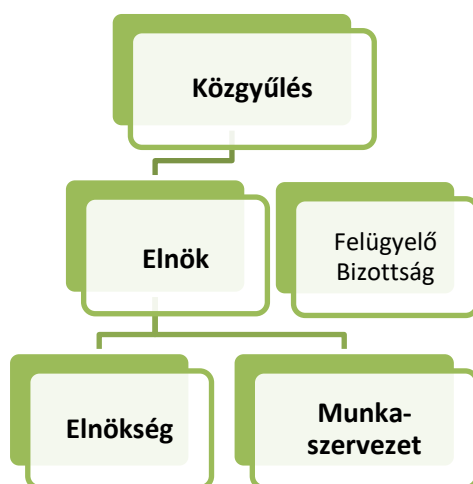
A vidéki térségekbe beruházó Európa

Nagy Sándor	Tiszacsege	vállalkozói	vállalkozásvezetés, vendéglátás, turizmus ismerete
Takács József	Újtikos	köz	településvezetés, civil szféra ismerete
Mikó Zoltán	Tiszagyulaháza	köz	településvezetés, civil szféra ismerete
Tóth József	Polgár	köz	településvezetés, vállalkozásvezetés, civil szféra ismerete
Gircz Béla Lászlóné	Görbeháza	köz	településvezetés, civil szféra ismerete
Szilágyi Sándor	Tiszacsege	köz	településvezetés, vízi turizmus ismerete, civil szféra ismerete
Dr. Miluczky Attila	Egyek	köz	településvezetés, civil szféra ismerete

Feladat: A Tervezést Koordináló Csoport tagjait a saját szférájukban kiemelkedő tevékenységet folytató tagok alkotják, akik így a köz-, civil- és vállalkozói szférát is képviselik a térségből. Feladatuk a Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésében, pontosításában, kialakításában való részvétel, ezzel is biztosítva az érdekeltek széles körű bevonását a tervezés folyamatába.

Tagjai: Közgyűlés dönt a létrehozásáról, az üléseken résztvevő tagokról, 5 évre választják meg.

3. Szervezeti felépítés:

Az és meghatározott folyamatos Egyesületbe

Egyesület a tagok közös, tartós alapszabályban nem gazdasági célkitűzés megvalósítására hivatott. Az történő tagfelvétel korlátozásmentes. A tagok

legfőbb joga, hogy az egyesület bármely tisztségére megválasztható, valamint részt vehet munkájában, rendezvényein, és javaslatokkal élhet. **Kötelezettsége** a tagdíj megfizetése és az Egyesület céljának megvalósításában való aktív közreműködés.

Az Egyesület tagjai alkotják a **Közgyűlést**, amely a legfőbb döntéshozó szerv. A tagoknak egy-egy szavazatuk van. A Közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozó **jogköröket** az új Ptk., az Alapszabály, továbbá a Szervezeti és Működési Szabályzat is tartalmazza. Az utóbbi kettő mellékletként csatolásra került. A Közgyűlést évente legalább egy alkalommal össze kell hívni, ülései nyilvánosak.

A Közgyűlés tagjai közül megválasztja az Elnökség, valamint a Felügyelőbizottság, és a Döntéshozó Testület tagjait. Az Elnökségben és a Felügyelőbizottságban résztvevő tisztségviselők mandátuma öt évre szól.

Az **Elnököt** a Közgyűlés választja meg titkos szavazással, aki az Egyesület önálló képviselője lesz, valamint a munkaszervezet tagjai feletti munkáltatói jogok gyakorlója. Ezen túl az Egyesület pénzügyi helyzetének igazgatása is a feladatai közé tartozik.

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Az Elnök esetleges helyettesítését az Általános Alelnök, az ő távollmaradása esetén pedig a Szakmai Alelnök látja el. Az **Alelnököket** a Közgyűlés választja meg.

Az **Elnökség** a Közgyűlés által megválasztott ügyintéző és képviseleti szerv. Az Elnökség két közgyűlés között az Egyesület vezetőszerve. Ellátja az Egyesület **Alapszabályában** meghatározott feladatokat és jogköröket. Továbbá két Közgyűlés közötti időszakokban dönt az Egyesület ügyeiben.

A Közgyűlés, valamint az Elnökség ülésein jegyzőkönyv készül. Az üléseken hozott határozatokat pedig mind az Egyesület honlapján, mind a székhelyen lévő hirdetőtáblán közzé kell tenni.

A **Felügyelő Bizottság** a Közgyűlésnek alárendelten működik. A felügyelő Bizottság legalább évente egyszer köteles tevékenységéről a Közgyűlésnek beszámolni. Legfőbb feladata az Egyesület pénz- és vagyonkezelésének vizsgálata és véleményezése. A Felügyelő Bizottság ülésein szintén jegyzőkönyv készül.

A **Döntéshozó Testület** tagjai az Egyesület Elnökségének tagjai, akik a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során, mint a **Helyi Bíráló Bizottság** tagjai operatív döntéshozói feladatokat láttak el, amely feladatukat a jövőben a Helyi Fejlesztési Stratégia vonatkozásában továbbfolytatják. Az elnökség mindenkor elnöke megegyezik a Döntéshozó Testület elnökével. A Döntéshozó Testület ülései nem nyilvánosak, minden tag egy-egy szavazattal bír. Legfőbb feladata, hogy szakmailag alátámasztja és segíti az IH vezetőjét végső támogatási döntése meghozatalában; az általa rangsorolt kérelmekkel kapcsolatban döntési javaslatot tesz.

A fentebb röviden bemutatott szervek részletes feladat-, és hatáskörei a **mellékletként** csatolt **Alapszabályban**, valamint **Szervezeti és Működési Szabályzatban** részletesen kifejtésre került. A tagok éves tagdíjjal járulnak hozzá a szervezet működéséhez, amelynek mértéke 20 000 Ft. Önkormányzatok esetében a tagdíj mértéke lakosságárányosan (lakosságadat a KSH nyilvántartása alapján) kerül megállapításra, azaz 40 Ft/fő/év, de legalább 40 000 Ft. Az Egyesületnek bármilyen tisztségét betöltő személye ellentételezés nélkül végzi az Alapszabályban és a Szervezeti és Működési Szabályzatban megfogalmazott feladatait.

4. Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása:

A VP-ben definiált HACS feladatok

HBB:

- a pályázatok kiválasztása során összhang biztosítása a közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiával, e műveleteknek az adott stratégiai és célkitűzések és célértékek eléréséhez való hozzájárulásuk révén,
- pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a KÜ-hez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából.

Munkaszervezet vezető:

- a pályázatok kiválasztása során összhang biztosítása a közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiával, e műveleteknek az adott stratégiai célkitűzések és célértékek eléréséhez való hozzájárulásuk révén.

Munkaszervezet:

- a helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásának kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is,
- a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a

A vidéki térségekbe beruházó Európa

szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják; írásos kiválasztási eljárás nem folytatható,

- támogatási kérelmek befogadása és értékelése,
- a közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása.

A 3. pontban röviden bemutatott szervek részletes feladat-, és hatáskörei a **mellékletként** csatolt **Alapszabályban**, valamint **Szervezeti és Működési Szabályzatban** részletesen kifejtésre került.

5. A pályázatok kiválasztásával és a HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása

1. Az Egyesület szervezete és összeférhetlenségi szabályok

Az Egyesület szervezetei:

- Közgyűlés
Közgyűlésen belül: Szférák (civil-, köz- és üzleti szféra)
 - Elnökség
 - Felügyelő Bizottság
2. A társadalmi szervezet **ügyintéző és képviseleti szervének tagja** az lehet, aki a közügyek gyakorlásától nincs eltiltva, és
 - magyar állampolgár,
 - a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározottak szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik, vagy
 - a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozik, és bevándorolt vagy letelepedett jogállású, illetve tartózkodási engedéllyel rendelkezik.
 3. A vezető szerv **határozathozatalában** nem vehet részt az a személy, aki vagy akinek közeli hozzátartozója [Ptk. 685. § b) pont], élettársa (a továbbiakban együtt: hozzátartozó) a határozat alapján
 - kötelezettség vagy felelősség alól mentesül, vagy
 - bármilyen más előnyben részesül, illetve a megkötendő jogügyletben egyébként érdekelt.
 4. Nem minősül **előnynek** a közhasznú szervezet cél szerinti juttatásai keretében a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzbeli szolgáltatás, illetve a társadalmi szervezet által tagjának, a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatás.
 5. Nem lehet a felügyelő szerv **elnöke** vagy **tagja**, illetve **könyvvizsgálója** az a személy, aki
 - a) a közhasznú szervezettel
 - b) a megbízatásán kívüli más tevékenység kifejtésére irányuló munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, ha jogszabály másképp nem rendelkezik,
 - c) a közhasznú szervezet cél szerinti juttatásából részesül - kivéve a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzbeli szolgáltatásokat, és a társadalmi szervezet által tagjának a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatást -, illetve
 - d) az a)-c) pontban meghatározott személyek hozzátartozója.
 6. A közhasznú szervezet **megszűntét** követő két évig nem lehet más közhasznú szervezet vezető tisztségviselője az a személy, aki olyan közhasznú szervezetnél töltött

be - annak megszűntét megelőző két évben legalább egy évig - vezető tisztséget, amely az adózás rendjéről szóló törvény szerinti köztartozását nem egyenlítette ki.

7. A **vezető tisztségviselő**, illetve az ennek jelölt személy köteles valamennyi érintett közhasznú szervezetet előzetesen **tájékoztatni** arról, hogy ilyen tisztséget egyidejűleg más közhasznú szervezetnél is betölt.
8. A **vezető tisztségviselő jogviszony megszűnésének** esetei:
 - a) határozott idő letelte;
 - b) lemondás;
 - c) természetes személy halála;
 - d) nem természetes személy jogutód nélküli megszűnése;
 - e) tagsági viszony megszűnése.

Döntéshozás

Pályázatok kiválasztásánál

A beérkezett pályázatokkal kapcsolatban szükséges egy helyi szerv megléte a HACS-on belül, amely a bírálathoz nyújt segítséget az Irányító Hatóságnak. Ez a szervezet a Helyi Bíráló Bizottság, amelynek tagjait az Egyesület elnöksége alkotja. Erről a folyamatról az Alapszabály és az SzMSz is rendelkezik.

A HBB tagjainak a listája nyilvános és a HBB munkájában résztvevő személyek megismerik az adatvédelemmel, a bizalmas kezeléssel és az összeférhetetlenséggel kapcsolatos kötelezettségeket.

A HBB tagjaira összeférhetlenség szempontjából a 272/2014. Korm. rendelet 39.§-a vonatkozik, míg az eljárás kereteit a 272/2014. Korm. rendelet 1. mellékletének 2. fejezetében lévő 40. ponttól a 44.3 pontig leírtak határozzák meg.

Döntéshozás

Pályázat esetében:

Működés esetében:

6. A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében

A Hortobágyi LEADER HACS munkaszervezet a 2014-2020-as programozási időszakra **2 fő** munkavállalót vállalt foglalkoztatási célból. Ebből fixen a munkaszervezet vezető tölti be folyamatosan,

az előírásoknak megfelelően a titulását, illetve látja el feladatkörét. A munkaszervezet többi tagja humánerőforrás gazdálkodás szempontjából, a legoptimálisabb felállásban segíti a szakmai munkát. A munkaszervezet tagjaira vonatkozó részletes feladatköröket a **mellékletként** csatolt **Szervezeti és Működési Szabályzat** tartalmazza.

7. A működés fizikai feltételeinek bemutatása

A Hortobágyi LEADER Közhasznú Egyesület irodája a HACS illetékességi területének egyik településén, **Balmazújváros** központjában működik. Az iroda három helyiségből áll, amely magába foglalja a munkaszervezet vezető irodáját, a munkaszervezet irodáját és egy előteret, amely megbeszéléseknek ad otthont. Az iroda a napi feladatok ellátásához szükséges irodai gépekkel (számítógép, nyomtató, fax, scannelő, fénymásoló, vezetékes telefon, mobil telefon) felszerelt, továbbá a szükséges szolgáltatások, pl.: internet, áram, víz-, gázellátás, biztosítva vannak.

8. A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása

Anyagi jellegű kiadások:

A munkaszervezeti feladat ellátásához, irodafenntartáshoz kapcsolódó irodaszerek: gémkapocs, tűzőgép, fénymásolópapír, tonner, festékkazetta, iratrendezők, írószerek, naptárak archiváló dobozok, genoterma, szalagos irományfedél, szigorú számadású bizonylatok, borítékok, spirálozáshoz fedlap és gerinc, stb.. A rendezvények szervezéséhez kapcsolódó kiadások, pl. meghívók, plakátok, tájékoztató anyagok készítése is idetartozik.

Igénybevett szolgáltatások:

- *Tárhely:* Tárhely bővítése a weblapfejlesztéshez és új szolgáltatások biztosításához
- *Internet, telefon, posta költség:* Előző időszakok alapján kalkulált összeggel számolva. A rendezvények szervezéséhez, valamint az irodafenntartáshoz feltétlenül szükséges kiadások
- *Hulladékgazdálkodás:* Előző időszakok alapján 1923 Ft/hó összeggel számolva
- *Könyvelés, könyvvizsgálat, jogi tanácsadás, informatikai szolgáltatás, irodabérlés:* A jelenleg hatályos megbízási szerződések alapján számított összegek
- *EON, TIGÁZ:* A rezszi az előző hónapok figyelembe vétele alapján kalkulált összeggel van számolva

Személyi jellegű kiadások:

- *Személyi bér, túlora, SZOCHO, kiküldetés:* A személyi bérek tekintetében átlagban 3 munkavállaló bérével számoltunk (3 munkavállaló esetén kb. bruttó 1.500.000 Ft. Túlórát 30.000 Ft/hó (10.000 Ft/fő) mértékben, ezek alapján alakult a SZOCHO mértéke is Kiküldetés esetében 15.000 Ft / hó összeggel számoltunk
- *Munkába járás költsége:* A HACS esetében minden dolgozó helybeli, így nem kell ilyen költséggel számolni

8.4. Kommunikációs terv

1. Célcsoportok meghatározása: önkormányzatok, nemzetiségi önkormányzatok, önkormányzati társulások, szociális szövetkezetek, civil szervezetek, mikro- és vállalkozások, természetes személyek, egyéni vállalkozások, östermelők, egyházi jogi személyek.

2. Kommunikációs eszközök, tevékenységek típusainak bemutatása, beleértve a pályázók és a szélesebb nyilvánosság tájékoztatásának módját: a LEADER program igényli a folyamatos tájékoztatást és népszerűsítést, így a HACS munkaszervezeti irodájában minden hétköznap ügyfélfogadási nyitva tartás keretében, vezetékes telefonon, mobiltelefonon, weblapon és e-mailben áll az érdeklődők rendelkezésére. Az aktualitásokról hírlevél jelenik meg a www.hortobagyileader.hu

A vidéki térségekbe beruházó Európa

weboldalon és újonnan a HACS Facebook oldala is. A pályázati kiírások kapcsán a lakossághoz fórumok megrendezésével jutnak el az információk.

3. A HACS dokumentumaihoz és a HACS-ról szóló információkhoz való hozzáférés lehetőségeinek a bemutatása, visszacsatolási lehetőségek, ezek kezelésének és dokumentációjának módja: a HACS irodájában a működéshez szükséges és a működés során keletkezett, azzal járó dokumentumok megtalálhatóak. A HFS kapcsán benyújtott részdokumentumok bármikor hozzáférhetőek az ellenőrző szervezetek számára. A HFS elkészítése céljából szervezett rendezvényekről írásos emlékeztetők, jelenléti ívek állnak rendelkezésre, amelyek a tervezési időszak teljes időszakát leképezik. Ezt az adatbeszerzést szintén elősegíti a HACS honlapja.

4. A kommunikációval kapcsolatos felelősségi körök és a humánkapacitás bemutatása: az irodából végezhető kommunikációs tevékenységeket a munkaszervezet tagjai folyamatosan, párhuzamosan végzik. Ezen túl a tájékoztatásra szervezett rendezvényeken a munkaszervezet tagjai is részt vesz. Továbbá a munkaszervezet a HACS irodájában, telefonon és email-en történő megkeresés esetén is az ügyfél rendelkezésére áll.

5. A HFS-sel kapcsolatos kommunikációs tevékenységek ütemterve: a Facebook oldal beindításával újabb tömegeket lehet elérni hírfolyamunkkal, szolgáltatásainkkal, a meghirdetett felhívásokkal és a szervezet működésének aktualitásaival. Ezáltal már nem csak a helyi lakosság, hanem helytől függetlenül bárkivel fel tudjuk venni a kapcsolatot, vagy hír tudunk szolgáltatni a vidékfejlesztési fejleményekről. A 2022-ig terjedő programozási időszakban a rendszeres tájékoztatásnak és jelenlétnek köszönhetően az Egyesület a térségben elismert aktív animátori szerepkört kívánja betölteni, amely hozzájárul a helyi lakosság hétköznapjainak tartalmasabbá és színesebbé tételéhez.

6. a kommunikációs tevékenység pénzügyi terve:

Kommunikációs pénzügyi terv (Ft)										
	2015 (okt.- nov.- dec.)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023. november 1-ig	Összesen
Kiküldetés	78.551	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000	1.518.551
Telefon költség	123.353	372.000	372.000	372.000	372.000	274.000	300.000	300.000	432.000	2.917.353
Internet költség	21.485	75.600	75.600	75.600	75.600	75.600	75.600	75.600	75.600	626.285
Rendezvény költség (ásványvíz, pogácsa, kávé)	7.696	72.000	72.000	72.000	72.000	72.000	72.000	72.000	100.000	611.696
Fénymásolás	50.000	240.000	240.000	240.000	240.000	240.000	240.000	240.000	250.000	1.980.000
Összesen	281.085 Ft	939.600 Ft	939.600 Ft	3.099.600	939.600 Ft	841.600 Ft	867.600 Ft	867.600 Ft	1.037.600 Ft	7.653.885 Ft

A vidéki térségekbe beruházó Európa

8.5. Monitoring és értékelési terv

1. Adatok forrása, begyűjtési módja, gyakorisága mutatónként

Új munkahelyek száma:

- ügyfél adatszolgáltatás
- ügyfél nyilatkozik
- pályázat benyújtáskor, megvalósítás után és a fenntartási kötelezettség ideje alatt évente egyszer

Rendezvényenkénti látogatószám:

- ügyfél adatszolgáltatás
- ügyfél nyilatkozik
- pályázat benyújtáskor, megvalósítás után

A megvalósított beruházásonként érintett lakosság szám:

- ügyfél adatszolgáltatás
- ügyfél nyilatkozik
- pályázat benyújtáskor, megvalósítás után

2. Monitoring adatok feldolgozása és visszacsatolása a HFS megvalósításába

A begyűjtött adatokat a fenntartási kötelezettség kezdetekor és a fenntartási időszak alatt évente dolgozzuk fel és a HFS felülvizsgálatakor építjük be a stratégiába, ezzel aktualizálva a fejlesztési irányokat.

3. Saját teljesítmény értékelése

Beérkezett projektek száma: db/év

Ügyfélkör bővítése: db/év

Képzéseken, rendezvényeken való részvétel: db/év

Forrásfelhasználás a kipályázott összegekből: Ft/év

Forrásfelhasználás a működési forrásból: Ft/év

A tevékenységünkhöz kapcsolódó kimeneti mutatók ellenőrzését a HACS-on belül tervezzük értékelni.

4. Felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása és terjesztése

A www.hortobagyileader.hu weboldalon lenne közölve a felülvizsgálatok eredménye. A tagoknak, nyertes ügyfeleknek körlevél formájában lenne kiküldve a tájékoztatás az aktualitásokról, fejleményekről. Az elvégzett munkáról és eredményekről a HACS által szervezett fórumokon személyesen is szó esne.

9. Indikatív pénzügyi terv

HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Forrás EMVA LEADER 19.2 alintézkedés											
Ss z.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen	%
1.	Induló és működő mikrovállalkozások támogatása	0 Ft	0 Ft	0 Ft	45.007.875 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft		45.007.875 Ft	9,6 %
2.	Természeti és táji értékekre alapozott turizmusfejlesztés	0 Ft	0 Ft	0 Ft	49.552.390 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft		49.552.390 Ft	10,5 %
3.	Ifjúság-, lakosságmegeőrtő programok támogatása	0 Ft	0 Ft	0 Ft	11.288.014 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft		11.288.014 Ft	2,5%
4	Közösségi tevékenységnek helyt adó épületek és területek fejlesztése	0 Ft	0 Ft	0 Ft	64.103.680 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft		64.103.680 Ft	13,6 %
5.	Helyi vállalkozások beruházás ösztönzése	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	66.580.854 Ft	66.580.854 Ft	14,1 %
6.	Helyi turisztikai szolgáltatások fejlesztése, bővítése	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	62.360.309 Ft	62.360.309 Ft	13,3 %
7.	Helyi fejlesztések támogatása	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	171.168.425	171.168.425 Ft	36,4 %

	Összesen	0 Ft	0 Ft	0 Ft	169.951.959 Ft	0 Ft	0 Ft	0 Ft	300.109.588 Ft	470.061.549 Ft	100 %
--	-----------------	------	------	------	----------------	------	------	------	-----------------------	-----------------------	--------------

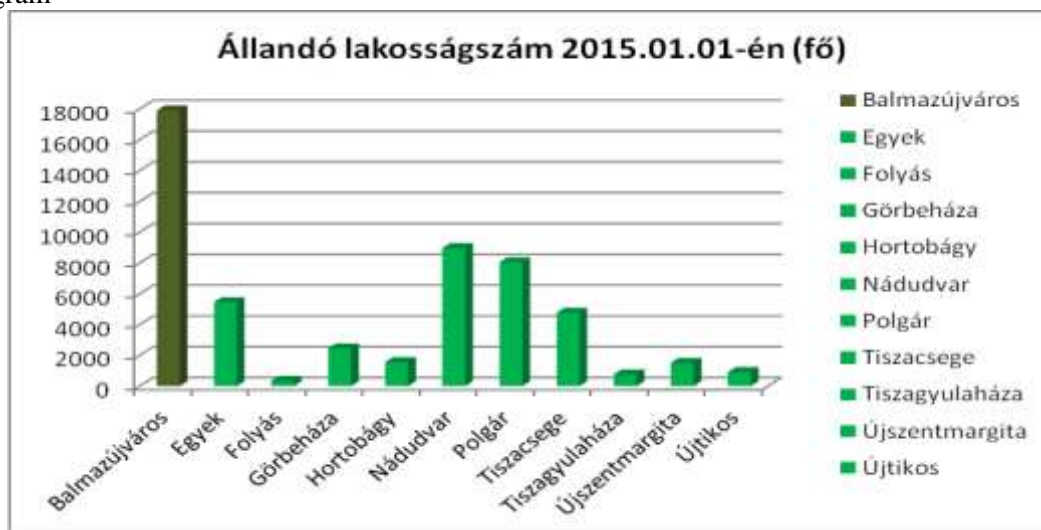
A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	2016.	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023. november 1-ig	Összesen
Működési költségek	7,44	10,759	10,405	11,703	14,468	12,895	31,18	19,372	118,222
Animációs költségek	0,06	0,005	0,019	0,110	0,110	0,066	1,38	0,25	2
Összesen	7,5	10,764	10,424	11,813	14,578	12,961	32,56	19,622	120,222
Egyéb tervezett bevételek	0,50	2,672	2,462	2,50	2,50	2,50	2,70	2,86	18,69

Diagramok

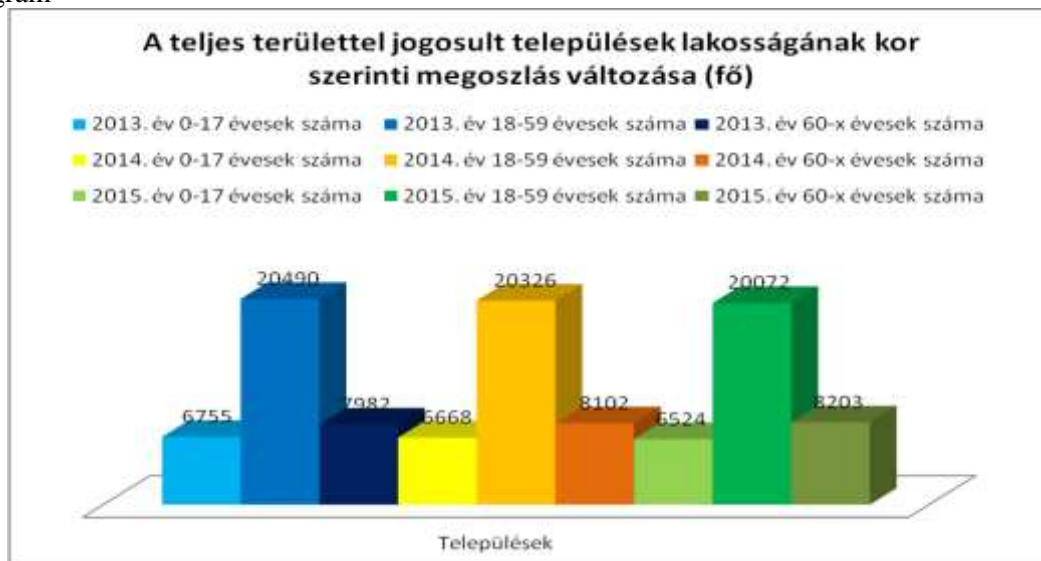
1. diagram

2. diagram

3. diagram

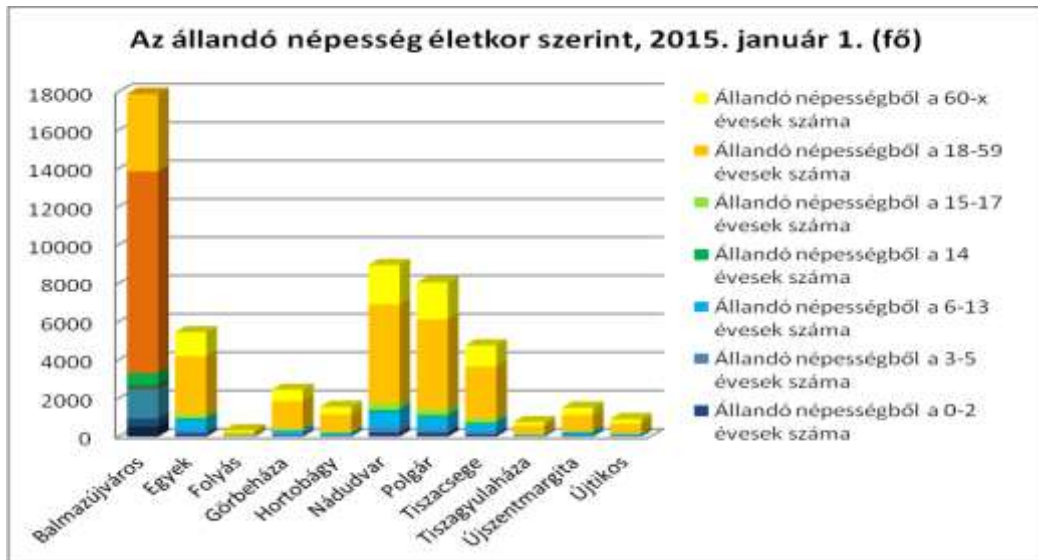

A vidéki térségekbe beruházó Európa

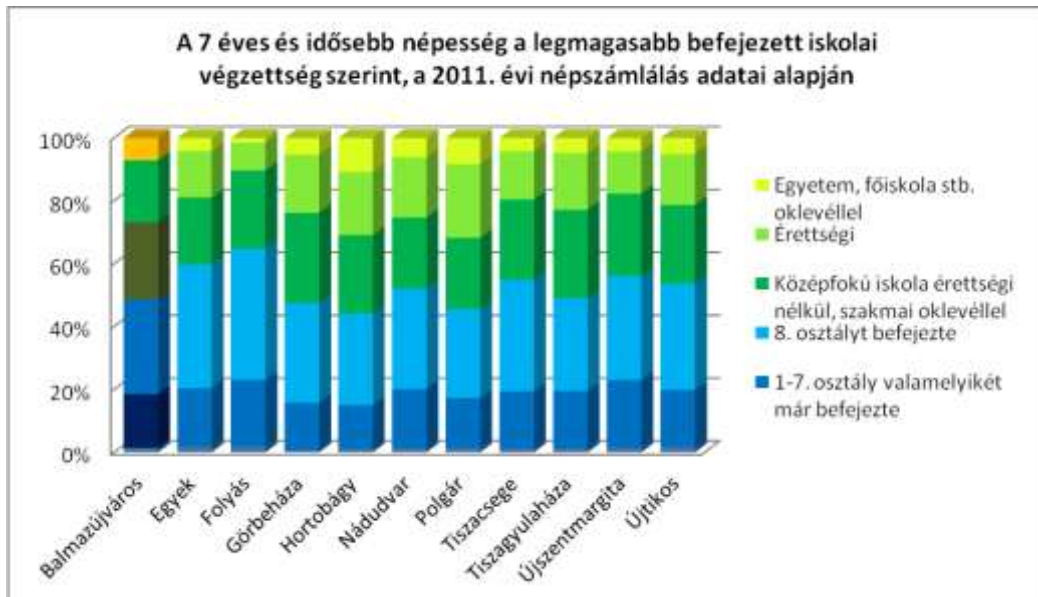
4. diagram

5. diagram

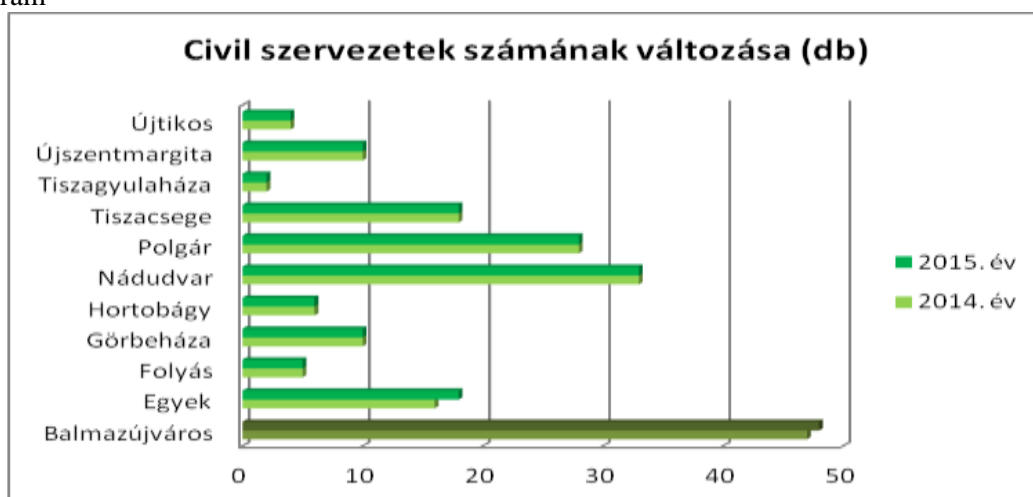
6. diagram

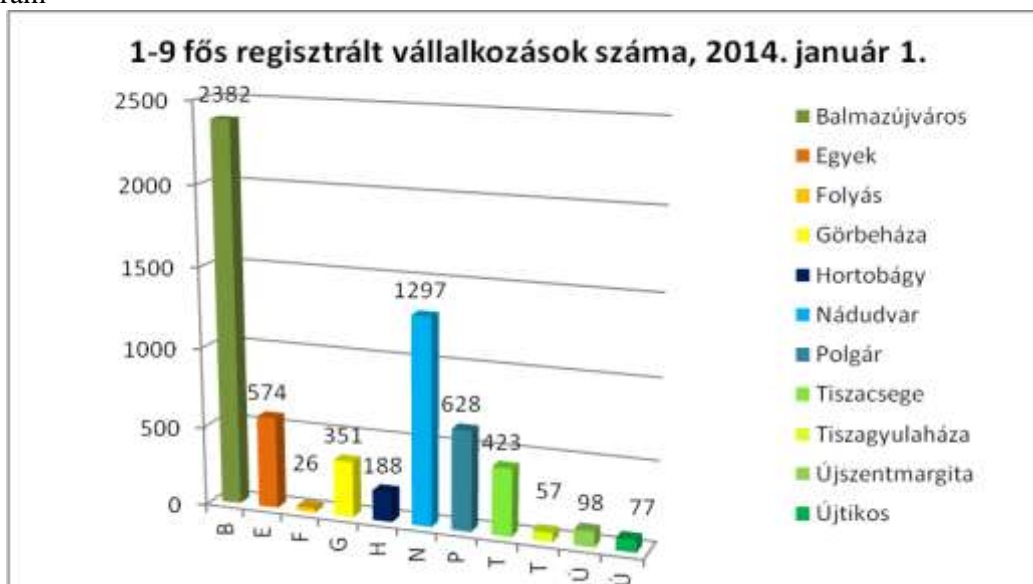

A vidéki térségekbe beruházó Európa

7. diagram

8. diagram

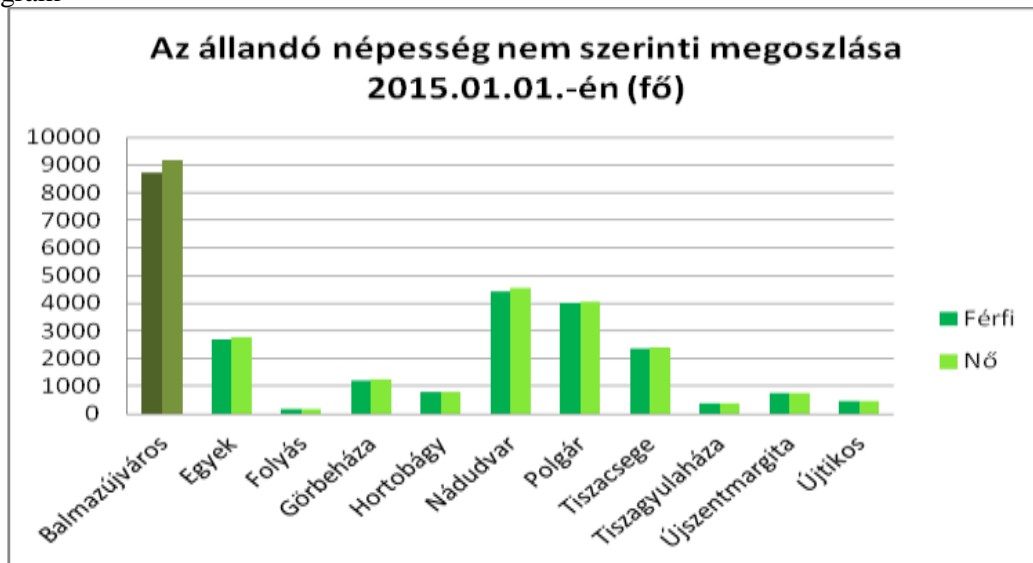

9. diagram

10. diagram

Megjegyzés

Azokon a diagramokon, amelyeken településlista is szerepel, Balmazújváros minden esetben más színnel van jelölve. Ennek oka, hogy a település csak külterülettel jogosult a forráslelívásra.

Az adatok forrása az 1., 2., 3., 4., 5., 6., 8. és 10. diagram esetén a KSH-Debreceni Főosztálya, az 7. diagram esetén a települési önkormányzatok adatszolgáltatása, míg a 9. diagramnál az NFSZ - Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztálya.

Melléletek

1. melléklet: HACS alapszabály
2. melléklet: HACS SzMSz
3. melléklet: HACS illetékességi terület térkép
4. melléklet: Indikatív pénzügyi terv (Excel tábla)